

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra práva

Diplomová práce

Drogová kriminalita ve Věznici Valdice

Bc. David Plíšek

© 2023 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. David Plíšek

Veřejná správa a regionální rozvoj – c.v. Jičín

Název práce

Drogová kriminalita ve Věznici Valdice

Název anglicky

Drug Crime in Valdice Prison

Cíle práce

Cílem práce je identifikovat problematické aspekty spojené s užíváním a pronikáním návykových látek do věznic a vyhodnotit četnost a způsoby pronikání těchto zakázaných látek na konkrétním příkladu Věznice Valdice. Dílčím cílem práce je posoudit zda a jaký vliv na to mělo období koronaviru a s tím spojená restriktivní opatření.

Metodika

V teoretické části budou metodou literární rešerše a výkladu vyloženy příslušné právní předpisy na úseku vězeňství a ochrany před šířením návykových látek, s cílem definovat návykovou látku a dále povinnosti osob omezených na osobní svobodě, jakož i případných návštěv ve věznici.

V praktické části budou analyzovány a vyhodnoceny případy protiprávního jednání ve Věznici Valdice, a to zejména statistickými metodami z policejních statistik a statistik Vězeňské služby. Metodou komparace pak bude zjištěn vliv období koronaviru na drogovou kriminalitu. Na dané téma bude dále proveden řízený pohovor s příslušníkem Vězeňské služby z Věznice Valdice. Závěrem bude metodou syntézy provedeno vyhodnocení získaných informací a budou navržena opatření vedoucí ke zvýšení a zefektivnění kontroly a potlačení drogové kriminality ve věznici.

Doporučený rozsah práce

60-80

Klíčová slova

drogy, drogová kriminalita, návyková látka, omamné látky, psychotropní látky, výkon trestu, Vězeňská služba, věznice, Věznice Valdice

Doporučené zdroje informací

DRÁPAL, Jakub, Václav JIŘÍČKA a Tereza RASZKOVÁ, ed. České vězeňství. Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7676-066-0.

Generální ředitelství Vězeňské služby [online]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/>

HARALD, Spírig, Miloslava HAVLÍČKOVÁ a Michal MIOVSKÝ, ed. Vězeňství a nelegální drogy: sborník textů z oblasti užívání nelegálních návykových látek ve věznicích. Praha: Úřad vlády ČR, 2003. ISBN 80-86734-03-x.

MAREŠOVÁ, Alena. Drogy a česká vězeňská populace v kontextu drogové scény a trestněprávní legislativy. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. ISBN 80-7338-018-8.

Nařízení vlády č. 463/2013 Sb., o seznamech návykových látek, ve znění pozdějších předpisů
Sbírka nařízení ředitele Věznice Valdice č. 13/2020, kterým se vydávají Zásady vnitřní bezpečnosti ve Věznici Valdice

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Předběžný termín obhajoby

2022/23 LS – PEF

Vedoucí práce

Mgr. et Mgr. Martin Langpaul

Garantující pracoviště

Katedra práva

Elektronicky schváleno dne 13. 6. 2022

JUDr. Jana Borská, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 2. 11. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 27. 03. 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Drogová kriminalita ve Věznice Valdice" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30. března 2023

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval Mgr. et Mgr. Martinu Langpaulovi, za odborné vedení mé práce. Rovněž děkuji pracovníkům Oddělení prevence a stížností Vězeňské služby ČR – Věznice Valdice, na jejichž pracovišti jsem prováděl řízený pohovor a získal zde mnoho cenných informací, které jsem následně použil ve své závěrečné práci. Také bych chtěl poděkovat za cenné rady a provedené konzultace zástupci vedoucího Oddělení obecné kriminality Územního odboru Policie ČR v Jičín mjr. Bc. Radku Běleckému, které se týkaly zejména trestního práva. V neposlední řadě náleží velké poděkování mé rodině za to, že mi jsou velkou oporou.

Drogová kriminalita ve Věznici Valdice

Abstrakt

Diplomová práce je zaměřena na zmapování drogové kriminality ve Věznici Valdice, způsobů pronikání drog do areálu věznice, odhalování trestné činnosti spojené s pašováním drog do střežených objektů a částečně se dotýká i problematiky zaměstnávání odsouzených. Je rozdělena na teoretickou část, která popisuje nejčastěji užívané drogy v českých věznicích, nejvyužívanější způsoby pronášení omamných a psychotropních látek do věznic v České republice a rovněž je zaměřena na činnost oddělení prevence a stížností v součinnosti s orgány policie. Praktická část se poté zabývá postupy policie a jejím využívání podpůrných operativně pátracích prostředků v odhalování drogové trestné činnosti související s vězeňským prostředím, postupy při samotném trestním stíhání tohoto druhu trestné činnosti a druhy preventivních opatření namířených proti pašování drog do areálu věznice. V této části jsou rovněž analyzovány a vyhodnocovány případy protiprávního jednání ve Věznici Valdice, a to zejména statistickými metodami z policejních statistik a statistik Vězeňské služby. Metodou komparace je dále zjišťován vliv období koronaviru na drogovou kriminalitu. V tomto směru byl proveden i řízený pohovor s příslušníkem Vězeňské služby ČR – Věznice Valdice, přičemž metodou syntézy bylo provedeno vyhodnocení získaných informací s cílem navržení adekvátních opatření vedoucí ke zvýšení a zefektivnění kontroly a potlačení drogové kriminality ve věznicích.

Klíčová slova: drogy, drogová kriminalita, návyková látka, omamné látky, psychotropní látky, výkon trestu, Vězeňská služba ČR, věznice, Věznice Valdice, Policie ČR

Drug crime in Valdice prison

Abstract

The diploma thesis is focused on mapping drug crime in the Valdice Prison, methods of drug penetration into the prison area, detection of criminal activity associated with drug smuggling into guarded facilities, and partly touches on the issue of convict employment. It is divided into a theoretical part that describes the most frequently used drugs in Czech prisons, the most used methods of bringing narcotic and psychotropic substances into prisons in the Czech Republic, and is also focused on the activities of the prevention and complaints department in cooperation with police authorities. The practical part then deals with the procedures of the police and their use of supporting operational search tools in the detection of drug crime related to the prison environment, procedures in the actual prosecution of this type of crime and types of preventive measures aimed at the smuggling of drugs into the prison area. This section also analyzes and evaluates cases of illegal behavior in the Valdice Prison, mainly using statistical methods from police statistics and Prison Service statistics. The effect of the coronavirus period on drug crime is also determined by the method of comparison. In this direction, a controlled interview was also conducted with a member of the Prison Service of the Czech Republic - Valdice Prison, while the synthesis method was used to evaluate the information obtained with the aim of proposing adequate measures leading to the increase and efficiency of the control and suppression of drug crime in prisons.

Keywords: drugs, drug crime, addictive substance, narcotic substances, psychotropic substances, execution of sentence, Prison Service of the Czech Republic, prison, Valdice Prison, Police of the Czech Republic

Obsah

1	Úvod	11
2	Cíl práce a metodika	12
2.1	Cíl práce	12
2.2	Metodika	12
3	Teoretická východiska	13
3.1	Trest odnětí svobody a výkon vazby	13
3.1.1	Orgány zajišťující výkon trestu odnětí svobody a výkon vazby	16
3.1.2	Věznice Valdice – základní informace	19
3.1.3	Věznice Valdice – současnost	26
3.1.4	Vnitřní řád Věznice Valdice	27
3.1.5	Druhy opatření činěná proti průniku nepovolených věcí do areálu věznice ..	28
3.2	Drogy – základní pojmy	29
3.2.1	Omamné a psychotropní látky nejčastěji zneužívané ve Věznici Valdice	31
3.2.2	Pervitin	32
3.2.3	Marihuana	33
3.2.4	Hašiš	33
3.2.5	Heroin	34
3.3	Nejčastěji zneužívané léky v objektech věznice	35
3.3.1	Opiody (morfin, oxykodon, buprenorfin, kodein).....	35
3.3.2	MabronRetard 100 mg a Tramal	37
3.3.3	Kodein a Ultracod.....	37
3.3.4	Targin	37
3.3.5	Sevredol	38
3.3.6	Benzodiazepiny (Alprazolam, Klonazepam, Diazepam)	38
3.3.7	Neurol	38
3.3.8	Diazepam Slovakofarma.....	39
3.3.9	Rivotril.....	39
3.4	Trestné činy související s drogami – právní úprava	40
3.4.1	Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy.....	40
3.4.2	Přechovávání omamné a psychotropní látky a jedy	42
3.4.3	Šíření toxikomanie.....	43
4	Vlastní práce	46
4.1	Počet odsouzených závislých na drogách a statistika spojená s drogovou	

trestnou činností.....	46
4.2 Znamé způsoby pašování drog do Věznice Valdice	47
4.2.1 Pronikání drog do věznice prostřednictvím poštovních zásilek	48
4.2.2 Pronikání drog do věznice přes návštěvy	52
4.2.3 Pronikání drog do věznice přes odsouzeného s pohybem na vnějším pracovišti	53
4.2.4 Pronikání drog prostřednictvím pracovníka vězeňské služby	53
4.2.5 Pronikání drog do věznice pomocí tzv. přehozů	54
4.3 Role operativně pátracích prostředků pro odhalování drogové trestné činnosti ve věznici	54
4.3.1 Zadržení a otevření zásilek, jejich záměna a sledování	55
4.3.2 Odposlech a záznam telekomunikačního provozu	55
4.3.3 Podpůrné operativně pátrací prostředky	57
4.3.4 Informátor	57
4.3.5 Zabezpečovací technika	58
4.3.6 Zvláštní finanční prostředky	58
4.4 Druhy prohlídek a způsoby jejich provádění.....	58
4.5 Postup policejních orgánů při získávání informací nasvědčujících o průniku drog do objektů věznice a následný postup při operativním rozpracování věci	60
4.6 Případová studie – pašování léčiva Tramal do Věznice Valdice	64
5 Problematika zaměstnání odsouzených.....	67
5.1 Počátky zaměstnávání odsouzených.....	67
5.1.1 Doba válečná a poválečná	68
5.1.2 Období normalizace.....	69
5.2 Současný systém zaměstnávání odsouzených.....	70
5.2.1 Systém zařazení odsouzených do pracovního procesu	71
5.2.2 Věznice jako zaměstnavatel.....	72
5.2.3 Vnitřní provoz věznice	73
5.2.4 Vlastní výroba	74
5.2.5 Hospodářská činnost.....	74
5.2.6 Cizí podnikatelské subjekty.....	77
5.3 Problematika zaměstnávání odsouzených	78
5.3.1 Faktory ovlivňující zaměstnávání ze strany odsouzených	79
5.3.2 Národnost, náboženské vyznání, věk a kvalifikace	79
5.3.3 Zdravotní stav a motivace.....	80
5.3.4 Faktory ovlivňující zaměstnávání ze strany zaměstnavatele	81
5.3.5 Faktory ze strany věznice	81
5.3.6 Faktory ze strany podnikatelského subjektu.....	82

5.3.7	Ekonomická situace.....	83
5.4	Odměna za vykonanou práci	83
5.4.1	Výpočet a rozúčtování srážek z pracovní odměny	85
5.4.2	Výživné a náklady výkonu trestu	85
5.4.3	Další poplatky a dluhy, úložné a kapesné.....	85
5.4.4	Další výhody pracovního zařazení pro odsouzené	86
5.4.5	Výhody a nevýhody pro zaměstnavatele	87
5.4.6	Přínos pro stát, obec a společnost.....	88
6	Řízený pohovor s příslušníkem Vězeňské služby ČR – Věznice Valdice.....	90
7	Zhodnocení a doporučení.....	94
8	Závěr	96
9	Seznam použitých zdrojů	97
10	Seznam tabulek, grafů a obrázků	100
10.1	Seznam tabulek	100
10.2	Seznam grafů.....	100
10.3	Seznam obrázků	100

1 Úvod

Výkon trestu odnětí svobody a české věznice jsou velmi negativně ovlivněny drogami. České věznice jsou doslova pravidelně zásobovány množstvím drog. V českých věznicích není obtížné opatřit si jakoukoliv drogu. Zásadní podmínkou k získání drogy je dostatek finančních prostředků. Drogy a uživatelé drog ve věznicích, jsou velký problém. Není ojedinělou výjimkou, že se člověk stane uživatelem drog až po absolvování výkonu trestu v našem nápravném zařízení. V posledních letech je ze statistik Policie České republiky zřejmé, že narůstá počet drogových trestných činů. Tak jak narůstá počet objasněných drogových trestných činů a sekundární kriminality spojené s drogovou trestnou činností, tím se i zvyšuje počet drogově závislých odsouzených ve výkonu trestu. Přímou úměrou se tak logicky zvyšuje i počet drogových trestných činů ve věznicích.

V této práci bych se tedy chtěl zaměřit na charakteristiku a rozbor nejužívanějších drog ve výkonu trestu odnětí svobody, nejčastějšími způsoby pašování drog do objektu věznice a systémem metod a opatření, kterými se s tímto problémem utkává policie a složky Vězeňské služby ČR. Sloužím jako policista služby kriminální policie a vyšetřování v hodnosti poručíka na Územním odboru Jičín, Oddělení obecné kriminality se zařazením na problematiku Toxi, v pozici vyšetřovatele. U policie sloužím dvacet šest let a u služby kriminální policie téměř deset let.

Důvod, proč jsem si zvolil jako téma své diplomové práce „Drogová kriminalita ve Věznici Valdice“ je ten, že jako policista, sloužící u Služby kriminální policie a vyšetřování se zaměřením na problematiku Toxi na Územním odboru Jičín, mám ve své místní působnosti i Věznici Valdice. Dalším důvodem pro volbu daného tématu je skutečnost, že jsem se opakovaně podílel na vyšetřování případů týkající se pašování drog do Věznice Valdice. Jeden z odhalených případů pašování léků do areálu věznice jsem popsal i ve své práci.

Domnívám se, že uvedená diplomová práce by mohla posloužit policistům a pracovníkům Vězeňské služby ČR jako ucelený studijní materiál pro jejich práci, pakliže se zabývají s bojem s drogovou trestnou činností.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem mé diplomové práce je identifikovat problematické aspekty spojené s užíváním a pronikáním návykových látek do věznic. Zaměřil jsem se na vyhodnocení četnosti a způsobů pronikání těchto zakázaných látek do areálů věznic. Dalším cílem práce je posoudit zda a jaký vliv na tuto závadou činnost mělo období koronaviru a s tím spojená restriktivní opatření, která zasáhla celou naši společnost a nevyhnula se ani vězeňskému prostředí. V neposlední řadě jsem v závěrečné práci zpracoval problematiku zaměstnávání odsouzených.

Domnívám se, že uvedená diplomová práce by mohla posloužit policistům a pracovníkům Vězeňské služby ČR jako ucelený studijní materiál pro jejich práci, pakliže se zabývají bojem s drogovou trestnou činností.

2.2 Metodika

V teoretické části diplomové práce budou metodou literární rešerše a výkladu vyloženy příslušné právní předpisy dotýkající se vězeňství a zejména zpracována přehledná historie a současnost Věznice Valdice. Budou zde popsány orgány zajišťující výkon trestu odnětí svobody a druhy opatření činěná proti průniku nepovolených věcí do objektů věznic. Dále zde budou popsány omamné a psychotropní látky nejčastěji zneužívané ve Věznici Valdice a trestné činy postihující nedovolené nakládání s drogami.

V praktické části práce pak jsou analyzovány a vyhodnoceny případy protiprávního jednání ve Věznici Valdice související s drogami a to zejména statistickými metodami z policejních statistik a statistik Vězeňské služby ČR. Metodou komparace bylo následně zjišťován vliv období koronaviru na drogovou kriminalitu. Na dané téma byl dále proveden řízený pohovor s příslušníkem Vězeňské služby Věznice Valdice, zařazeného na oddělení prevence a stížností. Závěrem je metodou syntézy provedeno vyhodnocení získaných informací a jsou navržena opatření vedoucí ke zvýšení a zefektivnění kontroly a potlačení drogové kriminality ve věznici.

3 Teoretická východiska

3.1 Trest odnětí svobody a výkon vazby

Trest odnětí svobody je v naší zemi nejvyšším možným trestem, který může obžalovanému soud udělit. Samotný výkon trestu odnětí svobody je prováděn ve věznicích, a to ve věznicích s ostrahou nebo se zvýšenou ostrahou. Uvedené členění je označováno jako vnější diferenciaci. Dále se ve věznicích používá tzv. vnitřní diferenciaci, kdy jsou odsouzení členěni do I., II. a III. skupiny vnitřní diferenciaci. Odsouzení jsou do příslušné skupiny vnitřní diferenciaci zařazováni na základě jejich chování a dle vyhodnocení jejich programů zacházení. Věznice s ostrahou jsou v souladu s ust. § 12a zákona číslo 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, členěny na oddělení s nízkým stupněm zabezpečení, se středním stupněm zabezpečení a s vysokým stupněm zabezpečení. Hlavním cílem trestu odnětí svobody je výchovné působení na pachatele trestného činu, dosažení změny struktury v jeho chování žádoucím způsobem a jeho zdárná reintegrace do společnosti.

Život odsouzeného po jeho nástupu do výkonu trestu odnětí svobody nově podléhá řadě předpisů, je nucen podřídit se autoritě vězeňských zaměstnanců. Odsouzený se náhle ocitá ve společnosti dalších vězňů, tedy lidí, jejichž společnost si nevybral. S tímto soužitím mají zpočátku problémy zejména lidé, kteří se nacházejí ve výkonu trestu poprvé a kterým adaptace na vězeňské podmínky činí problémy. Proces začleňování odsouzených do vězeňského prostředí je prováděna jednak obecnými výchovnými metodami a jednak metodami zacházení s vězni, které jsou stanoveny zákonem nebo dalšími normami. Dále je tato činnost prováděna speciálními metodami zaměřenými na individuální i skupinovou formu práce s odsouzenými. Jedním z hlavních nástrojů realizace těchto speciálních metod jsou programy zacházení zahrnující souhrn pracovních, zájmových, vzdělávacích a speciálních aktivit.

V minulosti byl trest odnětí svobody vykonáván bez možnosti širší diferenciaci. V současnosti se přizpůsobuje výkon trestu jednotlivým skupinám odsouzených z důvodu jejich individuálních zvláštností a s cílem dosažení opětovného zapojení se do normálního života. Rovněž je zřejmé, že skladba odsouzených se v posledních letech značně proměnila. To je důsledkem toho, že trestnost některých dříve trestných činů zanikla (příživnictví, absence v zaměstnání aj.) a naopak vzrostl počet nových trestných činů např. v daňové oblasti, v internetovém prostředí a trestných činů s drogovou problematikou. Dále došlo k nárůstu odsouzených s psychopatickými rysy osobnosti, osob závislých na omamných a psychotropních látkách, osob mladistvých či osob odsouzených k výjimečným trestům. Zvýšil se rovněž počet

cizinců, což je bezesporu důsledkem demokratických změn v naší společnosti a s tím související otevření hranic.

Výkon trestu odnětí svobody je upraven zákonem číslo 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a rovněž vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., Řád výkonu trestu odnětí svobody. Výkon trestu je vykonáván v objektech věznic. Na území republiky se v současní době nachází celkem 10 vazebních věznic a 25 věznic jejichž ostrahu a správu provádí Vězeňská služba České republiky, přičemž její činnost je upravena z. č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a Justiční stráží České republiky.

Po nástupu do výkonu trestu je odsouzený ubytován v přijímacím oddílu. Pobyť v tomto oddílu zpravidla nepřevyší dva týdny, za současného provedení preventivní vstupní lékařské prohlídky a dalších úkonů, vyplývajících ze zákonných norem. Zacházení s odsouzenými je uplatňováno v souladu s výše uvedenými právními předpisy. V rámci diferenciacie jsou odsouzení umístováni odděleně mladiství od dospělých, recidivisté od odsouzených, kteří jsou ve výkonu trestu poprvé, odsouzení za úmyslně spáchané trestné činy od trestných činů z nedbalosti, trvale pracovně nezařaditelní, odsouzení s poruchami duševními, poruchami chování, s uloženým ochranným léčením a ti velmi nebezpeční dle § 72 a) uvedeného zákona. Po nástupu do výkonu trestu je odsouzenému provedena kompletní vstupní lékařská prohlídka, je ubytován do přijímacího oddílu, a to do doby rozhodnutí o umístění do konkrétního stupně zabezpečení. Následně je určena věznice, do které bude odsouzený trvale umístěn k dalšímu výkonu trestu. Zařazení odsouzeného do určitého typu věznice určuje soud v rozsudku, kterým rozhoduje ve věci samé o vině a trestu. Podle způsobu vnějšího členění, zajištění bezpečnosti a režimu výkonu trestu se věznice člení do dvou základních typů. Věznice s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. Věznice s ostrahou se dále člení na s nízkým, středním a vysokým stupněm zabezpečení. Odsouzení, kteří by se měli intenzivně připravovat na propuštění z výkonu trestu, jsou ubytováni do Výstupního oddílu. Trest a odměna je jedním ze dvou základních výchovných prostředků. Účelem trestu je ochrana společnosti před pachateli trestných činů, avšak jeho poslání je nutno vidět i v oblasti preventivní. Podmínkou účinnosti jakékoliv sankce – trestu je individuální přístup, přičemž trest by měl následovat v co možná nejkratší době po provinění. Velmi důležitým ukazatelem represe je míra pocitu viny a přijmutí trestu. Značná část odsouzených, zejména zkušených recidivistů s narušenou osobností pocitu viny nemá a nejsou ochotni akceptovat, že trest je důsledkem jejich protiprávního jednání, důsledkem za nerespektování obecně platných pravidel ve společnosti. Za těchto okolností lze jen těžko očekávat posun směrem k lepšímu a jakýkoliv impuls k nápravě. Účelem výkonu trestu odnětí svobody je snaha o možnou reintegraci odsouzeného se zřetelem na individuální

osobnost každého jedince. Základní funkci trestu odnětí svobody nazývá penologie funkcí regulativní. Naplňování této funkce ve vězeňství předpokládá uplatňování progresivního výkonu trestu s diferenciovaným zacházením s různými skupinami odsouzených. Další funkcí trestu je funkce vyrovnávací, která si klade za cíl eliminovat nebo alespoň kompenzovat negativní emoce poškozených. Velmi důležitým aspektem vyrovnávací funkce trestu je skutečnost, že pachatel dostává příležitost a prostor k zamyšlení nad tím co spáchal, vyrovnávání se s pocitem viny a přijetí odpovědnosti za svůj čin se všemi důsledky z toho vyplývajícími. Program zacházení se zpracovává na základě komplexní zprávy, která se vytváří na nástupním oddělení. Výsledkem je tedy pedagogická, psychologická a sociální charakteristika. Součástí komplexní zprávy je též i hodnocení vychovatele nástupního oddělení a lékařská zpráva. Závěr výše uvedených charakteristik obsahuje doporučení jednotlivých odborných pracovníků k programu zacházení. Program zacházení je výchovným prostředkem, prostřednictvím něhož jsou odsouzení vedeni k přijetí odpovědnosti za spáchaný trestný čin a zároveň slouží k naplňování účelu výkonu trestu. Program zacházení obsahuje konkrétně formulovaný cíl působení na odsouzeného, metody zacházení s odsouzeným směřující k dosažení cíle a způsob a četnost hodnocení. Pravidelnou součástí programu zacházení je určení způsobu zaměstnávání odsouzeného, jeho účasti na pracovní terapii, vzdělávání anebo jiné náhradní činnosti, směřující k vytvoření předpokladů pro jeho samostatný způsob života. Pokud u odsouzeného přichází v úvahu více variant programu zacházení, umožní se mu výběr (zák. č. 169/1999 Sb, § 41 odst. 3). Program zacházení obsahuje pracovní povinnosti, vzdělávací, speciálně výchovné a zájmové aktivity a oblast utváření vnějších vztahů. Pedagog sestavuje tento program zacházení s ohledem na zdravotní stav odsouzeného, jeho osobnost, zájmy a záliby, fyzické a psychické předpoklady pro splnění daného programu zacházení. Dále na základě údajů obsažených v komplexní zprávě a za současného zohlednění všech skutečností formuje cíle výchovného působení na odsouzeného a metody, které k daným cílům směřují.¹

Vazba je mimořádné opatření trestního řízení, jejíž podmínky a možnosti jejího uložení jsou stanoveny v z. č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v hlavě čtvrté oddílu prvním. Důvody vazby jsou upraveny v ustanovení § 67 písmene:

a) vazba útěková: Z jednání obviněného nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, „že uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak trestnímu stíhání nebo trestu vyhnul,

¹ Vazební věznice Praha Pankrác – Výkon trestu odnětí svobody [online]. [cit. 20.11.2022]. Dostupné z <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/vazebni-veznice-praha-pankrac/sekce/oddeleni-vykonu-trestu/>

zejména nelze-li jeho totožnost hned zjistit, nemá-li stále bydliště anebo hrozí-li mu vysoký trest“²

b) vazba koluzní: Z jednání obviněného nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, „že bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání“³

c) vazba předstižná: Z jednání obviněného nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, „že bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil.“⁴

Účelem a podstatou vazby je dočasné omezení osobní svobody obviněného rozhodnutím soudu ve vazební věznici či vazebním oddělení věznice. Vazba má pouze zajišťovací funkci a nelze ji tedy pokládat za trestní sankci.

Tabulka č. 1 - Počet vězněných osob v letech 2012 – 2021 (stav k 31.12.)

Vězněné osoby	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
obvinění	2183	2308	2185	1960	1907	1809	1816	1798	1570	1392
odsouzen	2042	1430	1643	1885	2050	2027	1967	1915	1761	1724
í	9	1	3	0	1	1	7	5	2	3
chovanci			40	56	73	79	84	95	104	113
Celkem	2261	1660	1865	2086	2248	2215	2157	2104	1928	1874
	2	9	8	6	1	9	7	8	6	8

Zdroj: Údaje ze statistické ročenky Vězeňské služby ČR za roky 2012 – 2021

3.1.1 Orgány zajišťující výkon trestu odnětí svobody a výkon vazby

Tuto problematiku upravuje ustanovení § 3 odst. 1) zákona číslo 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, kde se uvádí, že střežení odsouzených, dozor nad nimi, metody zacházení s odsouzenými a stanovené podmínky výkonu trestu zajišťuje Vězeňská služba České republiky“⁵. Podle ust. § 3 odst. 1) zákona číslo 293/1993 Sb., o výkonu vazby „zajišťuje ostrahu obviněných a další úkoly vyplývající z výkonu vazby Vězeňská služba“⁶.

² § 67 písm. b), zákona číslo 141/1961 Sb., trestní řád

³ § 67 písm. b), zákona číslo 141/1961 Sb., Trestní řád

⁴ § 67 písm. c), zákona číslo 141/1961 Sb., Trestní řád

⁵ § 3 odst. 1 zák. č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody

⁶ § 3 odst. 1 zák. č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby

Činnost vězeňské služby a jejich orgánů jsou upraveny zákonem číslo 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky. Dle ustanovení § 1 odst. 1 zákona číslo 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky je zřízena „Vězeňská služba České republiky (dále jen "Vězeňská služba"), která zajišťuje výkon vazby, výkon zabezpečovací detence a výkon trestu odnětí svobody a v rozsahu stanoveném tímto zákonem ochranu pořádku a bezpečnosti při výkonu soudnictví a správě soudů a při činnosti státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti (dále jen "ministerstvo").“⁷ V ust. § 3 odst. 1 zák. č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky je uvedeno, že úkoly Vězeňské služby zajišťuje vězeňská stráž, justiční stráž, správní služba, Akademie Vězeňské služby a pověřené orgány Vězeňské služby. V ust. § 3 odst. 2 zák. č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky je konstatováno, že: „Vězeňská stráž střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby, ve výkonu zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody, eskortuje tyto osoby do výkonu ústavní nebo ochranné výchovy, ústavního ochranného léčení nebo zabezpečovací detence, střeží vazební věznice, věznice, ústavy pro výkon zabezpečovací detence a je-li podle odst. 5 povolána k plnění úkolů justiční strážce, střeží budovy soudů, státních zastupitelství a ministerstva. Při této činnosti zajišťuje stanovený pořádek a kázeň.“⁸ V § 3 odst. 8 zák. č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky je uvedeno, že „pověřené orgány Vězeňské služby mají postavení policejního orgánu v řízení o trestných činech osob ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody a zabezpečovací detence, spáchaných ve vazební věznici, věznici nebo v ústavu pro výkon zabezpečovací detence; náleží jim též oprávnění používat podpůrné operativně pátrací prostředky podle tohoto zákona.“⁹ Tento orgán Vězeňské služby se nazývá Oddělení prevence a stížností neboli „OPAS“. „Oddělení prevence a stížností odpovídá za plnění úkolů na úseku stížností a oznámení. V souladu s trestním řádem provádějí úkony směřující k prošetřování trestných činů spáchaných vězňenými osobami a chovanci ve výkonu vazby, trestu a zabezpečovací detence. Provádějí prevenci na úseku nežádoucích jevů a vyhodnocují poznatky týkající se vnitřní bezpečnosti věznice.

Oddělení prevence a stížností odpovídá za plnění úkolů na úseku stížností a oznámení. V souladu s trestním řádem provádějí úkony směrem k prošetřování trestných činů spáchaných

⁷ § 1 odst. 1 zákona číslo 555/1992Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky

⁸ § 3 odst. 2 zákona číslo 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky

⁹ § 3 odst. 8 zákona číslo 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky

vězněnými osobami a chovanci ve výkonu vazby, trestu a zabezpečovací detence. Provádějí prevenci na úseku nežádoucích jevů a vyhodnocují poznatky týkající se vnitřní bezpečnosti věznice. Ve Věznici Rýnovice v tomto oddělení pracují tři příslušníci a jedna příslušnice.

Zaměstnanci tohoto oddělení jsou pověřeni k provádění úkonů policejního orgánu, realizují všechna potřebná šetření k odhalení skutečností, že byl spáchán trestný čin, směřující ke zjištění jeho pachatele. Spolupracují s orgány činnými v trestním řízení, jednájí s příslušnými orgány Generální inspekce bezpečnostních sborů, Policie ČR, státních zastupitelství, soudů, ministerstev i celní správy. Odpovídají za evidenci, prošetřování a zpracování podkladů pro vyřizování stížností a oznámení týkající se působnosti věznice. V případě důvodných stížností zaměstnanci tohoto oddělení navrhují opatření k včasnému odhalení nedostatků. Na základě pokynu ředitele věznice oddělení prevence a stížností prošetřuje, v rámci věznice, mimořádné události, shromažďuje a vyhodnocuje poznatky týkající se vnitřní bezpečnosti věznice a předkládá návrhy na opatření. Vzhledem k náplni práce a zaměření činnosti tohoto oddělení jsou jeho zaměstnanci vystaveni zvýšenému psychickému tlaku. Během své práce se setkávají s nepříjemnými emocemi svých kolegů a zejména odsouzených. Jejich činnost je však velice důležitá, napomáhá předcházet vzniku mimořádných událostí a je zárukou dodržování zákonnosti ve výkonu trestu odnětí svobody.¹⁰

Dalším orgánem Vězeňské služby České republiky zajišťující výkon trestu, či výkon vazby je Oddělení výkonu trestu. Příslušníci tohoto oddělení zajišťují samotný výkon trestu odnětí svobody či vazby na příslušných odděleních dané věznice, a to podle denního řádu věznice a podle aktuálních potřeb odsouzených.

Personál Vězeňské služby představují příslušníci ve služebním poměru podle zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů, a zaměstnanci v pracovněprávním vztahu k Vězeňské službě podle zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů. Fyzické počty zaměstnanců se v posledních letech téměř nemění. Z celkového počtu zaměstnanců tvoří v roce 2021 příslušníci 62 % a občanští zaměstnanci pak 38 %. V kategorii procentního zastoupení mužů a žen je situace rovněž stabilní. Z celkového počtu zaměstnanců je 72,3 % mužů a 27,7 % žen. Ve služebním poměru činí zastoupení mužů 85,4 % a žen 14,6 %. U zaměstnanců v pracovním

¹⁰ Věznice Rýnovice – Oddělení prevence a stížností [online]. [cit. 20.11.2022] Dostupné z : <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-rynovice/clanky/detail/oddeleni-prevence-a-stiznosti>

poměru je podíl vyrovnaný – mužů 50,9 % a žen 49,1 %. Od roku 2017 klesá počet vězňených osob, což je zřejmé i v roce 2021.

Tabulka č. 2 - Vývoj fyzického počtu personálu v letech 2010 – 2021 (stavy k 31.12.)

Rok	Příslušníci		Zaměstnanci		Celkem VS ČR
	Muži	Ženy	Muži	Ženy	
2010	5833	766	2083	1765	10447
2011	5914	781	2089	1789	10573
2012	6130	806	2173	1855	10964
2013	5945	771	2091	1801	10608
2014	5986	766	2081	1840	10673
2015	6099	797	2125	1887	10908
2016	6067	809	2128	1881	10885
2017	6023	895	2137	1996	11051
2018	6122	959	2123	2127	11331
2019	6014	971	2170	2157	11312
2020	6016	977	2181	2144	11318
2021	5954	1010	2159	2097	11220

Zdroj: Údaje ze statistické ročenky Vězeňské služby ČR za roky 2010 – 2021

3.1.2 Věznice Valdice – základní informace

Objekt valdické věznice se nachází tři kilometry severovýchodním směrem od města Jičína. Původně sloužil jako kartuziánský klášter – odtud jméno Kartouzy, které se běžně používalo pro obec Valdice až do 2. světové války. Zakládací listina nového kláštera byla slavnostně vyhlášena 8. prosince 1627 v Jičíně a nesla pečeť českého šlechtice a zřejmě nejslavnějšího vojevůdce své doby Albrechta Václava Eusebia z Valdštejna.

Stavba byla započata v roce 1628 a o čtyři roky později se do Valdic přestěhovalo z nedaleké Radimi prvních šest mnichů. V roce 1856 bylo komisí vyslanou z Vídně rozhodnuto o přebudování kláštera na trestnici pro nejtěžší provinilce. Valdice se tedy v rámci českých zemí staly první trestnicí otevřenou v roce 1857. Koncem roku 1857 se v nově zřízeném vězení nacházelo už 624 mužů, včetně legendárního loupežníka Václava Babinského. Změna bývalého kláštera v trestnici si vyžádala rozsáhlé stavební úpravy. Vedle rozšíření bývalých mnišských cel, byla přestavěna původní vstupní budova, zřízena pracoviště trestanců, ubytovny pro personál, u vchodů vyrostly strážnice. Neorenesanční dvoupatrový objekt správy věznice přerušil souvislou ohradní zeď na průčelní straně kartouzu. V letech 1863 až 1873 bylo postaveno kárné oddělení a také budova samovazby se 63 žaláři a 7 disciplinárními celami

pro samostatné ubytování odsouzených (pro výkon kázeňských trestů se tyto kobky umístěné v suterénu používaly ještě v roce 1989). Kárné oddělení uzavíralo hlavní nádvoří ze severní strany. V přízemí korekce se naházelo 13 cel, místnosti nad nimi sloužily pro ubytování svobodných dozorců. V jižní části nádvoří bychom našli pekárnu a písárnu. V 70. letech 19. století došlo v prostoru za vězeňskou nemocnicí k vybudování komplexu, v němž se nacházely dílny a také ústavní škola s knihovnou. Další provozní zařízení byla dobudována do konce 19. století. Na přelomu 19. a 20. století vznikl severně od ohradní zdi trestanecký hřbitov. Byl situován blíže k trestnici, než původní hřbitov klášterní. Používal se pravděpodobně ještě v první polovině 50. let minulého století. Mužská trestnice byla proponována pro 459 vězňů, avšak od prvních let jejího provozu byla její kapacita značně překračována. Jestliže do poloviny 70. let 19. století se průměrný stav trestanců pohyboval okolo 750, tak v následujícím desetiletí přesáhl číslo 800. Příliv takového množství odsouzených z různých částí monarchie s sebou přinášel nemalé problémy a vedl k dlouhodobému přeplnění ústavu. Je třeba si také uvědomit, že před rokem 1885 mohla v českých zemích přijímat muže odsouzené na více než deset let pouze trestnice v Kartouzích. Koncem století se počet vězňů snížil na zhruba šest stovek a do 1. světové války se ustálil na třech stech. Soudobý dokument ze 60. let 19. století nám odkrývá složení tehdejších nedobrovolných obyvatel kartouzy. Z celkového počtu 741 trestanců převažovali dle národnosti Němci – 292 a až na druhém místě Češi – 204, dále následují Poláci a Rusíni. Z hlediska věkového složení je nejvíce zastoupena kategorie 30 až 40 let – 270, nejméně kategorie mezi 60 až 70 lety – 12. Statistika spáchaných zločinů říká, že nejvíce osob si odpykávalo svůj trest za vraždu – 266, následoval zločin loupeže – 225 a třetí bylo tehdy zřejmě poměrně rozšířené paličství – 211. K vnějšímu střežení mužských trestnic bylo v dobách rakouského mocnářství používáno vojsko a to nejen v Kartouzích. Zajišťování vnitřního pořádku prováděli dozorcí jako zaměstnanci justice. Nad výkonem dozorcí služby během celého dne bděli vrchní dozorcí podřízeni inspektorovi strážě. Ustavením sboru vězeňské strážě v roce 1914 byla činnost dozorců povýšena na státní službu. Uchazeč o služební místo dozorce musel být podle nového zákona rakouských státním občanem ve věku do 35 let, zdravotně způsobilý, bezúhonný, znalý čtení, psaní a počtů.

Nově vzniklá Československá republika přejala z dob monarchie systém věznic, trestnic, donucovacích pracoven a polepšoven. Dohled nad trestnicemi a věznicemi, organizace vězeňství, stejně jako osobní záležitosti zaměstnanců náležely do působnosti ministerstva spravedlnosti. Systém vězeňství prošel v meziválečné době velkými změnami. Především bylo zavedeno rozřazení vězněných osob podle povahy trestných činů místo jejich dodávání do trestnic jen podle územních obvodů. Současně s novou diferenciací odsouzených probíhala

specializace jednotlivých vězeňských ústavů. Zaveden byl institut podmíněného odsouzení a propuštění, přijat zákon o státním vězení nově upravující výkon trestu politických vězňů a zákon o trestním soudnictví nad mládeží. Trestnice pro muže v Kartouzích byla určena pro nepolepšitelné pachatele ze země české a z obvodu moravských krajských soudů. Za nepolepšitelné považovala tehdejší právní úprava pachatele, kteří byli odsouzeni třikrát za zločin téhož druhu.

Výnosem ze dne 24. listopadu 1938 zrušilo ministerstvo spravedlnosti Trestnici pro muže v Kartouzích a vznikl Ústav pro mladistvé provinilce a choré vězně ve Valdicích u Jičína. Počátkem prosince bylo 170 vězňů s nejdelšími tresty přemístěno za doprovodu dozorců i četnictva do Plzně a o dva týdny později putovalo dalších 208 mužů do trestnice na Pankráci. Radikální změna, která zasáhla do života trestnice, souvisela se zánikem mikulovského ústavu pro mladistvé. Mikulov se totiž po Mnichovu ocitnul mimo území československého státu. Ústav pro choré vězně byl určen pro výkon trestu žaláře, těžkého žaláře a káznice na chronicky nemocných vězňích, kteří měli trest delší šesti měsíců. Chovanci se členili na dvě kategorie – na odsouzené k trestu zavření a na mladé muže s nařízenou ochrannou ústavní výchovou. Jejich věk se pohyboval v rozmezí 14 až 21 let.

Dne 12. července 1941 zřídily německé orgány v prostorech samovazby vyšetřovací oddělení gestapa určené pro české občany, později zde však zadržovaly také zajatce jiných národností, zvláště ruské vojáky. Německé oddělení disponovalo vlastním personálem. Někteří dozorcí se dopouštěli hrubého zacházení s vyšetřovanými osobami. Obzvláště surově pak týrali ruské zajatce. Dokonce i velitel oddělení Penno musel v některých případech mírnit horlivé stoupence nacismu. V prvních dvou letech nacistické okupace se počet chovanců a trestanců pohyboval mezi dvěma až třemi stovkami. Na konci roku 1942 evidovali v Kartouzích 233 trestanců. S přibývajícím válečnými léty se kapacita věznice stále více naplňovala. Rok před koncem války uváděla správa trestnice více než 400 nocležníků. Šest týdnů před koncem války hlásila správa ústavu, že stav vězňů a chovanců činí 580.

Vězeňský režim v dané době upravoval Domácí řád ústavu pro choré vězně. Rozděloval odsouzené do čtyř disciplinárních tříd. První třída se nazývala kárná, druhá vstupní, do třetí se zařazovali pokročilí a do čtvrté spolehliví trestanci. Požádat o podmíněné propuštění se připouštělo pouze u posledních dvou tříd.

České vězeňství prošlo od skončení druhé světové války stejně jako celá společnost významnou proměnou. První etapa této proměny začíná rokem 1948 a končí v roce 1952 jeho sjednocením v rámci ministerstva národní bezpečnosti (dále MNB). Dosud byla správa vězeňských zařízení roztržena mezi několik složek. Řídícím orgánem vězeňství se po

sjednocení stala Správa nápravných zařízení MNB namísto velitelství Sboru vězeňské stráže. Po sloučení ministerstva národní bezpečnosti s ministerstvem vnitra došlo v roce 1953 k přejmenování ústředního vězeňského orgánu na Správu nápravných zařízení ministerstva vnitra. Převzetí moci komunisty v únoru 1948 se promítlo do způsobu výkonu trestu a do celkové organizace rezortu s určitým zpožděním. Například prvorepubliková tradice v oblasti soudní kontroly vězeňství definitivně končí v roce 1950 v souvislosti s přijetím nového trestního zákona. Uvedená právní norma také zavedla na místo vězení a žaláře pojem trest odnětí svobody. Nový Vězeňský řád z roku 1951 s sebou přinesl třídní přístup při klasifikaci odsouzených. Výraznější příliv politických vězňů také nenastal okamžitě po Únoru, ale až v následujících dvou letech. Během roku 1950 však již uvedená skupina odsouzených tvořila nejpočetnější část vězeňské populace.

Ústav pro mladistvé provinile a choré vězně ve Valdicích byl oficiálně zrušen výnosem ministerstva spravedlnosti dne 23. září 1947. Počátkem roku 1949 ministerstvo spravedlnosti modifikovalo výkon trestů na svobodě v jednotlivých pevných věznicích. V Trestním ústavu pro muže ve Valdicích u Jičína se podle nové směrnice vykonávaly tresty delší než 5 let uložené nepolepšitelným trestancům, ve zvláštním oddělení tresty delší než 6 měsíců, uložené trestancům, kteří byli nemocní plicní tuberkulózou. Kromě toho přicházeli do Kartouz odsouzení s duševními poruchami a stačí většinou práce neschopní. Zejména v 50. letech a v menší míře i později sloužil objekt bývalé kartouzy nejen jako vězení pro těžké zločince, ale ovlivnil životní osudy tisíců politických vězňů. S oblibou sem byli umísťováni zvláště řeholní a diecézní kněží spolu s příslušníky církevní hierarchie. Historik Vojtěch Vlček uvádí cifru 168 představitelů církevních řádů, kteří ve Valdicích prokazatelně pobývali.

Dva roky po válce překročil celkový počet uvězněných dva tisíce, včetně těch, kteří byli umístěni v pracovních útvarech a pobočkách mimo ústav. Koncem roku 1948 evidovali ve Valdicích 2104 vězňů, 1086 mužů se nacházelo mimo ústav v pracovních oddílech a také v pobočkách ve Vrchlabí a Pardubicích. Převažovali odsouzení s dlouhými tresty, 194 mělo doživotí. Retribuční pachatelé německé národnosti tvořili ve Valdicích homogenní a do počátku 50. let početně velmi silnou skupinu. Ještě v lednu 1951 jich zde pobývalo téměř sedm stovek.

Po skončení války se projevoval citelný nedostatek personálu. K 31. prosinci 1945 činil celkový stav zaměstnanců trestního ústavu 128 osob včetně 60 výpomocných dozorců. Postupně byl tento stav navyšován. Vládním nařízením z roku 1947 zanikly tradiční kategorie vězeňského personálu a všichni zaměstnanci trestních ústavů se stali příslušníky nově reorganizovaného Sboru vězeňské stráže. Důležitá byla pasáž, která určovala, že příslušníci Sboru vězeňské stráže mají zákonem stanovená práva příslušníků Sboru národní bezpečnosti.

Přeměna sboru ve vojensky organizovanou složku, skládající se ze strážmistrů a důstojníků byla završena v následujícím roce. V období 1948 – 1949 odešlo z Valdic v důsledku tzv. očisty kolem 40 příslušníků, zčásti byli odstraněni, někteří přešli do jiné věznice.

V roce 1953 převzalo oblast vězeňství do své působnosti ministerstvo vnitra. Příslušníci dosavadního Sboru vězeňské stráže byli na základě zákona č. 66/1952 Sb. převedeni do Sboru národní bezpečnosti. Na základě zákona č. 59 o výkonu trestu odnětí svobody z roku 1965 se konstituoval Sbor nápravné výchovy (dále SNV) členěný na jednotlivé útvary. SNV byl definován jako ozbrojený sbor podřízený ministru vnitra. Vykonával nápravně výchovnou činnost, ostrahu a správu v nápravně výchovných ústavech a věznicích. Vězeňští dozorcí a strážníci se vyčlenili z rámce Sboru národní bezpečnosti s tím, že jejich služební poměry, materiální a finanční zabezpečení nadále vycházely z předpisů platných pro SNB. V rozsahu své pravomoci měli právní postavení příslušníků bezpečnosti. V praxi to znamenalo, že mohli provést osobní prohlídku, použít obušek, pouta a také byli oprávněni k použití střelné zbraně v případech, které vyjmenovával zákon o SNB. Vrcholným orgánem vězeňství se stala Správa SNV. Zákon č. 59/1965 Sb. poprvé od skončení války fixoval práva a povinnosti osob ve výkonu trestu do podoby nejvyšší právní normy a v klasifikaci vězňů potvrdil pokračující posun od pojetí třídního ke kriminologickému. Z hlediska vězeňského personálu znamenal počátek zřetelného posilování odborné složky. Kromě vychovatelů, kteří začali pracovat se svěřeným kolektivem odsouzených, se v našich věznicích objevují ve větší míře pedagogové, psychologové a později také učitelé a mistři odborného výcviku.

Roku 1964 docílila Správa nápravných zařízení, že prakticky každá věznice byla profilována pro odsouzené konkrétní diferenciacní skupiny. Dosud se řídilo rozmístřování trestanců do jednotlivých útvarů především s ohledem k jejich pracovnímu uplatnění. Valdice byly určeny pro třetí diferenciacní skupinu, do níž se začazovali:

- a) Odsouzení, kteří jsou rozsudkem soudu označeni za zvlášť nebezpečné recidivisty,
- b) Odsouzení za trestné činy uvedené v § 62 trestního zákona.

Mezi lety 1952 až 1959 stoupl počet osob vězněných ve Valdicích dvojnásobně z devíti stovek na více než 1800. Problémy s přeplněností věznice přetrvávaly až do amnestie v roce 1960. Přestože podíl kriminálních delikventů stále narůstal, ještě na konci 50. let převažovali ve Valdicích odsouzení z politických důvodů. K 1. srpnu 1989 se v NPT Valdice nacházelo 1824 mužů, z nichž bylo 792 odsouzeno za obecné a 1032 za kontrarevoluční trestné činy. Amnestie prezidenta republiky z let 1960 a 1962 měly značný vliv na složení vězeňské populace. Političtí vězni se ocitli ve výrazné menšině oproti kriminálním. Prominenti, na něž se vztahovala první

z amnestií, přemístila vězeňská správa z Leopoldova do Valdic. Jednalo se o osobnosti katolického duchovenstva, avšak najdeme tu i účastníky procesu s Miladou Horákovou.

Od počátku 60. let se v oficiálních dokumentech vztahujících se k oblasti vězeňství stále více zdůrazňuje výchovný účel trestu odnětí svobody. Podle Řádu výkonu trestu odnětí svobody z roku 1961 se k doplnění základních školních znalostí odsouzených zřizovaly v jednotlivých NPT zvláštní školy s rozsahem látky pro všeobecně vzdělávací školy. V NPT Valdice vznikla osmiletá škola, první svého druhu v tehdejším Československu, na které po práci vyučovali i odsouzení s vysokoškolským vzděláním. Vedoucím této ústavní školy byl právník Josef Kliment, v době války poradce a tiskový tajemník prezidenta Emila Háchy.

Dnem 1. ledna 1969 vstoupila v platnost delimitace vězeňství neboli převedení z rezortu vnitra do rezortu spravedlnosti. Pro 70. léta je příznačné přizpůsobování organizační struktury vězeňství potřebám širokého pracovního nasazení odsouzených. Počet vězeňských zařízení v této době mírně kolísal. V českých zemích existovalo 9 až 11 věznic, v nichž se vykonávala vazba, 23 NVÚ pro výkon trestu odnětí svobody rozdělených do třech nápravně výchovných skupin (NVS) a tři NVÚ pro mladistvé. Profilace NVÚ Valdice se od poloviny 60. let do roku 1989 výrazněji nezměnila. Ústav byl určen pro osoby zařazené soudem do třetí nápravně výchovné skupiny. Do roku 1981 existovala v českých zemích pouze dvě zařízení tohoto typu, Valdice pro muže a Opava pro ženy. Vedle pachatelů s dlouhými tresty a recidivistů jsou v bývalé kartouze soustřeďovány problémové skupiny vězňů, např. agresivní jedinci vykazující vážné poruchy chování psychopatologického charakteru, odsouzení, kteří se pokusili o útěk z jiných věznic, sebe poškozovalé, toxikomani apod. Tito jedinci, u nichž selhaly standardní metody tehdejší převýchovy, končili většinou na třetím oddělení, určeném pro výkon kázeňských trestů.

Postupný nárůst počtu vězňů umístěných v NVÚ Valdice kopíroval vývoj v celém československém vězeňství. Zatímco průměrný stav během roku 1971 činil 1512 osob, na konci desetiletí uvádějí oficiální statistiky více než 2300 odsouzených. Tento trend vyvrcholil v roce 1987, během kterého se ve věznici nacházelo víc než 2700 mužů. Celkový stav zaměstnanců útvaru SNV Valdice se v 80. letech minulého století v průměru pohyboval okolo 420. V čele útvaru, který se členil na 8 oddělení, stál náčelník a tři zástupci, dále předseda místní organizace KSČ a vedoucí kádrové skupiny. V roce 1987 připadalo na přibližně 2700 odsouzených 433 pracovníků, z toho 15 občanských zaměstnanců. Oddělení Nápravně výchovné činnosti disponovalo 167 příslušníky – 1 náčelník, 2 zástupci, 3 velitelé oddílů, 3 jejich zástupci, 2 psychologové, 1 pedagog, 2 sociální pracovníci, 2 vychovatelů, 2 cenzoři, 119 referentů režimu, 1 referentka, vedoucí školy, 2 učitelé a 1 mistr odborného výcviku.

Listopadový převrat se stal důležitým předělem v našich novodobých dějinách. Překotné politické události brzy rezonovaly ve vězeňských zařízeních. Odsouzení začali vznášet požadavky, které směřovaly k uskutečnění výrazných změn systému a vyhlášení všeobecné amnestie. Prezident republiky ji oznámil 1. ledna 1990. Svým rozsahem snesla srovnání pouze s amnestií z roku 1953. Brány věznic opustilo přibližně 16 tisíc osob, prakticky tři čtvrtiny všech odsouzených. V roce 1992 byla vypracována nová koncepce českého vězeňství, na jejímž základě přijal parlament důležité právní normy: Zákon č. 555/1992 Sb. O vězeňské službě a justiční stráži a zákon č. 293/1993 Sb. O výkonu vazby. Novela zákona O výkonu trestu č. 18/1994 Sb. ustanovila novou typologii vězeňských zařízení sestávající ze čtyř typů věznic a to s dohledem, dozorem, ostrahou a zvýšenou ostrahou. Lze říci, že posledním zásadním legislativním krokem při reformě českého vězeňství byl zákon č. 169/1999 Sb. O výkonu trestu odnětí svobody, jenž nahradil zastarávající předpis z roku 1965. Zákonná úprava č. 294/1993 Sb. zavedla současnou terminologii, tedy věznice pro výkon trestu a vazební věznice pro výkon vazby. Výsledkem lednové amnestie 1990 bylo, že z dvou a půl tisíce vězňů jich v NVÚ Valdice zůstalo na několik stovek. K 1. lednu 1991 evidujeme 470 mužů, většinou odsouzených do třetí nápravně výchovné skupiny.

Specializované oddělení pro osoby se zvýšenými psychopatickými sklony se dočkalo svého otevření v roce 1999. O šest let později zahájilo činnost nové moderní nástupní oddělení spolu s bezdrogovou zónou pro odsouzené do věznice se zvýšenou ostrahou. Po zrušení vazební části, která byla ve Valdicích zřízena v roce 1991, začátkem roku 2001 se přistoupilo k její přestavbě na oddělení se zvýšeným stavebnětechnickým zabezpečením pro odsouzené vykonávající trest odnětí svobody na doživotí a pro zvláště nebezpečné vězně zařazené k výkonu trestu ve zvýšené ostraze. V souladu s obecným trendem se věznice po svém dočasném vylidnění postupně naplňovala, takže na konci 90. let vykazovala 1707 vězňů, z toho 1613 odsouzených a 94 obviněných, což byl zatím nejvyšší počet od roku 1989.

Od poloviny 90. let dochází ke stabilizaci vězeňského personálu. K 31. prosinci 1966 činil počet zaměstnanců 460, z toho 359 příslušníků a zhruba stovka občanských zaměstnanců. Po roce 2000 v souvislosti s tzv. zcivilňováním se zvýšil podíl lidí v zaměstnaneckém poměru. K 31. prosinci 2001 byl už poměr uniformované a neuniformované složky 256 ku 192.¹¹

¹¹ JOHN, Roman, Věznice Valdice v proměnách času, Valdice 2012, vlastní náklad

3.1.3 Věznice Valdice – současnost

Věznice Valdice je profilována jako věznice se zvýšenou ostrahou. Odsouzení se umísťují do 5 ubytoven dle kritérií, která určuje zákon č. 169/1999 Sb. Ve věznici jsou oddělení s dozorem, ostrahou, zvýšenou ostrahou a oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením, specializované oddělení pro odsouzené s poruchou osobnosti a chování, specializované oddělení pro výkon trestu odsouzených s poruchou osobnosti a chování způsobenou užíváním psychotropních látek. Pro nově příchozí je zde zřízeno nástupní oddělení pro vězně před propuštěním výstupní oddělení.

Program zacházení je základním prvkem cílevědomého komplexního působení na odsouzené k dosažení účelu trestu, a to od nástupu do výkonu trestu odnětí svobody až po jeho ukončení. Vymezuje okruh konkrétních činností, kterých je odsouzený povinen se zúčastnit nebo které může dobrovolně vykonávat. Program zacházení zpracovává speciální pedagog na nástupním oddělení. Vytváří se na základě komplexní zprávy o odsouzeném s ohledem na délku trestu, charakter spáchané trestné činnosti a s přihlédnutím k osobnosti odsouzeného. Aktivity programu zacházení jsou rozděleny do pěti oblastí: pracovní, vzdělávací, speciálně výchovné, zájmové a vnější vztahy. Sociálně práce s odsouzenými v sobě zahrnuje individuální či skupinovou pomoc a poradenství. Hlavními okruhy jsou rodina, zajištění ubytování a zajištění práce po propuštění, sociální zabezpečení (invalidní a starobní důchody, pojištění), finanční zabezpečení po propuštění z výkonu trestu.

Věznice Valdice je jednou ze čtyř v České republice, v nichž jsou umístěni muži odsouzení k nejvyššímu možnému trestu. V bývalé kartouze si doživotní žalář odpykávali odsouzení muži už od vzniku trestnice v dobách rakouského mocnářství. V roce 1956 byl trest odnětí svobody na doživotí zrušen a znovu byl zaveden do našeho právního řádu až po roce 1989, v souvislosti se zrušením trestu smrti v květnu 1990. Mezi místními zaměstnanci se budově bývalé samovazby neřekne jinak než „éčko“. Vedle výkonu doživotních trestů je ubytovna E využívána pro umístění problémových jedinců s potřebou zvýšené detence. V posledních letech se počet doživotních vězňů umístěných ve Valdicích pohybuje okolo dvacítky, což je nejvíce v rámci ČR. Cely obývají zpravidla po jednom a stýkají se pouze mezi sebou navzájem. Pracovní činnosti a veškerá kulturní či sportovní aktivity se odehrávají výhradně na tomto oddělení. To samé platí i o návštěvách rodinných příslušníků nebo právních zástupců.

Systém vzdělávání ve věznici můžeme rozdělit na aktivity organizované specialisty oddělení výkonu trestu a kreditované odborné vzdělávání zajišťované Školským vzdělávacím

střediskem Valdice. Hlavním posláním této instituce je stejně jako v uplynulých desetiletích poskytnout vybraným jedincům střední odborné vzdělání zakončené výučním listem.

Počet zaměstnanců Věznice Valdice se v současné době pohybuje okolo 440 osob, z toho je 266 a 174 občanských zaměstnanců.¹²

Tabulka č. 3 - Počty vězněných osob ve Věznici Valdice v letech 2016 – 2021 (stav k 31.12.)

Rok	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Vězněné osoby	1048	1089	1038	1124	1060	1064

Zdroj: Údaje ze statistické ročenky Vězeňské služby ČR za roky 2016 – 2021

3.1.4 Vnitřní řád Věznice Valdice

Nařízením č. 15 ředitele Věznice Valdice z roku 2022 se vydávají Zásady vnitřní bezpečnosti ve Věznici Valdice, kdy účelem tohoto nařízení je stanovení zásad vnitřní bezpečnosti ve Věznici Valdice, přičemž toto nařízení se vztahuje na všechny zaměstnance Věznice Valdice (příslušníky a občanské zaměstnance Vězeňské služby ČR) a všechny další osoby vstupující do věznice. Nařízení je vyhotoveno v paragrafovém znění a obsahuje celkem 54 paragrafů. Nařízení upravuje základní oblasti a to zásady vstupu, vjezdu vozidel a pohybu ve střeženém objektu, zásady uzamykání a zjištění prostorů v střeženém objektu, vyloučení bezpečnostních rizik, organizační opatření při vyjmenovaných činnostech, zásady vstupu zaměstnanců do objektů, oddílů, cel a na pracoviště vězněných osob a přílohou část. V našem případě se budeme zabývat pouze těmi pasážemi, které se vztahují k možnému průniku nepovolených předmětů do věznice. Z tohoto pohledu je rovněž důležité ustanovení týkající se příslušníků oddělení prevence a stížností, kteří jsou pověřeni k provádění úkonů policejního orgánu a jsou oprávněni vstupovat kdykoliv do všech objektů a prostor Vězeňské služby a provádět tam potřebné úkony v souladu se zvláštními předpisy.

V § 7 odst. 1 písm. e) je uvedeno, že do věznice je zakázáno donášení omamných a psychotropních látek. Pohyb osob ve věznici je poté upraven v ust. § 12, kde je uvedeno, že návštěvy se pohybují po věznici s přiděleným doprovodem. Ustanovení § 13 pak upravuje

¹² JOHN, Roman, Věznice Valdice v proměnách času, Valdice 2012, vlastní náklad

kontrolu a manipulaci s poštovními zásilkami zaslanými do Věznice Valdice. V tomto ustanovení je dále uvedeno, že v případě zjištění závadného obsahu zásilky je tato po předchozí telefonické domluvě předána pracovníkům Oddělení prevence a stížností a tito následně provedou, za přítomnosti odsouzeného adresáta a jeho kmenového vychovatele otevření zásilky a její vizuální kontrolu, přičemž platí zásada, že nezkontrolovaná zásilka nemůže být vpouštěna do objektu věznice. Manipulace s poštovními zásilkami je dále upravena v ust. § 26, kde je uvedeno, že kontrolu nestandardních poštovních zásilek provádí dozorce oddělení výkonu trestu za přítomnosti vychovatele a odsouzeného, přičemž odsouzenému je zakázána jakákoliv manipulace s obsahem zásilky do doby, kdy je zkontrolovaná celá zásilka. Zásady vstupu osob, které konají návštěvu odsouzeného, je upraveno v ustanovení § 32, kde je rovněž uvedeno, že návštěvy probíhají zpravidla postupně po jednotlivých ubytovnách, přičemž na každý konkrétní termín návštěv se vydává zvláštní nařízení vedoucího oddělení výkonu trestu. Při vstupu do věznice nesmějí tyto osoby pronášet žádná příruční zavazadla, potraviny, zbraně, drogy a jiné omamné látky nebo věci a suroviny sloužící k jejich výrobě, jakékoliv nápoje, léky, cigarety a tabákové výrobky. Podle § 13 odst. 1 zák. č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci ČR může být u vstupující osoby provedena osobní prohlídka a v případě, že budou nalezeny věci odporující účelu výkonu trestu odnětí svobody, bude tato osoba povinna odložit je v místě k tomuto účelu určenému a zároveň se návštěvník vystavuje případnému trestnímu postihu.¹³

3.1.5 Druhy opatření činěná proti průniku nepovolených věcí do areálu věznice

Nařízení č. 39 generálního ředitele Vězeňské služby ČR z roku 2012 upravuje postup povolování, příjmu, evidenci, kontrole a výdeji balíčku obviněným, odsouzeným a chovancům dle ust. § 1 odst. 2 zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci ČR, přičemž balíčkem se dle tohoto nařízení rozumí zásilka adresovaná vězněné osobě a doručena prostřednictvím věznice provozovatelem poštovních nebo zasilatelských služeb.¹⁴

Ustanovení § 16 uvedeného nařízení upravuje kontrolu zaměstnanců VS ČR doručovaných balíčků, přičemž účelem této kontroly je posoudit oprávněnost přijetí balíčku a zamezení pronikání věcí, které jsou v rozporu s účelem výkonu trestu, jejichž vydání nebo nevydání vězněné osobě podléhá příslušnému správnímu řízení. Kontrolu balíčku provádí k tomuto účelu pověřený zaměstnanec a jsou u tohoto využívány technické prostředky a

¹³ Sbírka nařízení Ředitele Věznice Valdice č. 15 z roku 2022

¹⁴ Sbírka nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 39 z roku 2012

služební kynologie. Narušení obalu balíčku se vždy provádí v přítomnosti adresáta. Adresátovi se rovněž nepředají věci, které odporují účelu výkonu trestu, které není vězňeným osobám dovoleno mít u sebe, zejména věci, kterými by mohl ohrozit život a zdraví vlastní nebo jiných osob. § 17 potom upravuje vydávání balíčku, kdy obsah balíčku nebo předávané věci se nevydají, pokud je adresát odmítá převzít, nebo na balíček nebo předávané věci nemá právo.

Dalším instrumentem upravující předávání doručených zásilek odsouzeným upravuje směrnice rozvozu balíků, kdy se jedná o informace pro zaměstnance a příslušníky oddělení výkonu trestu. Zaměstnancem určený dle platných zákonů k převzetí balíků a zajištění jejich převozu do objektu věznice a následnému rozvozu zásilek do jednotlivých ubytoven je vychovatel oddělení výkonu trestu. Tato směrnice upravuje přesný postup vychovatelů s přejímkou a odbavení doručených zásilek.¹⁵

Posledním z metodických pokynů upravující postup při provádění kontrol a výdej obsahu poštovních zásilek a balíčků odsouzeným upravuje směrnice vydaná vedoucím oddělení výkonu trestu. Směrnice je vyhotovena ve článkovém znění a obsahuje celkem 7 článků, včetně příloh zobrazující vzory potřebných písemností k této činnosti.¹⁶

3.2 Drogy – základní pojmy

Předmětná diplomová práce se zabývá drogovou problematikou v souvislosti s výkonem trestu odnětí svobody. Je zaměřená na odhalování drogové trestné činnosti spočívající v neoprávněném průniku drog do střežených objektů věznic a na systém opatření, která by měla zamezit pašování drog do věznic. Je tedy nutné vysvětlit základní pojmy týkající se drog.

Původ slova droga je z **nizozemského droog** – „suchý“. Později začal být tento výraz používán pro psychoaktivní látky. V přeneseném smyslu se slovem droga označují i pro jedince velmi oblíbené situace či přímo závislosti, jako třeba pohlavní styk nebo hazardní hry.¹⁷

Existuje celá řada pojmů definující drogu. V mé práci budu drogu definovat jako *ilegální, nezákonné, státem nepodporované omamné nebo psychotropní látky (OPL)*. *Seznam těchto látek je uveden v zákoně č. 167/1998 Sbírky o návykových látkách.*¹⁸ Rozeznáváme drogy syntetické nebo přírodní, které by měly mít tzv. psychotropní účinek. To znamená, že by

¹⁵ Informace vedoucího Oddělení výkonu trestu pro zaměstnance a příslušníky OVT

¹⁶ Směrnice vedoucího OVT k zajištění jednotného postupu při provádění kontrol a výdeje obsahu poštovních zásilek a balíčků odsouzených.

¹⁷ Pojem droga [online]. [cit. 20.10.2022] Dostupné z <http://lekarske.slovníky.cz/pojem/droga>

¹⁸ Zákon číslo 167/1998 Sb., o návykových látkách

nějakým způsobem měly ovlivňovat naše prožívání a vnímání reality. Rovněž by měly mít předpoklady k tomu, aby vyvolávaly závislost.

Definici návyková látka uvádí trestní zákoník v ustanovení § 130, kde je stanoveno, že: „*Návykovou látkou se rozumí alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobivé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování.*“¹⁹ Podle zák. č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých zákonů v posledním znění se návykovými látkami rozumí: „*omamné látky a psychotropní látky uvedené v přílohách č. 1 až 7 nařízení vlády o seznamu návykových látek.*“²⁰ Omamné a psychotropní látky jsou rovněž vyjmenovány v přílohách nařízení vlády číslo 463/2013 Sb., o seznamech návykových látek. Jmenovaný předpis přímo uvádí výčet těchto látek v přílohách č. 1 až 7. V přílohách č. 1 až 3 se nacházejí omamné látky, které můžeme definovat jako látky, u nichž je nebezpečí chorobného návyku a vzniku psychických změn (*např. kokain, opium, morfin, heroin, konopí atd.*).²¹ Psychotropní látky jsou uvedeny v přílohách č. 4 až 7 a „*jsou látky ovlivňující psychiku člověka (např. amfetamin, efedrin, atd.)*“²²

S drogami přichází do kontaktu téměř každý. Drogy nás obklopují a jsou tak součástí naší společnosti. Část těchto drog jsou naší společností tolerovány a nepodléhají žádné regulaci ani postihu. Jedná se zejména o alkohol a tabákové výrobky. Tyto legální drogy mohou rovněž způsobit závislost, ale přesto jsou společností tolerovány. Užívání drog ovlivňuje vnímání člověka. Dalo by se říci, že každá závislost mění dosavadní život závislého člověka a mění jeho vnímání a postavení hodnot. Ale co je vlastně drogová závislost? **Drogová závislost** neboli **toxikomanie** je abnormální až patologický stav vyvolaný častým užíváním drog. Závislost na drogách začíná zpravidla častým užíváním drog, které vyvolá potřebu drogy cíleně vyhledávat, ať už psychologicky či fyzicky podmíněnou. Drogová závislost vede ke snížení schopnosti přirozeně reagovat na běžné stimuly, ve vážnějších stádiích vede k narušení i základních společenských a životních činností a nakonec k selhání funkcí tělesných orgánů po jejich trvalém poškození.²³ Závislosti ovlivňují a mění dosavadní způsob života. Vytrácí se kontrola nad občasnou konzumací drog. Závislost představuje jednu z hlavních rizik spojené s užíváním drog. Další problém užívání drog představuje abstinenční syndrom neboli „*abst'ák*“. Abstinenční

¹⁹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník v posledním znění

²⁰ Nařízení vlády č. 463/2013 Sb., o seznamech návykových látek v posledním znění

²¹ Nařízení vlády č. 463/2013 Sb., o seznamech návykových látek v posledním znění

²² Nařízení vlády č. 463/2013 Sb., o seznamech návykových látek v posledním znění

²³ Drogová závislost [online]. [cit. 20.11.2022] Dostupné z: <https://vseodrogach.cz/zavislost/zavislost-obecne-o-zavislosti/>

syndrom rozlišujeme na fyzický a psychický. Závislost fyzická se projevuje fyziologickými změnami v těle jedince, přičemž přítomnost drogy v těle je nutná pro jeho bezproblémový chod. Průvodními jevy jsou bolesti hlavy, problémy s vylučováním (průjmy, zácpy), svědění pokožky, neúměrné pocení a svalové křeče. Závislost psychická se projevuje nutkavou, těžko potlačitelnou, touhou si opatřit drogu a požit drogu. Takový člověk trpí úzkostí, zvýšeným stresem, podrážděností a agresivitou. Starší definice WHO (Světová zdravotnická organizace) zahrnuje i klinický popis: závislost je stav psychický nebo fyzický, vyplývající z působení léku nebo psychotropní účinné látky na organismus, charakterizovaný změnami chování a dalšími reakcemi, mezi něž patří zejména chorobné lpění na nepřetržitě nebo opakovaně podávání psychotropní látky.²⁴

„Riziko vzniku závislosti je přítomno u každé drogy i u těch nejvíce tolerovaných a zdánlivě zcela neškodných. Právě míra rizika vzniku závislosti slouží jako hlavní kritérium pro dělení drog na tzv. měkké a tvrdé, či lehké a těžké.“²⁵ Mezi lehké drogy řadíme tabákové výrobky, produkty konopí (marihuana a hašiš) a alkohol. Drogy také dělíme na legální (společností tolerovány – alkohol a tabákové výrobky) a ilegální (jejich výroba a držení jsou zákonem zakázány).

Je zřejmé, že užívání drog ve společnosti je krajně nežádoucí, a tedy v souvislosti s výkonem trestu odnětí svobody ve věznicích netolerovatelný. Hlavním cílem výkonu trestu odnětí svobody je výchovné působení na jeho pachatele a dosažení pozitivní změny v jeho chování. Dále pak jeho zdárná integrace do společnosti. Bohužel značná část odsouzených osob umístěných ve výkonu trestu odnětí svobody jsou právě uživatelé drog.

3.2.1 Omamné a psychotropní látky nejčastěji zneužívané ve Věznici Valdice

Při sestavování jakéhosi žebříčku nejčastěji zneužívaných omamných a psychotropních látek ve Věznici Valdice jsem pochopitelně vycházel z vězeňských a policejních statistik. Dále pak z osobní zkušenosti, neboť se trestnímu stíhání osob pašující omamné a psychotropní látky do Věznice Valdice věnuji téměř deset let. V první řadě je třeba si uvědomit, že vězeňské prostředí je velmi specifické, neboť se zde na jednom místě setkávají lidé, kteří by se za běžných

²⁴ Závislost na drogách - [online]. [cit. 20.11.2022] Dostupné z: <http://pomocvzavislosti.cz/cz/akt/zavislost-na-lecich>

²⁵ PRESL, Jiří, *Drogová závislost: Může být ohroženo i Vaše dítě*, Praha: Maxdorf, 1995, 2. rozšířené vydání, ISBN 80 80-85800-25-X, str. 10

okolností potkávali zřídka. Na jednom oddělení tak vedle sebe žijí odsouzení ze zcela odlišných kultur a s rozdílnými zvyklostmi. Těmto skutečnostem se poté podřizuje i trh s drogami. Ve věznicích se tak objevují látky běžně užívané, ale i drogy, které jsou mimo věznic na okrese Jičín téměř neužívané. Jedná se především o zneužívání různých typů léků. Níže jsem tedy uvedl drogy, které jsou ve Věznicí Valdice nejčastěji zneužívané.

3.2.2 Pervitin

Metamfetamin, nebo-li pervitin je syntetický stimulant z řad amfetaminů. Poprvé byl připraven v roce 1887 v Japonsku. Nejprve byl používán v lékařství při léčbě chorobné spavosti a astmatu. Masově byl poté použit jako povzbuzující prostředek během druhé světové války, zejména mezi posádkami tanků a letadel. Nejrozšířenějším derivátem amfetaminu je droga pervitin. V dnešní době je pervitin zneužíván jako snadno připravitelná pouliční droga, která stimuluje centrální nervovou soustavu. Metamfetamin velmi účinně potlačuje únavu a potřebu spánku, zrychluje psychomotorické tempo, očekávaným účinkem je rovněž extrémní euforie a zvýšená sebedůvěra. Dlouhodobé nadužívání může vést k riziku psychické závislosti, přičemž návyk bývá často provázen depresemi a citovou labilitou. Největším rizikem je pak toxická psychóza připomínající paranoidní schizofrenii.

Pervitin je v České republice jednoznačně nejrozšířenější drogou. Na území bývalého Československa byl nezákonně syntetizován již od 70. let z pseudoefedrinu extrahovaného z léčiv proti chřipce a rýmě (Nurofenu, Modafenu, dříve i aspirin apod.) v amatérských varnách. Vybavení těchto varen se dalo poměrně snadno zakoupit legálně na trhu. Nezákonná syntéza je levná, jednoduchá, ale i velmi nebezpečná, neboť k reakci je používán velmi hořlavý červený fosfor, žíravá kyselina chlorovodíková i jedovatá organická rozpouštědla (ředidla toluen či aceton), která jsou taktéž vysoce hořlavá. Slangově je nazýván jako piko, perník, peří nebo spíd (z anglického slova speed – rychlost). Pervitin se povětšinou vyrábí v domácích laboratořích a vybavení pro tyto „laboratoře“ se dá poměrně snadno koupit legálně na trhu. Pervitin – Metamfetamin je téměř z 99 % vyráběn z pseudoefedrinu, který se extrahuje z volně prodejných léčiv (Modafen, Nurofen).²⁶

²⁶ Metamfetamin - [online]. [cit. 20.11.2022] Dostupné z: <https://www.prevcentrum.cz/informace-o-drogach/pervitin/>

Uživatelé pervitinu si tento nejčastěji aplikují šňupání, slangově označováno jako „dát si lajnu“ nebo „smažit“. Pervitin lze také kouřit. Dále je pervitin užíván i nitrožilně, což je velice rizikový způsob aplikace, a to především z důvodu možné nákazy virem HIV a hepatitidou. Mezi další rizika nitrožilní aplikace patří předávkování.

3.2.3 Marihuana

Marihuana je konzervovaná léčivá látka, ale též psychotropní látka, která se získává usušením květenství samičích rostlin konopí s obsahem tetrahydrokanabinolu (THC) nad 1%. V České republice je legální pouze na lékařský předpis. Marihuana je slangově označována jako „tráva“, „seno“, „Marijánka“, „gandja“, „hulení“, „seno“, „špek“, „skunk“ a další. Z rostliny konopí se používají květy, stonky a listy. Marihuana je velmi aromatická a nejčastěji se užívá kouřením ve formě cigarety jako tzv. joint. Při kouření marihuany se používají různé druhy dýmek jako například Bong, což je přenosná vodní dýmka a kouřená marihuana je uložena v kotlíku a prochází přes vodní lázeň, kde je kouř před inhalací ochlazen. Marihuana se rovněž kouří pomocí tzv. Skleněnky, což je malá skleněná trubička s rozšířeným tzv. kotlem na konci, kam se napěchuje marihuana, která se zapálí a vdechuje.

Nejpodstatnější chemickou složkou, která zajímá pěstitele marihuany, nejsou alkaloidy, jako u jiných rostlin, ale kanabinoidy. Konopí je produkuje jako jediná rostlina na světě. Množství a poměrné zastoupení kanabinoidů rozhoduje o tom, jaké bude mít marihuana vlastnosti z hlediska účinků. Účinnou látkou marihuany je tetrahydrokanabinol tzv. THC. Jedná se o látku ovlivňující mysl a tím způsobuje požadované účinky. Marihuana připravená z kvalitního konopí může mít až 30 % THC v rostlinné sušině. Účinky marihuany se objevují hned po několika minutách po aplikaci, kdy se projevuje především suchem v ústech, zvýšeným srdečním tepem, smíchem, euforií, ale i stavem klidu a pohody. Při dlouhodobějším užíváním marihuany se objevují poruchy osobnosti a emocí. Takový uživatel začne mít problémy s pamětí, bývá apatický a těžko se soustředí.²⁷

3.2.4 Hašiš

Hašiš slangově označován jako „Bahno“, „Bergman“, „Bláto“, „Charas/čaras“, „Čokoláda“, „Haš“, „Hnědý hovno“, „Plastik“ a další. Jedná se o zaschlou pryskyřici z rostliny konopí. U nás má většinou formu hnědých lisovaných kostek (vyskytují se různé odstíny hnědé

²⁷ Marihuana - [online]. [cit. 20.11.2022] Dostupné z: <http://www.marihuana.cz/drogy>

až po černou). V orientu se většinou vyskytuje ve formě oleje, ten je také silnější než plastický. V minulosti byl na našem trhu poněkud nedostatkovým zbožím, ale v současné době je již relativně snadno dostupný i u nás. Hašiš se získává z konopí několika způsoby. Jeden ze způsobů je „hlazení“, kdy rostlina konopí je jemně třena rukou a poté na ní zůstává nalepená pryskyřice. Další způsob, jak získat z konopí pryskyřici, je extrahování s tuky ve vroucí vodě a poté následné vykrystalizování. Účinnou látkou hašiše je jako u marihuany THC. Hašiš se užívá obdobně jako marihuana, tj. kouřením. Kostka hašiše se zahřeje a oddělí se malé množství, které se poté smíchá s tabákem. Účinky hašiše jsou obdobné jako po požití marihuany, ale pocity jsou mnohem silnější než u marihuany. Udává, že účinky hašiše s porovnáním s účinky marihuany mohou být až pětkrát silnější. Závislost na hašiši je totožná se závislostí na marihuaně. Avšak zejména u pravidelných uživatelů dochází k závažnému rozkladu osobnosti a k celkovému tělesnému úpadku. Změny povah u konzumentů hašiše (ale i marihuany) jsou výrazné a zřetelné i pro laika. Chroničtí konzumenti ztrácí celkový zájem o dění kolem sebe, mají tzv. bludy, že jsou pronásledováni. Mnohdy se vyskytuje i nárůst agresivity. Objevují se i zdravotní problémy, jako jsou chronická bronchitida, astmatická bronchitida spastického typu a suchý úporný kašel.²⁸

3.2.5 Heroin

Heroin patří mezi opiáty a je silně návykový. Slangově je heroin označován jako „háčko, herák, héro, béčko, braun, bílý šum, Thajská kočka, White Lady, Braun sugar“. Heroin byl poprvé vyroben v roce 1874 a v roce 1898 byl německou firmou Bayer podáván pod jménem „heroisch“. Heroin byl dlouhá léta užíván jako lék proti závislosti na morfinu. Heroin je vyráběn z morfia nebo přímo z opia. Heroin je již řadu let nejrozšířenější drogou této skupiny a na světě ho užívají miliony lidí. Heroin je nejčastěji užíván nitrožilně. Právě tento druh užívání s sebou nese značná rizika, ať už se jedná o hrozbu infekčních a zánětlivých onemocnění, nakažení virem HIV či viry hepatitidy. Dále je heroin kouřen (inhalován z aluminiové folie) a šňupán. Heroin se vyskytuje v podobě bílého jemného prášku, častěji však jako našedlý až nahnědlý prášek. Různé odstíny heroínu jsou zapříčiněny příměsemi ve složení, které většinou slouží k jeho snazšímu rozpuštění. Heroin, který se prodává na ulici, obsahuje různé příměsi jako je kofein, paracetamol, glukóza atd. A to z důvodu zvýšení zisků při prodeji. Po požití heroínu se

²⁸ Hašiš - [online]. [cit. 20.11.2022]. Dostupné z: <http://www.lekarweb.cz/drogy-a-zavislosti/hasis-rizika-vliv-a-ucinky?mobile=0>

dostavuje pocit uvolnění, blaha a lhostejnosti, uživatel jako by utíkal realitě. Při nitrožilním podání se tyto účinky dostavují takřka okamžitě. Při jiném požití se účinky dostavují do několika minut. Po požití heroinu dochází i negativním prožitkům, kdy se dostavuje neklid, rozrušení, zvracení, dechové obtíže a návaly horka a zimy. Závislost na heroinu vzniká poměrně rychle a má složku psychickou, ale i fyzickou. Fyzická složka závislosti se projevuje po vysazení heroinu, při tzv. abstinenci (při nedostatku heroinu nebo při vysazení), kdy se u jedince dostavuje třes, pocení, průjem, zvracení, bolesti kloubů, nervů a svalů a jedinec se cítí velmi vyčerpaně. V některých případech se objevuje nespavost, poruchy řeči, závislý je líný, bez vůle, ztrácí libido a také potenci, vyskytují se deprese a děsivé pseudohalucinace. Psychická závislost na heroinu se projevuje ztrátou kontroly nad užíváním, droga ovládá jedince, který si aplikaci nedokáže odepřít. Závislí na heroinu dokážou „snesitelně a normálně“ žít pouze po aplikaci heroinu, a proto se shánění každodenní dávky pro závislého, stává životní prioritou a závislí tomu podřizují veškeré denní aktivity. Vlivem závislosti na heroinu dochází k sociálnímu pustnutí a vyloučení, dochází k úpadkům zájmů a hodnot. Jelikož se však konzumací heroinu zvyšuje tolerance, je tedy nutné neustále zvyšovat konzumované dávky, aby bylo dosaženo požadovaného účinku.²⁹

3.3 Nejčastěji zneužívané léky v objektech věznic

Léčivo s obsahem účinných látek, které jsou dle Zákona o návykových látkách číslo 167/1998 Sb. a nařízení vlády číslo 463/2013 Sb. o seznamu návykových látek jsou uvedeny v příloze číslo 1 (morfin, oxykodon) nebo číslo 5 (buprenorfin). Jejich získání je podmíněno vlastnictvím lékařského receptu. Léčivo obsahující látky kodein, alprazolam, diazepam nebo klonazepam jsou dle stejného nařízení vlády také uvedeny v seznamech návykových látek (seznam číslo 2 a 7) a k jejich získání je rovněž třeba lékařský předpis. Rovněž tak léčivo s obsahem účinných látek tramadolu, meloxikanu nebo bisulepinu, které se od předchozích liší v tom, že nejsou uvedeny v seznamu návykových látek.

3.3.1 Opiody (morfin, oxykodon, buprenorfin, kodein)

Morfin nebo také morfium je alkaloid benzylochinolinového respektive morfinanového typu, obsažený v opiu, tzv. opiát (opiooid přirozeného původu, vyskytující se v opiu vyráběného z rostlin máku). Tvoří přibližně 10% hmotnosti surového opia. Používá se

²⁹ Heroin - [online].[cit. 20.11.2022]. Dostupné z: <https://vseodrogach.cz/opioidy/heroin/>

primárně v lékařství jako silné analgetikum (lék tišící bolest) a též jako surovina na výrobu dalších opioidů morfinového typu (např. kodeinu, ethylmorfinu, heroinu a folkodinu). Jeho účinky na organismus i psychiku vyplývají z jeho působení na opioidní receptory především na centrální nervové soustavě. Při užívání se rychle rozvíjí tolerance. To znamená, že k dosažení stejné účinnosti je třeba podávat stále vyšší dávky. S tím souvisí i jeho silná návykovost. Morfin je omamná látka a kromě svého použití v medicíně je též zneužíván jako droga nebo surovina k výrobě heroinu.³⁰

Oxikodon je silný narkotický lék proti bolesti, připravený chemicky z jistých složek opia. Poprvé byl vytvořen v roce 1916 v Německu. Síla jeho účinku je vyšší než u morfia, včetně typických euforických efektů na náladu. Příznaky po jeho požití jsou podobné účinkům heroinu, kdy při podání velké dávky najednou dojde k obsazení opioidních receptorů a k zaplavení těla pocitu spokojenosti, pohody a štěstí. Po několika minutách se rozvíjí netečný stav otupělosti. Při užívání Oxykodonu vzniká silná závislost a také nemá tzv. stropní efekt, proto hrozí větší riziko předávkování.³¹

Buprenorfin je syntetický opioid využíván především k analgezií a k substituční a detoxifikační léčbě závislosti na opiátech a opioidech. Buprenorfin byl objeven v roce 1960. V polovině devadesátých let se začal oficiálně používat k substituční a detoxifikační léčbě. V roce 2001 byl buprenorfinový lék Subutex registrován také v ČR. V Praze a v Severních Čechách je Subutex běžně dostupný na černém trhu za cca trojnásobek ceny, za níž je proti předpisu prodáván v lékárnách. Ve zmíněných regionech je spolu s heroinem druhou až třetí nejrozšířenější injekční drogou a to po pervitinu.³²

Kodein, z řeckého kodeia – makovice, je opiát používaný pro analgetické a proti průjemové účinky. Je nejčastěji užívaným opiátem na světě a jedním z nejúčinnějších orálně podávaných analgetik. U většiny lidí dosahuje 8 až 12 procent síly morfinu. Kodein se přirozeně vyskytuje v máku setém a největších koncentrací dosahuje ve šťávě z nezralých makovic, v opiu. V opiu kodein dosahuje koncentrací od 0,3 do 3 %. Na evropském trhu je k dostání zejména ve formě hydrochloridu. Jedná se o slabý opioid, přičemž však jeho dlouhodobým užíváním je možno dojít k závislosti.³³

Opioidy mají tlumivé účinky, působí proti bolesti, zpomalují okolní realitu a vedou k vnitřnímu pocitu klidu, uvolnění a euforie. Nepříznivě však ovlivňují ovládací a rozpoznávací

³⁰ Morfin - [online]. [cit. 25.11.2022]. Dostupné z: <https://vseodrogach.cz/opioidy/morfin/>

³¹ Oxykodon - [online]. [cit. 25.11.2022]. Dostupné z: <https://vseodrogach.cz/opioidy/oxykodon-oxycontin/>

³² Buprenorfin - [online]. [cit. 25.11.2022]. Dostupné z: [http://www.drogovaparadna.cz/opiaty/subutex-reg;- \(buprenorfin\).html](http://www.drogovaparadna.cz/opiaty/subutex-reg;- (buprenorfin).html)

³³ Kodein - [online]. [cit. 25.11.2022]. Dostupné z: <https://www.sukl.cz/kodein>

schopnosti jedince i jeho psychiku a chování. Intenzita projevů nežádoucích účinků se u každého může lišit.

3.3.2 MabronRetard 100 mg a Tramal

Mabronretard 100 mg je léčivo obsahující 100 mg tramadolu hydrochloridu v jedné tabletě. Tramal lze podávat jen s mimořádnou opatrností v případě závislosti na opioidech, při poranění hlavy, v šoku, při sníženém stupni vědomí nejasného původu, pacientům s poruchami dýchacího centra nebo pacientům se zvýšeným nitrolebním tlakem. Přípravek Tramal obsahuje léčivo tramadol. Tramadol je slabé opioidní analgetikum. Mezi vedlejší účinky je uváděno pomalé dýchání, poruchy metabolismu, křeče, ospalost, otupělost, závratě, bolesti hlavy, zvýšení krevního tlaku, pocit zvracení, zácpa a nechutenství.³⁴

3.3.3 Kodein a Ultracod

Kodein, který se prodává jako léčivo pod názvem Codein Slovakofarma obsahuje účinnou látku kodein. Jedná se o přirozený opioid, který se nejčastěji užívá při léčbě dráždivého kašle. Kombinace kodeinu a paracetamolu se nachází například i v léčivu Ultracod, který se užívá k léčení středně silné až silné bolestivosti. Mezi běžné nežádoucí účinky kodeinu se řadí nauzea, pocity zvracení, ospalost, sucho v ústech, bolesti hlavy a zácpa.

3.3.4 Targin

Léčivo Targin obsahuje účinné látky oxykodon a naloxon v poměru 2:1. Oxykodon je silný narkotický lék proti bolesti. Naproti tomu Naloxon se užívá k zastavení účinků opioidů. Oxykodon se stal také zneužívanou omamnou drogou a to zejména mezi teenagery v USA. Příznaky jsou podobné účinkům heroinu. Při podání velké dávky dojde k obsazení opioidních receptorů a k zaplavení těla pocity spokojenosti, pohody a štěstí. Při užívání vzniká silná závislost. Mezi nežádoucí účinky oxykodonu se řadí nespavost, závratě, bolest hlavy, dušnost a nechutenství.

³⁴ TRAMAL, 50MG/ML INJ SOL 5X1ML, Státní ústav pro kontrolu léčiv (sukl.cz)

3.3.5 Sevredol

Sevredol obsahuje morfin sulfát. Jedná se o silný lék proti bolesti patřící do skupiny opiátů. Tablety Sevredolu jsou užívány k tlumení silných bolest, jako jsou bolesti při nádorovém onemocnění, pooperační bolesti a poúrazové bolesti. Nežádoucími účinky jsou řazeny bolestivost hlavy, bolesti břicha, pocit zvracení, zácpa, ospalost a jiné.

3.3.6 Benzodiazepiny (Alprazolam, Klonazepam, Diazepam)

Benzodiazepiny jsou psychoaktivní látky, které zesilují působení sedativního a hypnotického účinku. Pro tyto vlastnosti jsou benzodiazepiny užitečné při léčbě úzkosti, nespavosti, křečí a abstinenčních příznaků. Obecně jsou benzodiazepiny bezpečné a účinné při krátkodobém užívání, byť se mohou občas vyskytnout kognitivní poruchy, např. agrese. Dlouhodobé užívání je kontroverzní vzhledem k obavám ohledně psychologických i tělesných účinků, neboť vyvolávají fyzickou závislost a při vysazení se dostaví abstinenční syndrom. Zneužívání benzodiazepinů je celkem běžný, bývají užívány jako hlavní droga, nebo jako doplněk k opioidům, popř. metamfetaminu (pervitinu). Benzodiazepiny působí zklidňujícím účinkem a zabraňují pocitu strachu a úzkosti. V důsledku těchto vlastností však mají schopnost nepříznivě působit na ovládací a rozpoznávací schopnosti jedince.³⁵

3.3.7 Neurol

Neurol je léčivo obsahující Alprozolam (nazývaný též Xanax). Jedná se o látku třídy benzodiazepinů. Mezi jeho charakteristické účinky patří potlačení úzkosti a panických poruch. Má rychlý nástup účinku. Devadesát procent vrcholových účinků je dosaženo během první hodiny. Náhlé vysazení benzodiazepinů může být potenciálně nebezpečné nebo život ohrožující pro jednotlivce užívající pravidelně po delší dobu. Důrazně se doporučuje upravovat dávku s postupným snižováním množství. Alprazolam je extrémně fyzicky a psychicky návykový. Tolerance se projeví u sedativně-hypnotických účinků během několika dní nepřetržitého užívání. Mezi nežádoucí účinky se řadí ospalost, nízká míra bdělosti, zmatenost, bolestivost hlavy a zhoršená koordinace pohybů.³⁶

³⁵ Benzodiazepiny - [online]. [cit. 25.11.2022]. Dostupné z: <http://www.benzo.cz/clanky/prehled-benzodiazepinu>

³⁶ Neurol - [online]. [cit. 25.11.2022]. Dostupné z: <https://neurol.psychoweb.cz/neurol>

3.3.8 Diazepam Slovakofarma

Diazepam je opět léčivo ze skupiny benzodiazepinů tlumící centrální nervovou soustavu. Používá se ke zklidnění a při úzkostech, k uvolnění svalových křečí a při léčbě epileptických záchvatů. Dlouhodobé užívání vede ke vzniku lékové závislosti. Diazepam byl na trh uveden v roce 1963 pod obchodním názvem Valium. Diazepam lze použít jako lék k odstranění nebo alespoň omezení přechodné úzkosti, napětí, strachu a neklidu. Uvedené léčivo se používá rovněž v terapii abstinčního syndromu alkoholiků. Mezi nežádoucí účinky léčiva patří únava, bolestivost hlavy, emoční nestabilita a zhoršená koordinace pohybů.³⁷

3.3.9 Rivotril

Rivotril je léčivo obsahující účinnou látku klonazepam, který patří do třídy benzodiazepinů. Prodává se pod obchodními značkami Klonopin, Ravotril, Rivotril, Rivatril, Zapiz a Lonazep. Klonazepam je obecně považován za látku patřící mezi dlouhodobě působící benzodiazepiny mající poločas rozpadu 18 až 50 hodin. Nejčastěji se používá v případech epilepsie, úzkostných poruch, či pro počáteční léčbu manie nebo akutní psychózy. Mezi nejčastější nepříznivé účinky patří nadměrná sedace, ospalost, porušení pohybové koordinace a soustředění. Při vyšších dávkách může dojít k rozvoji záchvatů úzkosti, agresivity, ztrátě zábran, halucinacím, poruše vědomí, nespavosti, inkontinenci, poruše osobnosti, zuřivosti, impulsivitě, poruchám krátkodobé paměti a pomatenosti.³⁸

3.4 Trestné činy související s drogami – právní úprava

Právní úprava trestné činnosti související s drogami je vymezena v zákoně č. 40/2009 Sb., Trestním zákoníku. Jedná se o trestné činy uvedené ve zvláštní části trestního zákoníku v jeho hlavě č. 7. Zde se nacházejí trestné činy obecně nebezpečné, přičemž konkrétně drogovou problematiku řeší trestné činy popsané v § 283 až § 287. Pro naše účely si blíže popíšeme jednání upravená v § 283, § 284 a § 287. Trestní zákoník rovněž upravuje pojem návyková látka a to konkrétně v ust. § 130. Konkrétní návykové látky jsou dále blíže popsány v zákoně č. 167/1998 Sb., o návykových látkách. Podstatné je pro naše účely i nařízení vlády

³⁷ Diazepam - [online]. [cit. 25.11.2022]. Dostupné z: <https://www.drugs.com/diazepam>

³⁸ Rivotril - [online]. [cit. 25.11.2022]. Dostupné z: <https://www.pribalovy-letak.cz/115-rivotril-0-5-mg>

č. 455/2009, které určuje konkrétní rostliny a houby obsahující omamnou nebo psychotropní látku a rovněž stanovuje množství větší než malé.

3.4.1 Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy

- (1) Kdo neoprávněně vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabídne, zprostředkuje, prodá nebo jinak opatří nebo pro jiného přechovává omamnou nebo psychotropní látku, přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku, prekursor nebo jed, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem.
- (2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1
 - a) jako člen organizované skupiny,
 - b) ač byl za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán
 - c) ve značném rozsahu, nebo
 - d) ve větším rozsahu vůči dítěti nebo v množství větším než malém vůči dítěti mladšímu patnáct let.
- (3) Odnětím svobody na osm až dvanáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,
 - a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví,
 - b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch,
 - c) spáchá-li takový čin ve velkém rozsahu, nebo
 - d) spáchá-li takový čin ve větším rozsahu vůči dítěti mladšímu patnácti let.
- (4) Odnětím svobody na deset až osmnáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,
 - a) Způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob nebo smrt,
 - b) Spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, nebo
 - c) Spáchá-li takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech.

(5) Příprava je trestná.³⁹

Skutková podstata tohoto trestného činu je nejšířejí pojatou skutkovou podstatou celé škály skutkových podstat tzv. drogových trestných činů. Ve svém celku jsou skutkové podstaty těchto trestných činů reakcí na rozsáhlé negativní individuální i společenské dopady zneužívání omamných látek, psychotropních látek, prekursorů, přípravků je obsahujících a jedů, zásadně ohrožujících a narušujících život a zdraví jejich uživatelů a jejich sociální vazby. Současně je prostřednictvím postihu těchto trestných činů trestněprávně reagováno na velice různorodé nežádoucí jevy doprovázející drogovou trestnou činnost, zvláště pak na zapojení organizovaného zločinu do jejího páchání a na rizika spojená s neodborným zacházením s danými látkami.

Primárním předmětem ochrany ustanovení § 283 je život a zdraví lidí. Zároveň toto ustanovení chrání společenské vztahy narušované nekontrolovaným šířením a užíváním daných látek - tedy zvláště omamných látek, psychotropních látek a jedů - a brání nedovolenému nakládání s nimi.

K zacházení s omamnými a psychotropními látkami a s přípravky je obsahujícími je třeba, nestanoví-li zákon jinak, povolení k zacházení vydané Ministerstvem zdravotnictví ČR.

Co jsou omamné látky, psychotropní látky, přípravky obsahující omamné a psychotropní látky, prekursory a jedy není vymezeno trestním zákoníkem, ale na základě zmocnění obsaženého v jeho § 289 odst. 1 a 2 zákonem č. 167/1998 Sb., o návykových látkách, zákonem č. 272/2013 Sb., zákonem o prekursorech drog, nařízením vlády ČR č. 463/2013 Sb., o seznamech návykových látek, a nařízením vlády ČR č. 467/2009 Sb., kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, co se považuje za jedy a jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů. Omamné a psychotropní látky jsou návykové látky charakteristické tím, že ovlivňují psychiku člověka a zpravidla i jeho sociální chování. S jejich užíváním je spojeno riziko vzniku chorobného návyku na ně. Omamné látky jsou způsobitelné nepříznivě ovlivnit psychiku člověka, jeho ovládací a rozpoznávací schopnosti a jeho sociální chování. Mezi všeobecně známé omamné látky patří například kokain, morfin, methadon, opium, konopí a heroin.

Psychotropními látkami jsou látky s psychotropním účinkem a mezi těmito látkami figurují například amfetamin, pervitin, metamfetamin, THC a LSD.

³⁹ Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník

Ustanovení § 283 upravuje celkem čtyři skutkové podstaty trestného činu nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy, z toho jednu základní (v odst. 1) a tři kvalifikované (v odstavcích 2, 3 a 4)

Uvedená jednání představují alternativně stanovené způsoby naplnění skutkové podstaty tohoto trestného činu. Do rámce neoprávněného nakládání s danými látkami přitom nepatří samotné užívání těchto látek jejich uživateli, opatření si těchto látek a jejich přechovávání pro vlastní potřebu. Trestný čin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy je tedy dokonán již samotnou neoprávněnou výrobou, dovozem, vývozem, průvozem, nabízením, prodejem, zprostředkováním, opatřením jinému a přechováváním pro jiného některé z uvedených látek, aniž by přitom byla pachatelem dodržena pravidla pro zacházení s ní.

3.4.2 Přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu

- (1) Kdo neoprávněně pro vlastní potřebu přechovává v množství větším než malém omamnou látku konopí, pryskyřici z konopí nebo psychotropní látku obsahující jakýkoli tetrahydrokanabinol, izomer nebo jeho stereochemickou variantu (THC), bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.
- (2) Kdo neoprávněně pro vlastní potřebu přechovává jinou omamnou nebo psychotropní látku než uvedenou v odstavci 1 nebo jed v množství větším než malém, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.
- (3) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ve větším rozsahu.
- (4) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ve značném rozsahu.⁴⁰

Primárním předmětem ochrany ustanovení § 284 je život a zdraví lidí. Zároveň toto ustanovení chrání společenské vztahy narušované nekontrolovaným užíváním omamných a psychotropních látek a brání nedovolenému nakládání s nimi. Trestní postih přechovávání omamných a psychotropních látek a jedů pro vlastní potřebu toho, kdo je přechovává, zakotvený v českém právním řádu ustanovením § 284, je plně v souladu se závazky vyplývajícími pro Českou republiku z mezinárodních úmluv, kdy tato skutková podstata dopadá na konzumenty daných látek. Pro veškeré omamné látky a psychotropní látky je

⁴⁰ Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník

charakteristické, že jejich dovolené užití, ale i jejich dovolená výroba a dovolená držba, jsou velice omezené. V podstatě mohou být použity pouze k zdokumentovaným vědeckým a k velmi omezeným terapeutickým, veterinárním a výukovým účelům.

Ustanovení § 284 upravuje celkem čtyři skutkové podstaty trestného činu přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu, z toho dvě základní (v odstavcích 1 a 2) a dvě kvalifikované (v odstavcích 3 a 4). Všechny uvedené látky, o jejichž přechovávání pro vlastní potřebu jde, patří mezi omamné nebo psychotropní látky na bázi konopí. K dokonání této skutkové podstaty není nezbytné, aby nastal jakýkoliv škodlivý následek. Trestný čin přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu je tedy dokonán již samotným neoprávněným přechováváním pro vlastní potřebu některé z uvedených látek, aniž by přitom byla pachatelem dodržena pravidla pro zacházení s ní.

Přechováváním konopí, pryskyřice z konopí nebo jiné látky obsahující THC ve smyslu § 284 odst. 1 je v zásadě jakákoliv forma jejich držení, ale i nakládání s nimi s výjimkou jejich výroby, nabízení, prodeje, dovozu, vývozu a průvozu, které jsou trestně postižitelné jako trestný čin podle § 283. Pachatel je může, ale nemusí mít přímo u sebe. Plně postačí, když je má ve své moci (například ukryté v zemi, odložené ve vozidle, jímž se přemísťuje, nebo uložené v bankovní schránce). Jejich přechovávání zpravidla bezprostředně navazuje na některou z forem jejich nabytí. Samotné jejich nabytí pro sebe není trestně postižitelné; trestné je až jejich navazující přechovávání pro vlastní potřebu (to podle § 284) nebo pro jiného (to podle § 283). Na způsobu jejího nabytí pachatelem přitom nezáleží. K jejich nabytí tedy může dojít jak jednáním, které naplňuje skutkovou podstatu nějakého dalšího trestného činu, například krádeží, loupeží nebo podvodem, tak jednáním, které nenaplňuje znaky žádného dalšího trestného činu, například jejich koupí, výměnou za něco jiného anebo přijetím nebo poskytnutím daru.

Přechováváním konopí, pryskyřice z konopí nebo jiné látky obsahující THC ve smyslu § 284 odst. 1 pro vlastní potřebu je míněno jejich držení výlučně za účelem jejich užití pachatelem, který je drží.

3.4.3 Šíření toxikomanie

- (1) Kdo svádí jiného ke zneužívání jiné návykové látky než alkoholu nebo ho v tom podporuje anebo kdo zneužívání takové látky jinak podněcuje nebo šíří, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.

- (2) Odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1
- a) Jako člen organizované skupiny,
 - b) Vůči dítěti, nebo
 - c) Tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.
- (3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 vůči dítěti mladšímu patnácti let.⁴¹

Skutková podstata trestného činu podle § 287 svým způsobem sankcionuje jednání směřující k zneužívání drog a tím k šíření drogové delikvence.

Trestný čin šíření toxikomanie podle § 287 je činem nepřímo ohrožujícím zdraví a životy lidí a další společensky důležité hodnoty podněcováním lidí k zneužívání návykových látek jiných než alkoholu, tedy především k zneužívání omamných a psychotropních látek. Porušuje tak zájem na ochraně lidí a společnosti před riziky spojenými se zneužíváním takových návykových látek. Ustanovení § 287 fakticky zakazuje šířit zneužívání návykových látek jiných než alkoholu a trestněprávně sankcionuje porušení tohoto zákazu, tedy šíření jejich zneužívání. Činí tak v zájmu omezení rizik spojených s nekontrolovatelnou výrobou, distribucí a užíváním návykových látek jiných než alkoholu.

Návykovými látkami jsou látky způsobivé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování. Trestní zákoník je definuje v § 130 a výslovně mezi ně řadí omamné látky, psychotropní látky a alkohol. Současně však uvádí, že mezi ně patří i jiné látky s daným účinkem. Takovými látkami mohou být například některé léky, ředidla apod.

Ustanovení § 287 upravuje tři skutkové podstaty trestného činu šíření toxikomanie, z toho jednu základní (v odst. 1) a dvě kvalifikované (v odstavcích 2 a 3).

K trestní odpovědnosti za trestný čin šíření toxikomanie podle § 287 odst. 1 postačí samotné svádění jiného ke zneužívání jiné návykové látky než alkoholu, podporování jiného k zneužívání takové látky, jiné podněcování zneužívání takové látky a šíření zneužívání takové látky, aniž by muselo dojít k důsledkům z toho hrozícím, tedy k svedení někoho k zneužití takové látky nebo jeho utvrzení v záměru ji zneužívat, případně k poškození nějakého subjektu.

⁴¹ Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník

Skutková podstata trestného činu šíření toxikomanie podle § 287 odst. 1 má tedy povahu ohrožovacího deliktu, a ten je dokonán už ve chvíli, kdy si pachatel takto úmyslně počíná.

Svádění k zneužívání návykové látky a podporování k němu musí z povahy věci směřovat vůči individuálně určené osobě. To na rozdíl od podněcování k zneužívání návykových látek a od šíření jejich zneužívání, jakožto jednání směřujících vůči širšímu okruhu osob, v zásadě nijak neindividualizovaných.

Podporovat v zneužívání návykových látek lze oproti tomu jak osobu dosud nezneužívající návykové látky odlišné od alkoholu nebo začínající s jejich zneužíváním, tak osobu již dlouhodobě takové látky zneužívající. Podporování takové osoby může mít formu fyzické podpory i formu psychické podpory. Projevem fyzické podpory může být například vyhledání prostoru pro takovou osobu, v němž je možné návykové látky nerušeně užívat nebo aplikovat, přivedení takové osoby do skupiny osob již užívajících návykové látky, opatření takové osobě injekční stříkačku použitelnou při aplikaci návykové látky apod. Podobu psychické podpory může mít poskytování rad takové osobě týkajících se zneužívaných návykových látek nebo její utvrzování v předsevzetí pokračovat v jejich zneužívání.

Pachatel musí v těchto případech jednat v úmyslu podporovat v oslovené osobě rozhodnutí užívat návykové látky. Tento úmysl absentuje u reprezentantů různých státních i nestátních institucí pomáhajících osobám užívajícím návykové látky například poskytováním rad a poučení ohledně důležitých hygienických zásad nebo rozdáváním zdravotnického materiálu, včetně injekčních stříkaček, případně nabízejících různé formy substituční léčby. Proto tyto aktivity převážně preventivní povahy nejsou trestně postižitelné jako šíření toxikomanie.

K podněcování k zneužívání návykových látek jiných než alkoholu - stejně jako k šíření takové jejich zneužívání - může docházet velice různými formami, od ústních projevů až po prezentace ve sdělovacích prostředcích. Podstatou podněcování je projev cíleně vedený snahou vzbudit v jiných osobách rozhodnutí uchýlit se k zneužívání návykových látek. Může být provedeno přímo, ale i nepřímo nebo skrytě. Taková jeho skrytá forma může mít například podobu ironizování těch, kdo návykové látky nezneužívají. Co do svých vnějších projevů je podněcování blízké svádění, ale na rozdíl od něj není zaměřeno na konkrétní osobu.

Jinou formou šíření zneužívání návykových látek - tedy formou šíření toxikomanie - mohou být jakékoliv další aktivity sledující záměr zvyšovat zájem o užívání návykových látek jiných než alkoholu. Navenek mohou mít například podobu výzev adresovaných osobám již užívajícím návykové látky k tomu, aby dále šířily tzv. drogovou kulturu, nebo podobu schvalování páchání drogových trestných činů.

4 Vlastní práce

4.1 Počet odsouzených závislých na drogách a statistika spojená s drogovou trestnou činností

Ucelený počet odsouzených, kteří jsou drogově závislí není znám. Takové statistiky dosud Vězeňská služba ČR nevede. Přesto pracovníci této služba provádí u odsouzených tzv. monitoringy, tj. orientační testy, které odhalí v jejich těle přítomnost OPL. Převážně jsou tyto testy prováděny při příjmu nově přijímaného odsouzeného. Údaje o pozitivním monitoringu odsouzených se mi podařilo zjistit pouze ve výroční zprávě Vězeňské služby ČR za rok 2019, kde je konstatováno, že za rok 2019 bylo ve všech věznicích v České republice provedeno celkem 747 pozitivních monitoringů. Celkem v 67 byl zjištěn nález omamné a psychotropní látky a šetření v souladu s trestním řádem bylo ohledně drogové trestné činnosti zahájeno celkem v 687 případech. V ostatních letech není možné v dostupných materiálech vězeňské služby zjistit počty pozitivních monitoringů. Tyto situace se v minulosti řešili trestním stíháním pozitivní osoby pro spáchání přečinu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, ale v současné době je přístupováno ke kázeňskému projednání provinilce.

V dalších letech se Vězeňská služba ve svých výročních zprávách omezuje pouze na konstatování, v kolika případech bylo zneužito omamných a psychotropních látek odsouzenými, ale již nespecifikuje, pro jaké trestné činy byly v těchto věcech zahájeny úkony trestného řízení. Z dostupných statistik Vězeňské služby ČR jsem tedy vyčetl, že v roce 2020 bylo pracovníky vězeňské služby šetřeno celkem 1079 případů zneužití omamných a psychotropních látek a v roce 2021 to bylo celkem v 1012 případech. Ve zmiňovaných počtech byly zahájeny úkony trestního řízení nejčastěji pro spáchání přečinu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání a přečinu nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy.

Do jisté míry lze konstatovat, že vývoj v problematice drog v souvislosti s českými věznicemi je podmíněn vývojem drogové trestné činnosti v civilním prostředí. Čím více se daří bojovat s drogovou trestnou činností v českých ulicích a čím více pachatelů je za tuto činnost trestáno výkonem trestu odnětí svobody ve věznici, tím větší problém ve věznicích s drogami nastává.

Dle statistické ročenky Vězeňské služby ČR bylo za rok 1996 odsouzeno k výkonu trestu odnětí svobody za drogovou trestnou činností 176 odsouzených, v roce 1997 to bylo 212

odsouzených a v roce 1998 tento počet činil 505 odsouzených. Pro dokreslení dalšího vývoje uvádím v tabulce č. 5 podrobné údaje z let 2012 – 2021.

Tabulka č. 4 - Počet odsouzených osob ve výkonu trestu odnětí svobody za drogovou trestnou činnost k 31.12.2021 (trestné činy v aktuálně vykonávaném trestu odnětí svobody)

Trestný čin	Z. č. 140/1961 Sb.				Z. č. 40/2009 Sb.				Celkem
	§	muži	ženy	celkem	§	muži	ženy	celkem	
Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy	187	28	1	29	283	1944	173	2117	2146
Přechovávání omamné a psychotropní látky a jedy	187a	1	0	1	284	250	13	263	264
Výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedy	188	1	1	2	286	102	5	107	109
Šíření toxikomanie	188a	3	0	3	287	12	1	13	16
Celkem		33	2	35		2308	192	2500	2535

Zdroj: Údaje ze statistické ročenky Vězeňské služby ČR 2021

Tabulka č. 5 - Počet odsouzených osob ve výkonu trestu odnětí svobody za drogovou trestnou činnost v letech 2012 – 2021 (stav k 31.12.)

Rok	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Počet	1645	1860	1995	2645	2482	2600	2566	2596	2437	2535

Zdroj: Údaje ze statistické ročenky Vězeňské služby ČR za roky 2012 - 2021

4.2 Známé způsoby pašování drog do Věznice Valdice

V následující kapitole bych chtěl popsat způsoby pronikání drog do střežených objektů věznice. Drtivá většina drog byla do věznice nelegálně propašována. Výjimku tvoří pouze léky, které jsou konkrétním odsouzeným předepisovány v rámci jejich léčby vězeňským lékařem. Tyto léky se však následně stávají obchodním artiklem a jsou dále zneužívány neoprávněnými osobami. Způsobů pronikání drog do věznic je několik. Mezi nejčastější patří zasilání drog pomocí poštovních zásilek adresovaných do věznic převážně na konkrétního odsouzeného,

který však ve většině případů není pravým adresátem zakázaného zboží. Odesilateli poté bývají převážně rodinní příslušníci odsouzených, kteří však rovněž v kolonce odesílatel uvádějí smyšlené osoby, aby se tak vyhnuly trestnímu stíhání v případě odhalení nelegálního obsahu zásilky. Dalším způsobem je předání zakázaných látek při návštěvách odsouzených, nebo pronesením těchto látek odsouzeným, který se pohybuje na vnějším pracovišti mimo areál věznice. Způsob pašování se pak odvíjí zejména s ohledem na druh vězeňského zařízení, způsobu zabezpečení věznice a často také šikovností a možnostmi samotných vězňů.

4.2.1 Pronikání drog do věznice prostřednictvím poštovních zásilek

Jedná se o nejvyužívanější způsob pašování drog do střežených prostor věznice. Zejména je tato možnost využívána ve věznicích s přísným režimem ostrahy, mezi které patří i Věznice Valdice. Vzhledem k nepřebornému množství takového druhu zásilek, které každým dnem putují do objektu věznice, je pro pracovníky vězeňské služby téměř nemožné, odhalení každé takové zásilky ukrývající závadový obsah. V mnohých případech odhalení takových zásilek přispívá ochota vězeňského personálu činit důkladnou prohlídku u každé zásilky a zejména jejich zkušenost s tímto druhem prohlídek, neboť vynalézavost odesílatelů je v tomto směru nekonečná.

Jaké zásilky tedy do Věznice Valdice přicházejí? Zejména se jedná o balíčky s potravinami a věcmi osobní potřeby do hmotnosti pěti kilogramů. Jedná se o tzv. nárokové balíky, které může odsouzený nárokovat dvakrát do roka. I z důvodu dlouhého časového intervalu bývá často adresát zásilky tzv. nastrčená osoba, neboť skutečnému adresátu se zpravidla nechce čekat, tak dlouhý čas. Rovněž se jedná o zásilky s oděvními svršky, které nejsou podmíněny jejich množstvím. Dalšími zásilkami jsou zásilky obsahující knihy, denní tisk, časopisy a věcmi nutnými k vedení klasické korespondence, zde se jedná o tzv. kilové balíky. Dále zásilky obsahující věci k realizaci programu zacházení, vzdělávání nebo pro zájmovou činnost.⁴²

Jelikož počty kilových balíků nejsou zákonem omezeny, stává se právě tento druh zásilek nejčastěji využíván k zasílání zakázaných látek. Zasílání zakázaných látek v nárokovém balíku je pro odsouzené riskantní, neboť při jeho odhalení a následnému trestnímu řízení docházelo k propadnutí věci a její úplné likvidaci a to včetně věcí, které neobsahovaly zakázané

⁴² Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby ČR č. 39/2012 o postupu při povolování, příjmu, evidenci, kontrole a výdeji balíčku obviněným, odsouzeným a chovancům

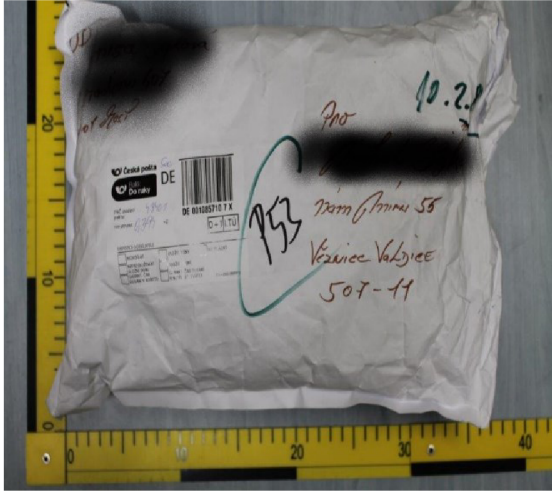
látky. I u těchto druhů zásilek však dochází k výjimkám, neboť odsouzený v případě nárokového balíku žádá svého vychovatele o tzv. balíček. To jest tiskopisu pro odesílatele balíku, který opravňuje vězněnou osobu přijmout nárokový balík a odesílatele mu takovou zásilku zaslat. Jelikož většina odsouzených nemají žádné finanční příjmy a většinou jsou bez zaměstnání, či podpory příbuzných, dochází i k obchodování s těmito povolenkami, popř. skládání se mezi vězněnými osobami na balík. Všechny zásilky, které jsou do Věznice Valdice doručeny, jsou podrobeny prohlídce.

Tyto prohlídky se rozlišují dle toho, zda se při nich poruší nebo neporuší obal zásilky. Samotnou kontrolu provede pověřený zaměstnanec v prostoru tomu určenému a také patřičně vybavenému technickými prostředky a služební kynologií. Kontrola bez poškození obalu zásilky je prováděna bez přítomnosti adresáta. Naproti tomu při kontrole balíku, kde dochází k porušení jeho obalu je vždy nutná přítomnost odsouzenému, které je zásilka určena. Adresátovi se rovněž nepředávají věci, které by mohly odporovat účelu výkonu trestu odnětí svobody, tedy věci, které není povoleno mít u sebe. Jedná se o věci, kterými by mohl odsouzený ohrozit svůj život a zdraví své nebo jiných osob.⁴³

Všechny zásilky doručené do věznice jsou kontrolovány systémem RTG, přičemž po této kontrole je konkrétní balík označen číslovkou dle typu věci, kterou může ukrývat (1 – podezření na drogy, 2 – podezření na elektroniku, 3 – podezření na chladné zbraně, 4 – podezření na zbraně). Následně jsou zásilky kontrolovány psovodem se psem speciálně vycvičeným na vyhledávání návykových látek. Poté jsou balíky převezeny na jednotlivé ubytovny. Zde je prováděna fyzická kontrola zásilek, které se již účastní adresát a jeho vychovatel. V případě nárokového balíku je odsouzený dotazován na osobu odesílatele a zda má v úmyslu tuto zásilku převzít. Při souhlasné odpovědi počíná samotná kontrola. Při těchto kontrolách se nejvíce využívají zkušenosti konkrétního pracovníka vězeňské služby, který na základě svých zkušeností dokáže nalézt v zásilce zakázané předměty. Činnost odesílatelů ukrývajících před personálem věznic různé předměty do balíků je nepřeborná a stále se vyvíjí. Známe případy, kdy se drogy nebo rozdrcené léky vmíchávají do kávovin, případně jsou rozptýleny do Nutelly a to způsobem, který není běžnou kontrolou téměř zjistitelný. Dále se jako úkryty využívají vnitřky fixu. Zašívání drog do švů ručníků a spodního prádla, ukrývání do hřbetů knih, slepování stejných stránek časopisů a do těchto vkládání drog. Hojně jsou využívány úkryty speciálně vyřezané v podrážkách bot a další.

⁴³ Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby ČR č. 39/2012 o postupu při povolování, příjmu, evidenci, kontrole a výdeji balíčku obviněným, odsouzeným a chovancům

1

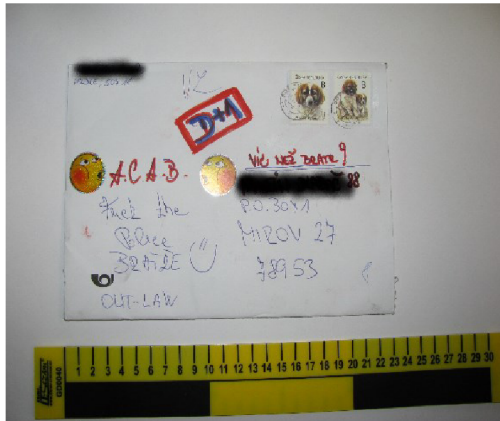

2

3

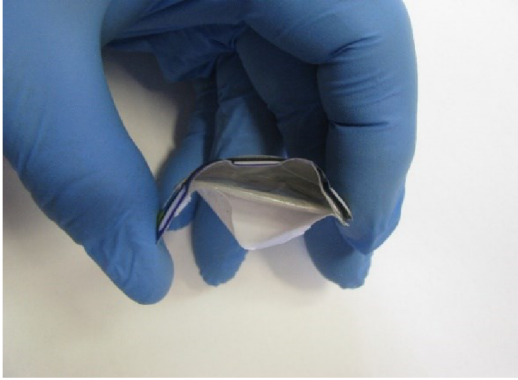
4

5

6

7

8

9

10

11

V případě, že jsou podezřelé látky v zásilce nalezeny, prohlídka končí a balík je personálem věznice zajištěn a předán pracovníkům oddělení prevence a stížností, které provedou ohledání zásilky a zahájí úkony trestního řízení v souladu s ust. § 158 odst. 3 tr. řádu.

4.2.2 Pronikání drog do věznice přes návštěvy

Povolené návštěvy vězňů patří mezi velká rizika pro nezákonné předávání zakázaných látek. Vězňové osoby mají právo přijímat návštěvy blízkých osob maximálně na tři hodiny během jednoho měsíce. Tyto probíhají v místnostech k těmto účelům určených. Vnitřní řád věznice určuje maximální počet osob při jedné návštěvě na čtyři. Nezletilé osoby se mohou takovéto návštěvy účastnit pouze za přítomnosti osoby starší 18-ti let. V pravomoci ředitele věznice je umožnění návštěvy odsouzeného bez přítomnosti vězeňské služby, tj. bez zrakové a sluchové kontroly. Stejně tak může rozhodnout, že se návštěva uskuteční v místě, kde je návštěvník od odsouzeného oddělen přepážkou. Při těchto návštěvách nesmějí odsouzení předávat nebo převzít peníze, dopisy nebo jiné věci a to s výjimkou těch, které povolil ředitel věznice. Pracovníci vězeňské služby jsou oprávněni přerušit návštěvu v případě, kdy odsouzený nebo návštěvník ruší pořádek nebo bezpečnost věznice.⁴⁴

Osoby vstupující do prostor věznice se musí podrobit prohlídce dle ust. § 13 z.č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, při které je zjišťována totožnost osoby a prohlíženy její zavazadla. V případě podezření, že tato osoba drží zbraň, může být provedena i osobní prohlídka a případnou zbraň odebrat.⁴⁵

Je pravdou, že v některých případech probíhají prohlídky spíše formálně a zejména v těchto případech se poté do objektu věznice dostává nemalé množství drog. Drogy jsou do věznice přinášeny návštěvníky a to v jejich tělních dutinách, oděvních svrscích, či přinesených předmětech. V návštěvní místnosti poté dojde k předání balíčku, který sám odsouzený nebo k tomu určená osoba, tzv. nosič, přenesou na ubytovnu. Dalším způsobem je přinesené drogy zanechat na předem dohodnutém místě na toaletě. Zde je nalezen odsouzený, který zajišťuje úklid návštěvní místnosti a zajistí jejich přenesení do věznice. Po každé návštěvě jsou odsouzení podrobeni prohlídce za užití technického vybavení a psa.

⁴⁴ Zákon č. 169/1999 Sb., Zákon o výkonu testu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů

⁴⁵ Zákon č. 555/1992 Sb., o vězeňské službě a justiční strážní ČR

Ve věznicích se v rámci protidrogové prevence vybrané osoby podrobují testování ke zjišťování přítomnosti OPL v jejich těle. Tento postup stanovuje metodický list číslo 2/2010 o provádění monitoringu OPL ve Vězeňské službě ČR. Zde jsou uvedeny druhy tohoto testování:

1. cílené testování v případě podezření z užití návykové látky z rozhodnutí ředitele věznice,
2. cílené testování z rozhodnutí generálního ředitele VS ČR nebo jím pověřeným pracovníkem,
3. testování v rámci substituční léčby,
4. náhodné testování u odsouzených vykonávající trest v bezdrogových zónách, v odděleních zaměřených na výkon trestu osob s poruchou osobnosti a chování v důsledku užívání návykových látek a odděleních specializovaných pro výkon ochranné léčby protitoxikomanické,
5. náhodné testování nejméně u 15% všech odsouzených.⁴⁶

4.2.3 Pronikání drog do věznice přes odsouzeného s pohybem na vnějším pracovišti

Při výkonu trestu mají někteří odsouzení možnost pracovat na tzv. nestřeženém pracovišti mimo věznici. Tito vězněné osoby v daném případě využívají svého volného a nekontrolovaného pohybu v civilním prostředí v určitých případech i k tomu, že vyzvedávají zásilky z tzv. mrtvých schránek. To jsou předem určená místa, kam pověřená osoba z civilního prostředí uschová zakázané látky. Tyto látky následně odsouzený pronese přes prohlídku do střežené části věznice. Látky nejčastěji ukrývá ve svém oděvu nebo tělních dutinách. Využívá především rutinní vykonání prohlídek, neboť jako osoba pohybující se na venkovním pracovišti je takto kontrolován několikrát za den. Tyto prohlídky poté nemusí být příliš pečlivé a obviněnému se podaří pronést látky do věznice.

4.2.4 Pronikání drog prostřednictvím pracovníka vězeňské služby

V daném případě se nejedná o příliš častý způsob průniku drog do věznice. Ovšem z hlediska nebezpečnosti tohoto jednání a co do množství a možností je způsob tohoto pašování jeden z nejnebezpečnějších. Pracovník vězeňské služby je znalý všech předpisů týkající se

⁴⁶ Metodický list č. 2/2010 ředitelství odboru zdravotnických služeb a vrchního ředitele pro penologii o provádění monitoringu OPL ve VS ČR

chodu věznice a systému bezpečnostních prohlídek. Z těchto důvodů se pak stává velmi těžko odhalitelný. Svojí roli zde také sehrává osobní znalost mezi pracovníky vězeňské služby, neboť tito mají dokonalé povědomí o tom, kdo a jakým způsobem je bude prohlížet a kontrolovat. Případná podezření na tento typ pašování drog do střežených prostor věznice poté provádějí pracovníci Generální inspekce bezpečnostních sborů.

4.2.5 Pronikání drog do věznice pomocí tzv. přehozů

Tento způsob pašování drog je v současné době méně častý. Postup tohoto způsobu byl prostý. Smluvená osoba v daný čas na předem určeném místě přehazuje balíček s obsahem zakázané látky. K přehození se používá z důvodu přesnějšího zacílení rozříznutý tenisový míček. V současné době se vězeňská služba zabývá i možnostmi, jak ochránit objekt věznice při případné přepravě zakázaných látek pomocí bezpilotních prostředků tzv. dronů. Tento způsob pašování drog do Věznice Valdice však do současné doby nebyl zaznamenán.⁴⁷

4.3 Role operativně pátracích prostředků pro odhalování drogové trestné činnosti ve věznici

Důležitým faktorem pro užití operativně pátracích prostředků v prostředí věznic je dobrá znalost tohoto specifického prostředí. Vězněné osoby vytvářejí v tomto prostředí různě velké sociální skupiny, které se odlišují co do počtu, tak celou řadou sociálně psychologických parametrů. Policejní orgán musí být připraven, že odsouzení dokonale znají prostředí věznice, neboť se dlouhou dobu pohybují v přesně daném a vymezeném prostoru.

Druhy operativně pátracích prostředků a podmínek jejich použití jsou vymezeny v trestním řádu v části druhé v hlavě deváté v ustanovení § 158b až § 158f. Jedná se o předstíraný převod, sledování osob a věcí a použití agenta. Používání operativně pátracích prostředků nesmí sledovat jiný zájem než získání skutečností důležitých pro trestní řízení. Tyto prostředky je možné použít jen tehdy, nelze-li sledovaného účelu dosáhnout jinak nebo bylo-li by jinak jeho dosažení podstatně ztíženo. Práva a svobody osob lze omezit jen v míře nezbytně nutné.⁴⁸

Nejčastěji využívaným instrumentem je sledování osob a věcí. Konkrétní sledování a její technická dokumentace je realizovatelné pouze na základě souhlasu příslušného státního

⁴⁷ KOCÍK, M. Drogová trestná činnost vězněných osob, *Drugs and Forensics bulletin* národní protidrogové centrály, Praha: Tiskárna MV, s.r.o., roč. 2020, č. 2, str. 21, ISBN 1211-8834.

⁴⁸ Zákon č. 141/1961 Sb., Trestní řád

zastupitelství. V případě zásahu do obydlí či listovního tajemství musí je nutností opatřit si předchozí povolení soudu. Toto povolení je vydáváno na půl roku a je možné jej opakovat. Policejní orgán využívá tři druhy sledování. Jedná se o obecné sledování osob a věcí bez pořizování záznamů, sledování osob a věcí a jejich zaznamenávání pomocí technických prostředků. Posledním způsobem je pak sledování osob a věcí v jejichž důsledku se zasahuje do ústavně chráněných práv a svobod. K tomuto způsobu se přistupuje pouze v případech, kdy je prověřování věci zaměřeno i mimo samotnou věznicí.

4.3.1 Zadržení a otevření zásilek, jejich záměna a sledování

Je-li k objasnění skutečnost důležitých pro trestní řízení v konkrétní věci nutno zjistit obsah nedoručených poštovních zásilek, jiných zásilek nebo telegramů, nařídí předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce, aby je pošta nebo osoba provádějící jejich přepravu vydaly jemu a v přípravném řízení buď státnímu zástupci, nebo policejnímu orgánu.

Bez nařízení uvedeného v odstavci 1 může být přeprava zásilky pozdržena na příkaz policejního orgánu, pokud věc nesnese odkladu a nařízení nelze předem dosáhnout. Policejní orgán je povinen o pozdržení zásilky do 24 hodin vyrozumět státního zástupce. Neobdrží-li pošta nebo osoba provádějící dopravu zásilek v takovém případě do tří dnů nařízení podle odstavce 1, nesmí dopravu zásilek dále zdržovat.⁴⁹

Trestní řád nám tedy dává několik možností jak manipulovat s poštovní zásilkou. Jedná se především o oprávnění zadržení zásilky, její otevření a v neposlední řadě její záměna a sledování. Uvedená oprávnění jsou upravena v trestním řádu v ust. §§ 86, 87, 87a a 87b.

4.3.2 Odposlech a záznam telekomunikačního provozu

V tomto případě se jedná o jeden z nejvíce využívaných instrumentů k odhalování trestné činnosti. Při této činnosti se policejní orgán dotýká zásahu do soukromí člověka, přičemž tato práva jsou vymezeny v článku 13 Listiny základních práv a svobod. S danou skutečností se poté vypořádává nález ústavního soudu ÚS 46/2008-n, který konstatuje, že k omezení osobní integrity a soukromí může dojít pouze zcela výjimečně, a jen je-li to nezbytné a účelu sledovaného veřejným zájmem nelze dosáhnout jinak.

Samotný odposlech a záznam telekomunikačního provozu je upraven v ust. § 88 tr. řádu, kde se konstatuje, že je-li vedeno trestní řízení pro zločin, na který zákon stanoví trest odnětí

⁴⁹ Zákon č. 141/1961 Sb., Trestní řád

svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně osm let, nebo k jehož stíhání zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva, může být vydán příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, pokud lze důvodně předpokládat, že jím budou získány významné skutečnosti pro trestní řízení a nelze-li sledovaného účelu dosáhnout jinak nebo bylo-li by jinak jeho dosažení podstatně ztíženo. Odposlech a záznam telekomunikačního provozu provádí pro potřeby všech orgánů činných v trestním řízení policie české republiky. Provádění odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu mezi obhájcem a obviněným je nepřipustné zjistí-li policejní orgán při odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, že obviněný komunikuje se svým obhájcem, je povinen záznam odposlechu bezodkladně zničit a informace, které se v této souvislosti dozvěděl nijak nepoužít. Protokol o zničení záznamu založí do spisu. Nařídí odposlech a záznam telekomunikačního provozu je oprávněn předseda senátu AV přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce. Příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu musí být vydán písemně a musí být odůvodněn, včetně konkrétního odkazu na vyhlášenou mezinárodní smlouvu v případě, že se vede trestní řízení pro úmyslný trestný čin, k jehož stíhání tato mezinárodní smlouva zavazuje. V příkazu k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu musí být stanovena uživatelská adresa či zařízení a osoba uživatele, pokud je její totožnost známa, a doba, po kterou bude odposlech a záznam telekomunikačního provozu prováděn, která nesmí být delší než 4 měsíce; v odůvodnění musí být uvedeny konkrétní skutkové okolnosti, které vydání tohoto příkazu, včetně doby jeho trvání, odůvodňují. Příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu se bezodkladně doručí policejnímu orgánu. V přípravném řízení popis příkazu k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu soudce bezodkladně zašle státnímu zástupci. Policejní orgán je povinen průběžně vyhodnocovat, zda i nadále trvají důvody, které vedly k vydání příkazu k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu. Pokud důvody pominuly, je povinen odposlech a záznam telekomunikačního provozu ihned ukončit, a to i před ukončením doby uvedené v odstavci 2. Tuto skutečnost bezodkladně písemně oznámí předsedovi senátu, který příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu vydal, AV přípravném řízení rovněž státnímu zástupci a soudci. Má-li být záznam telekomunikačního provozu užit jako důkaz, je třeba k němu připojit protokol s uvedením údajů o místě, času, způsobu a obsahu provedeného záznamu.⁵⁰

Vězněné osoby mají v souladu s ust. § 18 z.č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody právo využívat telefon ke kontaktu s osobou blízkou a to v době vymezené vnitřním řádem věznice. K tomuto účelu se využívá výhradně telefonního aparátu poskytnutého věznicí.

⁵⁰ § 88 zákon č. 141/1961 Sb., Trestní řád

Náklady spojené s užitím telefonního aparátu hradí vězněná osoba. Vězeňská služba je však oprávněna v zákonných případech provádět odposlech těchto povolených hovorů.⁵¹ Uvedenou telefonickou komunikaci ve věznicích v České republice zajišťuje společnost BVfon Czech Telecommunication s.r.o., náležící do skupiny Telió Group.

Odsouzení jsou informováni o skutečnosti, že se jejich povolené hovory nahrávají a tento způsob komunikace využívají pouze minimálně. Ovšem objevují se i jedinci, kteří i tímto způsobem instruují své blízké osoby k zasílání drog do věznice pomocí poštovních zásilek. Pro policii se poté tyto nahrávané hovory stávají vítaným důkazem v trestním řízení. Někteří odsouzení při instruování svých známých přecházejí v hovoru do romského jazyka, ale i tento způsob hovoru je nahráván, přepisován a následně pomocí tlumočnice překládán do českého jazyka.

Důmyslnější odsouzení využívají ke svým závadovým hovorům telefonního účtu někoho jiného, který má například povolené stejné telefonní číslo, nebo požádá volaného o přesměrování hovoru na jím požadované číslo.

4.3.3 Podpůrné operativně pátrací prostředky

Zákon č. 279/2008 Sb., o Policii České republiky dává policejnímu orgánu možnosti využít tzv. podpůrné operativně pátrací prostředky, mezi které patří informátor, krycí prostředky, zabezpečovací technika a zvláštní finanční prostředky. Tyto druhy podpůrných operativně pátracích prostředků jsou uvedeny v ust. § 72 příslušného zákona, kde se konstatuje, že policista je při předcházení trestním činům, při získávání poznatků o trestné činnosti, v souvislosti s trestním řízením a v souvislosti se zajišťováním krátkodobé ochrany osoby oprávněn používat podpůrné operativně pátrací prostředky.⁵² K naší potřebě odhalování drogové trestné činnosti ve věznicích jsou využitelné zejména níže uvedené druhy.

4.3.4 Informátor

Informátorem je fyzická osoba, která policii předává informace důležité pro trestní řízení. Probíhá formou dobrovolné spolupráce a informátorovi je většinou za dané služby poskytována určitá finanční nebo věcná odměna. Užití informátora ve věznici je velice problematické, neboť se jedná o specifické prostředí, kde se spolupráce s orgány vězeňské

⁵¹ § 18 zákon č. 169/1999 Sb., Zákon o výkonu trestu odnětí svobody

⁵² § 72 zákon č. 273/2008 Sb., Zákon o Policii ČR

služby nebo policií považuje za naprosto nepřijatelné. V rámci vězeňské hierarchie jsou lidé, kteří spolupracují s policií na nejnižších místech a často bývají ze strany ostatních obviněných šikanováni.

4.3.5 Zabezpečovací technika

Jedná se o prostředky, zařízení a jejich soubory používané za účelem předcházení nebo odstranění ohrožení veřejného pořádku a bezpečnosti. Jsou uvedeny v ust. § 76 z.č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky. Mezi tyto prostředky náleží především bezpečnostní rentgeny, kontrolující poštovní zásilky, tašky a oděvní svršky, jak odsouzených, tak pracovníků vězeňské služby. Mezi další prostředky můžeme jmenovat bezpečnostní kamery, který snímají téměř celý areál věznice, kromě vnitřních prostor cel vězňenských osob. Dalším prostředkem zabezpečovací techniky jsou speciální přístroje k vyhledávání radiotelekomunikační techniky ve věznicích a zabránění nepovolené telefonické komunikace odsouzených s osobami mimo objekt věznice. V případě zjištění, že odsouzený vlastní např. miniaturní mobilní telefon, pomocí kterého uskutečňuje nepovolenou komunikaci s jinými osobami zahajuje v dané věci orgán policie úkony trestního řízení pro podezření ze spáchání přečinu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání dle ust. § 337 odst. 1 písm. h) tr. zákoníku.

4.3.6 Zvláštní finanční prostředky

Jedná se o vyčleněné prostředky, které jsou užívány k uhrazení nákladů nutných pro získávání informací nezbytných v trestním řízení a jsou uvedeny v ust. § 78 z.č. 273/2008 Sb., o Policii ČR. Uvedené ustanovení rovněž konstatuje, že policista nakládající se zvláštními finančními prostředky je povinen s nimi nakládat hospodárně a v souladu s účelem, na který byly poskytnuty.

4.4 Druhy prohlídek a způsoby jejich provádění

Nařízení generálního ředitele vězeňské služby č. 23/2014 O vězeňské a justiční stráži určuje jednotlivé druhy prohlídek, které se ve věznicích provádějí. Dané nařízení uvádí i rozdělení těchto prohlídek, způsoby provádění a jejich četnost. Samotné prohlídky jsou pro policejní orgán nezastupitelné, neboť právě díky nim pracovníci vězeňské služby odhalují drogy ukryté v poštovních zásilkách nebo přímo u samotných odsouzených.

V ust. § 83 uvedeného nařízení se uvádí, že prohlídky mají preventivní charakter a jejich účelem je včasné zjištění nedostatků, např. poškozené mříže, stav signálního zařízení a jiné. Dále zjištění, zda se v okolí oplocení věznice nenacházejí věci, kterých by mohlo být využito při útěku. Prohlídky zaměřené na nebezpečná místa, která by mohla být rovněž využita k útěku. Odhalovat u odsouzených vlastnictví předmětů, které by svojí povahou mohly být použity k ohrožení bezpečnosti osob, majetku nebo k narušení pořádku. Prohlídky také slouží k tomu, aby odhalovaly stopy fyzického násilí na těle odsouzených. Aby osoby vstupující do objektů věznici nevnášely do těchto zakázané předměty.⁵³

Ustanovení § 84 výše uvedeného nařízení uvádí jednotlivé druhy prohlídek, které rozdělujeme dle účelu na prohlídky generální, dílčí, technické, osobní, prohlídky věcí a zavazadel a speciální. Uvedené prohlídky provádějí příslušníci vězeňské stráže. Na určitých prohlídkách se podílejí rovněž někteří občanští zaměstnanci. Generální prohlídka se provádí na základě rozhodnutí ředitele odboru vězeňské a justiční stráže nebo na základě rozhodnutí ředitele věznice. Prohlídky se provádějí dle schváleného ročního plánu dílčích a technických prohlídek. Za provádění prohlídek odpovídá I. Zástupce ředitele věznice.

§ 85 vymezuje tzv. dílčí prohlídku. Provádí se jednou za tři měsíce a má za cíl prohlédnout všechny vězeňské prostory a ověřit funkčnost a neporušenost technických a stavebně technických prostředků.

Ustanovení § 86 uvádí tzv. technickou prohlídku, kdy tato se provádí v odděleních kázeňských trestů a na odděleních se zvýšeným stavebně technickým zabezpečením vždy minimálně jednou do týdne. V eskortních místnostech soudů a v celách v eskortních vozidlech opatřených stavebně technickými prostředky minimálně jednou do měsíce. Tyto prohlídky se provádějí pouze v době, kdy se nacházejí odsouzení mimo prohlížené prostory.

V ustanovení § 87 je popisován postup při dílčích a technických prohlídkách. Tzn. neporušenost dveří, mříží, zdí, okenních mříží a ochranného pletiva. Rovněž se ověřuje funkčnost spojovacích a signálně zabezpečovacích prostředků. Při prohlídce osobních věcí na cele musí být u této přítomen, alespoň jeden z odsouzených, který tuto celu obývá. Po ukončení předepsaných prohlídek zapíše odpovědný pracovník vězeňské služby vykonání prohlídky do knihy dílčích a technických prohlídek.

Osobní prohlídky a prohlídky věcí a zavazadel vymezuje ustanovení § 88, kde se tyto prohlídky dělí na prohlídky vězňených osob a prohlídky ostatních osob, které do věznice vstupují. U vězňených osob dále rozeznáváme prohlídky důkladné, preventivní a prohlídky těla.

⁵³ § 83 Nařízení generálního ředitelství č. 23/2014 O vězeňské a justiční stráži

Důkladná osobní prohlídka se provádí při podezření, že prohlížená osoba má ve své moci nepovolené nebo nebezpečné předměty. Tento druh prohlídek se vykonává při příjmu nebo propouštění odsouzeného, před a po eskortě, po návratu do věznice při přerušení trestu, před a po provedení návštěvy, před umístěním odsouzeného k výkonu kázeňského trestu, při příchodu odsouzeného z pracoviště umístěného mimo areál věznice a při generální, dílčí a technické prohlídce. Při důkladné osobní prohlídce musí být zachována důstojnost prohlížené osoby a tuto vykonává pouze osoba stejného pohlaví. Při této prohlídce se kontroluje i dutina ústní, podpaží, chodidla a konečník.

Preventivní osobní prohlídka se provádí ve stejných případech jako důkladná osobní prohlídka a dále před odchodem odsouzených na pracoviště, které se nachází mimo areál věznice, před odchodem na pracoviště uvnitř věznice, při vyvedení odsouzeného z cely, při důvodném podezření z držení nebezpečných nebo zakázaných věcí, při zadržení odsouzeného při útěku a při generální, dílčí a technické prohlídce.

Osobní prohlídka ostatních osob, kteří vcházejí do areálu věznice se vykonávají pouze v případech, kdy existuje podezření, že takové osoby by mohly mít u sebe zbraň, nebo jinou věc, kterou by mohla narušit řádný výkon trestu. V případě nepodrobení se prohlídce nebude takové osobě umožněn vstup do věznice.

Dále bych se krátce zmínil o postupu provedení kontroly osob vstupujících do areálu věznice a jejich zavazadel. Tento postup je upraven v ust. § 95, přičemž zaměstnanec vězeňské služby předem upozorní vstupující osobu, že u ní bude provedena prohlídka s tím, aby si případně nepovolené předměty odložila do odkládacích skříněk. Před průchodem kontrolního prostoru musí vstupující osoba odložit veškeré kovové předměty. Následně osoba prochází detekčním rámem. Odložená zavazadla se kontrolují pomocí rentgenu, přičemž pracovník vězeňské služby do zavazadel nesahá, ale kontrolovanou osobu požádá o předložení obsahu zavazadla.⁵⁴

4.5 Postup policejních orgánů při získávání informací nasvědčujících o průniku drog do objektů věznice a následný postup při operativním rozpracování věci

Odhalování drogové trestné činnosti ve věznicích by měl být jedním z prvořadých úkolů policie, neboť nebude-li tato trestná činnost potírána a pronásledována, nebudou ani tresty

⁵⁴ § 84 až 95 Nařízení generálního ředitelství č. 23/2014 O vězeňské a justiční stráž

udělované jednotlivým odsouzeným plnit svůj účel. Proto je důležité zachycovat i nepatrné signály a poznatky ukazující na páčání tohoto druhu trestné činnosti. Vězeňské prostředí, je prostředí uzavřené, tudíž získávání jakýchkoli poznatků bývá mnohdy problematické i pro samotné pracovníky vězeňské služby, které v této oblasti úzce spolupracují s pracovníky SKPV Toxi. Znalost vězeňského prostředí, drog, léků a způsobů jejich pašování do věznic je základním předpokladem pro úspěšné odhalování této trestné činnosti.

Základní poznatky lze zjišťovat přes informátory z řad odsouzených, kteří tímto způsobem sledují vlastní zájmy, ať už jde o mstu konkrétním vězněným osobám, tak případné zajištění přeložení do jiného nápravného zařízení, které lze ze strany policejního orgánu dotyčného zajistit přes Generální ředitelství Vězeňské služby ČR. Další poznatky jsou získávány samotnou činností pracovníků vězeňské služby zejména z Oddělení prevence a stížností. Mezi tuto činnost patří především sledování výsledků monitoringu OPL, která jednoznačně a kategoricky označí jedince, kteří se podílejí na tomto druhu trestné činnosti. Takto získané poznatky se následně komparují s poznatky získanými z korespondence dotčených osob a z odposlechlů jejich povolených telefonických hovorů. Na základě pozitivitu výsledků přítomnosti OPL v těle odsouzených se následně provádějí prohlídky jejich cel a ubytoven.

Pašování drog do objektů věznice se nejčastěji děje prostřednictvím poštovních zásilek odesílaných nejčastěji z řad rodinných příslušníků odsouzených. Tak tomu alespoň je na okrese Jičín, kam spadá i Věznice Valdice. Nahlédnutím do policejních statistik, zejména do elektronického systému trestního řízení (ETR), zjišťujeme, že v roce 2015 prověřovali policisté Územního odboru Jičín celkem čtyři případy této trestné činnosti. V roce 2016 se jednalo o šest případů, v roce 2017 a 2018 vždy o sedm případů, v roce 2019 o jedenáct případů, v roce 2020 o tři případy, v roce 2021 o pět případů a v roce 2022 dvacet pět případů. Enormní nárůst případů v posledním roce zaměstnal téměř všechny pracovníky oddělení obecné kriminality v Jičíně napříč jejich problematikami. Zavadové zásilky museli prověřovat jak pracovníci toxikologického týmu, tak například policisté přidělení na odhalování majetkové nebo násilné trestné činnosti.

Jednoznačnou příčinou zvýšeného počtu případů záchytu zavadových zásilek adresovaných do Věznice Valdice bych spatřoval především v souvislosti s restrikcemi, které se týkaly opatření spojených s COVID-19. V návaznosti na průběžný vývoj epidemiologické situace v celé České republice docházelo v roce 2021 ve vztahu k návštěvám vězněných osob k jejich úplnému zákazu, případně k omezení návštěv co do počtu vstupujících návštěvníků či splnění nastavených podmínek (prokázání potvrzení o vakcinaci, prodělání nemoci COVID-19 či negativní výsledek RT-PCR vyšetření). Všechna omezení byla realizována na základě opatření vlády vydaných v souladu s pravomocemi v době nouzového stavu, popř. v souladu

s pravomocemi ministerstva zdravotnictví k vydání mimořádných opatření. V průběhu vyhlášeného nouzového stavu, který platil na území České republiky ode dne 5.10.2020 a byl opakovaně prodlužován až do 11.4.2021 a následně byl opětovně vyhlášen ode dne 26.11.2021 do 25.12.2021 bylo rozhodnuto o úplném zákazu či omezení návštěv vězňených osob.

Na základě tohoto rozhodnutí nebylo již možné pašovat nepovolené předměty do střežených prostor věznice pomocí návštěv a veškeré tyto věci byly do věznice doručovány v poštovních zásilkách.

**Graf č. 1 – Vývoj počtu případů zaslaných závadových poštovních zásilek do Věznice
Valdice**

Zdroj: ETR – elektronické trestní řízení Policie ČR, Územní odbor Jičín

Další možnou příčinu zvýšeného počtu závadových zásilek vidím v rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 9.4.2020 pod č.j.: 7 As 396/2019-23, kterým defacto zplnomocnil orgány vězeňské služby s nakládáním s celou finanční částkou, která byla do věznice odsouzenému doručena. Dosavadní právní úprava nám říkala, že polovinu těchto finančních prostředků bylo nutno vynaložit na úhradu nákladů výkonu trestu nebo jiných exekučních titulů a druhá půlka obnosu byla poskytnuta odsouzenému. Nová úprava tedy konstatuje, že odsouzenému ve výkonu trestu odnětí svobody jsou jeho základní životní potřeby zajišťovány ve věznici, aniž by musel disponovat nějakými finančními prostředky. Není tedy rozumného důvodu vykládat ustanovení § 25 odst. 4 zákona o výkonu trestu odnětí svobody tak, že polovina přijatých finančních prostředků musí zůstat odsouzenému plně k dispozici.

Tímto tedy určitá část odsouzených přišla o možnost získání finančních prostředků, které si tady opatřuje tím způsobem, že si nechává do věznice zaslat pomocí poštovních zásilek zakázané předměty, jako jsou omamné a psychotropní látky, nebo mobilní telefony. Tyto věci následně užívá ve věznici jako platidlo.

Stále se však uvádíme pouze případy, které byly odhaleny. Tedy zásilkách, které byly při prohlídkách zadrženy pracovníky vězeňské služby. Jaké části těchto zásilek se podařilo proniknout k jejich adresátům, a počítají se do tzv. latentní kriminality tohoto druhu trestné činnosti, jejíž podíl na celkové kriminalitě se těžko vyjadřuje.

V momentě, kdy pracovníci vězeňské služby zadrží poštovní zásilku s podezřelým obsahem, sdělují tuto informaci neprodleně pracovníkům oddělení prevence a stížností. Tito pracovníci následně postupují v souladu s trestním řádem, tedy dle ust. § 158 odst. 3 trestního řádu sepiší záznam o zahájení úkonů trestního řízení pro podezření ze spáchání přečinu nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy dle § 283 odst. 1 trestního zákoníku, spáchaného ve stádiu pokusu dle § 21 odst. 1 trestního zákoníku a to vůči neznámému pachateli. Následně postupují v souladu s trestním řádem, kdy dle patřičných ustanovení provádějí ohledání zajištěné zásilky a jejího obsahu, pořizují její fotodokumentaci, odesílají žádosti o zpracování odborných vyjádření v oboru kriminalistiky, například odvětví daktyloskopie, chemie a genetiky, provádějí výsledky dotčených osob a to v souladu s ust. § 158 odst. 6 trestního řádu. Rovněž provádějí lustrace ve vězeňském informačním systému (VIS), kde vyhledávají informace o adresátovi dotčené zásilky a dalších odsouzených, kteří jsou na základě provedeného šetření podezřelí z podílu na této trestné činnosti. Následně spisový materiál zkompletují a postoupí dle věcné příslušnosti na Policii České republiky. O každém zadržení závadové zásilky jsou předběžně vyrozumívání policisté SKPV, kteří z důvodu nebezpečí z prodlení zajišťují informace na pobočce České pošty, ze které byl předmětný balík odeslán. Zde se následně zajišťují jednak výpovědi poštovních úředníků, kteří zásilku vypravovali a dále kamerové záznamy dané pobočky. V současné době je třeba k zajištění kamerových záznamů z pobočky České pošty souhlasu dozorového státního zástupce.

Další důležitou okolností je zjištění kontaktních osob ohledně adresáta zásilky, kdy se přes pracovníky vězeňské služby ČR na základě patřičné žádosti zajišťují nahrávky povolených telefonických hovorů zájmových osob. Část odsouzených se v poslední době uchýlovala k využívání romského jazyka, jako šifrovacího jazyka pro objednávání omamných a psychotropních látek. Tyto pasáže telefonického hovoru je poté nutno překládat pomocí přibráhaného tlumočnicka do romského jazyka. Policisté Územního odboru k tomuto využívají

služeb paní Denisy Berouskové Pechové, která již svojí prací napomohla policii v řadě případů odhalit nezákonné jednání mnoha pachatelů.

Podstatná část samotného šetření je rovněž zaměřena na zajištění stop ze závadové zásilky, kdy k tomuto účelu se využívá pracoviště Odboru kriminalistické techniky a expertíz v Hradci Králové (OKTE). V našem případě se policisté obracejí nejčastěji na obory daktyloskopie, genetiky a chemie. Pracovníci odvětví daktyloskopie vyhledávají pomocí chemických látek a kyanoakrylátových par latentní daktyloskopické otisky, které pomocí těchto prostředků zviditelní, fotograficky zajistí a následně porovnávají, jednak s celostátní sbírkou a jednak s kontrolními daktyloskopickými otisky zajištěnými u natypovaných osob. Pracovníci odvětví chemie poté zkoumají zda zajištěná látka obsahuje omamné nebo psychotropní látky či jedy a jakého druhu tyto látky jsou. V případě, že se jedná o léčivo, tak zjišťují jakému známému léčivu tato látka odpovídá a jakou obsahuje účinnou látku. Následně zjišťují hmotnost omamné nebo psychotropní látky či jedu, popř. účinné látky, dále celkové množství drogy nebo léčiva a celkové množství její účinné látky a to jak v hmotnostních jednotkách, tak v procentuálním zastoupení. Pracovníci odvětví genetiky provádějí DNA analýzu z vybraných zajištěných věcí a v případě, že zajistí profil DNA, který je vhodný k individuální identifikaci, provádějí dále jeho porovnání s Národní databází DNA profil, popř. se porovnává s DNA profilem vytypované osoby.

Pakliže zjištěné a odůvodněné skutečnosti nasvědčují tomu, že byl spáchán trestní čin, a je-li dostatečně odůvodněn závěr, že jej spáchala určitá osoba, je spisový materiál předán policejnímu vyšetřovateli, který neprodleně zahájí trestní stíhání konkrétní osoby a to v souladu s ust. § 160 odst. 1 tr. řádu. Vyšetřovatel následně postupuje v souladu s trestním řádem, kdy po kompletaci spisu a provedení všech nezbytných úkonů, provede seznámení obviněného, popř. poškozeného s majetkovou účastí, s výsledky vyšetřování. Po skončení vyšetřování předloží dozorovému státnímu zástupci spis s návrhem na podání obžaloby dle § 166 odst. 3 tr. řádu, což je nejčastější způsob ukončování prověřování tohoto druhu trestné činnosti, tedy zasílání poštovních zásilek se závadovým obsahem do Věznice Valdice.

4.6 Případová studie – pašování léčiva Tramal do Věznice Valdice

V dubnu roku 2019 byly pracovníky Oddělení prevence a stížností Věznice Valdice zahájeny úkony trestního řízení dle ust. § 158 odst. 3 tr. řádu pro podezření ze spáchání přečinu přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu dle § 284 odst. 2 tr. zákoníku a to na základě

oznámení jednoho z příslušníků Vězeňské služby ČR Věznice Valdice, který prováděl v prohlížecké místnosti objektu č. 1 ve Věznici Valdice důkladné osobní prohlídky odsouzených, kteří se vraceli ze zaměstnání mimo věznici. Po provedení osobních prohlídek dále provedl kontrolu prohlížecké místnosti, kde při kontrole skříně v této nalezl celkem 30 ks tablet neznámého původu, bílé barvy, bez označení, zabalených v průhledném igelitovém obalu a v reflexní žluté vestě, přičemž prohlídkovou místnost kontroloval naposledy bezprostředně před osobními prohlídkami odsouzených a žádné nepovolené předměty v ní nalezeny nebyly. Zajištěné tablety byly podrobeny orientačnímu testu na přítomnost OPL testem Multi-Drug Screen Test s pozitivní hodnotou na látku MDMA, kdy látka MDMA (Methylenamfetamin) je psychotropní látkou zařazenou do Seznamu II podle Úmluvy o psychotropních látkách, který je přílohou č. 4 nařízení vlády č. 463/2013 Sb., o seznamech návykových látek.

Ve věci byly zahájeny výslechy všech odsouzených, kteří se v dané době vraceli z venkovního zaměstnání, kdy se jednalo o celkem dvanáct lidí. Pachatel se k činu sám nepřiznal, ale po pár dnech se dobrovolně se všim svěřil pracovníkům OPaSu. Pravděpodobně zde zapůsobili ostatní odsouzení, kterým z uvedené situace hrozil kázeňský trest. Dotyčným majitelem nalezených tablet byl J.V., který ve své výpovědi označil i další odsouzené, kteří se na pronášení léků do věznice měli podílet. Poté již následovalo vytěžování nahrávek povolených telefonických hovorů označených odsouzených z věznice a celý příběh začal dostávat smysl a konkrétní jména podezřelých. Zajištěné léčivo bylo podrobena odbornému zkoumání na OKTE Hradec Králové, kde bylo zjištěno, že se v daném případě jedná o tablety obsahující účinnou látku Tramadol a jsou vydávány pouze na lékařský předpis, neboť jsou způsobily nepříznivě ovlivnit psychiku člověka, jeho ovládací či rozpoznávací schopnosti nebo jeho sociální chování. Na základě zjištěných skutečností mohl policejní komisař Oddělení obecné kriminality v Jičíně v souladu s ust. § 160 odst. 1 tr. řádu zahájit trestní stíhání pěti obviněných a to P.V., K.M., M.N., M.V. a J.V. pro spáchání dle § 116 tr. zákoníku pokračujících přečinů šíření toxikomanie dle § 287 odst. 1 tr. zákoníku a přečinu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání dle § 337 odst. 1 písm. g) tr. zákoníku, spáchaných ve spolupachatelství dle § 23 tr. zákoníku. Tři z obviněných se nacházeli ve výkonu trestu odnětí svobody ve Věznici Valdice a zbylé dvě osoby pocházely z Prahy.

Vedoucím a hlavním organizátorem celé skupiny byl P.V., který z Věznice Valdice zosnoval a řídil dopravení přesně nezjištěného množství tablet obsahující účinnou látku Tramadol do prostor věznice a to tím způsobem, že nejméně ve čtyřech případech, pomocí povolených telefonických hovorů, prostřednictvím služby BVfon, instruoval svojí přítelkyni K.M., na jaké místo a v jakém čase má v blízkosti Věznice Valdice ukrýt uvedené tablety.

Obviněná K.M. na základě instrukcí P.V. přijela společně se svojí sestrou obviněnou M.N., která byla s celou věcí srozuměna do obce Valdice, kde ve smluvený čas do předem připraveného otvoru v zemi, který se nacházel v blízkosti věznice, a který zde k tomuto účelu zhotovil další obviněný M.V, a to v průběhu své pracovní činnosti, kterou vykonával mimo objekt věznice, ukryly tři krabičky od cigaret s obsahem minimálně 330 tablet obsahující účinnou látku Tramadol a otvor překryly hlinou. Obviněný M.V., který v dané době vykonával ve Věznici Valdice trest odnětí svobody, v rámci své pracovní činnosti vyzvedl z úkrytu předmětné krabičky od cigaret a přesně nezjištěným způsobem ji dopravil do střežených prostor Věznice Valdice, kde je předal P.V. a za dopravení zásilky obdržel část předaných tablet.

Tímto způsobem byly tedy léky dopravovány do Věznice Valdice minimálně ve dvou případech, kdy ve druhém případě bylo obv. M.V. ukončena pracovní činnost mimo areál věznice a skupina potřebovala oslovit jiného obviněného, který by zajistil pronesení léčiva do věznice. Z tohoto důvodu tedy oslovili posledního z obviněných pana J.V., který na místo M.V. vyzvedl další zásilku léků z úkrytu a postupně je přenášel do objektu věznice. Při poslední přenášce však zazmatkoval, zalekl se důkladných prohlídek, které byly ten den v prohlížecí místnosti prováděny a tak z obavy z odhalení tyto prášky odhodil do jedné se skříněk v místnosti, kde byly následně nalezeny pracovníky Vězeňské služby ČR.

Policejní komisař OOK Jičín podal v únoru roku 2020 na Okresní státní zastupitelství v Jičíně návrh na podání obžaloby, kdy celá věc se u Okresního soudu v Jičíně projednávala v září téhož roku. Všichni obžalovaní byli uznáni vinnými ze spáchání pokračujících přečinů šíření toxikomanie a maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, přičemž P.V. byl odsouzen k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání 8 (osmi) měsíců do věznice s ostrahou, K.M. byla odsouzena k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání 6 (šesti) měsíců s podmíněným odkladem v trvání 18 (osmnácti) měsíců, M.N. byla odsouzená k souhrnnému trestu odnětí svobody v trvání 10 (deseti) měsíců s podmíněným odkladem v trvání 2 (dvou) let, M.V. byl odsouzen k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání 2 (roků) a 6 (šesti) měsíců s podmíněným odkladem v trvání 5 (pěti) let a J.V. byl odsouzen k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání 18 (osmnácti) měsíců s podmíněným odkladem v trvání 3 (tří) let.

5 Problematika zaměstnání odsouzených

Využívání pracovní síly odsouzených osob umístěných ve výkonu trestu odnětí svobody je již dlouholetým jevem. V našem systému vězeňství však počátky zaměstnávání odsouzených, jako převýchovný prvek, můžeme zaznamenat až od poloviny 19. století. Zejména v poválečné době nabývá zaměstnávání odsouzených na významu v zařazování na hrubé práce spojené s obnovou válkou postižených oblastí. Postupně se však pracovní zařazení odsouzených osob stává důležitým resocializačním činitelem, kde cílevědomá a společensky prospěšná práce se stává nezbytným převýchovným činitelem. Ochota pracovat a za vydělané peníze uspokojovat své potřeby je tím nejdůležitějším faktorem, který alespoň částečně eliminuje asociální chování odsouzených a zároveň vede ke ztotožnění se všeobecně uznávanými normami a hodnotami společnosti.

5.1 Počátky zaměstnávání odsouzených

První počátky zaměstnávání odsouzených na našem území, můžeme zaznamenat až v druhé polovině 19. století. Do této doby se trestanci využívali pouze na pracích spojených s údržbou trestnic. V roce 1850 dochází na území habsburské monarchie včetně Čech, Moravy a Slezska k zestátnění soudnictví a vězeňství. Ve 2. polovině 19. století se rozvíjí vzdělávání vězňů, zejména mladistvých a sociální pomoc při propuštění, kterou poskytovaly dobrovolné spolky. Podle trestního zákona č. 117/1852 ř.z., o zločinech, přečinech a přestupcích byl odstupňován trest odnětí svobody na těžký žalář, žalář, tuhé vězení a vězení. Rozdíl spočíval zejména v poutání, stravování, odívání a zařazování trestanců do pracovní činnosti.⁵⁵

Trestanci byli sice povinni vykonávat přidělenou práci bez nároku na odměnu, od vedení ústavu však mohli dostat určitou částku na přilepšenou podle vykonané práce a výhodnostní třídy. Preferována byla práce režijní, tj. na náklady eráru, vzhledem k častým stížnostem živnostníků na konkurenci trestanecké práce. Pokud vězni pracovali pro soukromé firmy, tak i v tomto případě šlo vesměs o zakázky určené pro potřeby trestnic a státních úřadů. Část odsouzených navštěvovala ústavní školu. Domácí řád z roku 1884 k tomu říká: "Každý trestanec, který v učebních předmětech obecné školy buď žádných vědomostí nemá, buď jen vědomosti nedostatečných a 35. roku věku svého nepřekročil, povinen jest v ústavu do školy

⁵⁵ PhDr. Kýr, Kafková, Historická penologie 2/2007, str.1 (Kabinet dokumentace a historie VS ČR)
<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/ke-stazeni-112/historicka-penologie-1224/>

choditi. Ale i starší trestanci toho druhu buď též k navštěvování školy přidrženi, shledá-li se, že mají schopnosti k učení. Pozornost a pilnost jest povinností každého školáka“.⁵⁶

Peněžní odměna trestanců se v této době pohybovala od jednoho do šesti krejcarů za den. Byli povinni polovinu uložit do spořitelny, úroky však připadly podpůrnému fondu trestnickému. Tyto finance se trestanci vydaly po ukončení trestu, nebo byly užity jako náhrada škod způsobené během výkonu trestu. Druhou polovinu odměny mohl odsouzený využít buď na podporu své rodiny, nebo ke svému přilepšení např. nákup knih, papír na psaní, mýdlo a základní potraviny jako např. chléb, máslo, slanina, sýr, ovoce, mléko, uzeniny a dokonce i pivo a víno.

5.1.1 Doba válečná a poválečná

Po vzniku Československé republiky (ČSR) v roce 1918 byl převzat justiční a vězeňský systém rakouské monarchie. Zejména byl prohlubován progresivní systém výkonu trestu, založený na postupném zmírňování vězeňského režimu v závislosti na průběhu nápravy trestanců.⁵⁷ Odsouzení měli povinnost pracovat s výjimkou politických vězňů. Za vykonanou práci nenáležela mzda, ale vedení věznice mohlo udělit snaživým jedincům finanční odměnu. Pracovní doba začínala v letní době v 6 a v zimní době v 7 hodin. Věznice zaměstnávaly odsouzené především ve vlastní režii a jen užší část pro soukromé firmy. Zaměstnanost byla vysoká až 90%. Odsouzení lepili pytlíky, prováděli domácí práce, pracovali v krejčovských dílnách, kde zhotovovali jak uniformy pro dozorce tak své mundúry, prováděli úklidy, pracovali na ústavních zahradách. Problémy s obstaráváním výrobních zakázek nastaly až v době hospodářské krize od roku 1933.

Zařazování do pracovní činnosti za dob protektorátu se podstatně změnilo. Pracoviště se rozsáhle uzavírala především z důvodu potřeby více pracovních sil v zemědělství. Mnoho odsouzených pracovalo mimo ústavy a to i bez ostrahy. V půl sedmé ráno sami odcházeli do zaměstnání a vraceli se do deváté večer každý den, jen v neděli se pracovalo do šestnácté hodiny. Další důvod malé zaměstnanosti byl velký nedostatek dozorců, který souvisel s jejich suspendováním a zatýkáním. Ve věznicích tudíž byly zachovány pouze udržovací práce, draní peří a lepení pytlíků. Takovéto pracovní podmínky fungovaly v podstatě až do konce 2. světové války.

⁵⁶ SCHÓNBOURN, Domácí řád pro c. k. mužskou trestnici v PRAZE, r. 1889, § 31

⁵⁷ PhDr. Kýr, Kafková, Historická penologie 2/2007, str. 3 (Kabinet dokumentace a hist. VS ČR)

Po válce v letech 1945 až 1947 organizovaná pracovní činnost vězňů vzhledem k charakteru jejich složení neexistovala. Byly prováděny jen některé, takzvané domácí práce, tedy takové, které souvisely s opravou a údržbou objektů ústavu, stravováním a vystrojováním vězňů a v zahradnictví. Odměna v penězích vězňům za vykonávanou práci poskytována nebyla, spíš převládala forma naturálních odměn, například přídatky ke stravě, kuřivo či mimořádné balíky. Několik vybraných vězňů chodilo provádět úklid do domácností vyšších vězeňských úředníků. Příležitostně byly prováděny práce na zemědělských usedlostech, zejména při sklizni brambor a zeleniny.

Dekret prezidenta republiky z 27 října 1945 zřídil „zvláštní nucené pracovní oddíly“ určené pro retribuční vězně. Využívali se na práce mimo vězeňská zařízení. Odsouzení pracovali v cementárnách, cihelnách, lomech, uhelných dolech, uranových dolech, papírnách, cukrovarech, rafineriích olejů, na velkostatkách a dalších pracovištích. Hlavním účelem bylo udržet v provozu vybraná průmyslová a těžební zařízení v pohraničí a hospodaření na pozemcích po odsunutých Němcích. Pracovní odměna připadala státu, odsouzení obdrželi pouze nízké kapesné, měli pracovat nejméně 8 hodin denně a maximálně 48 hodin týdně. Počátkem padesátých let se ohromné budovatelské nadšení přenáší i do podmínek výkonu trestu. Lehké práce ve věznicích byly nahrazeny strojírenskými a sklářskými obor. Normy na většině pracovišť byly přísné. Odsouzení dostávali kapesné v táborových platidlech dle výkonnosti od 20 – 100 Kč za měsíc. Změna přišla až od roku 1956, kdy dostávali odsouzení odměnu ve výši hrubé mzdy, která za vykonanou práci náležela podle platných mzdových předpisů.⁵⁸

5.1.2 Období normalizace

Dnem 1. ledna 1969 vstoupila v platnost delimitace vězeňství, neboli převedení z rezortu vnitra do rezortu spravedlnosti. Toto období znamenalo velký obrat v zaměstnávání odsouzených. Začala fungovat přísně organizovaná výrobní činnost, postavená na základě dlouhodobé koncepce využití pracovních sil odsouzených ve všech věznicích. V červnu 1970 byl vytvořen samostatný odbor výroby a na vybraných útvarech SNV (sbor nápravné výchovy), byla později zřízena oddělení nebo skupiny výroby. V sedmdesátých letech začaly proudit značné prostředky do rozšíření výroby, zároveň došlo k největšímu nárůstu mezd za práci odsouzených. Kromě invalidních, postižených a těžce nemocných, museli pracovat všichni odsouzení. Za odmítání práce čili neplnění náročných norem následovaly kruté tresty

⁵⁸ Mgr. JOHN, Věznice v proměnách času 1857 – 2007, str. 29

v samovazbách, proto docházelo u odsouzených k záměrným sebepoškozením. Při dlouhodobém neplnění výkonných norem mohl odsouzený stanou před soudem, který mu udělil i další trest odnětí svobody. V sedmdesátých a osmdesátých letech byli odsouzení mimo jiné využíváni i ve stavebnictví, což vedlo ke vzniku mnoha bytových jednotek, obchodů, továren, justičních, kulturních a jiných domů.

5.2 Současný systém zaměstnávání odsouzených

Zaměstnávání vězňenských osob ve výkonu trestu odnětí svobody upravuje zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody § 30 až § 33. Tuto problematiku dále doplňuje a upřesňuje vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody § 41 až § 45 a dalšími předpisy, normami a hlavně nařízeními Vězeňské služby České republiky. Tato právní úprava sleduje dosažení účelu trestu odnětí svobody ve smyslu trestního zákona a především vychází z nutnosti zachování důstojnosti osobnosti odsouzeného a jeho zdraví, z potřeby omezovat škodlivé účinky zbavení svobody a podporovat takové postoje a dovednosti odsouzených, které jim pomohou k návratu do společnosti a umožní jim vést po propuštění z výkonu trestu soběstačný život v souladu se zákonem. Zároveň však má zůstat zachována ochrana společnosti před trestnou činností ze strany odsouzených ve formě trestu odnětí svobody a pobytu ve věznicí. Výkon trestu odnětí svobody v souladu s těmito zásadami zajišťuje Vězeňská služba ČR (svými zaměstnanci – příslušníky a občanskými pracovníky), a to zejména střežením odsouzených dozorem nad nimi a dále dodržováním podmínek pro výkon tohoto trestu. V mnoha případech se stává, že odsouzení odmítají práci s ohledem na článek č. 9 odst. 1 v „Listině základních práv a svobod“ (zákon č. 2/1993), ve kterém se píše: „Nikdo nesmí být podroben nuceným pracím nebo službám.“ Ovšem v článku č. 9 odst. 2 se také píše, že „Ustanovení odstavce 1 se nevztahuje na: a) práce ukládané podle zákona osobám ve výkonu trestu odnětí svobody nebo osobám vykonávajícím jiný trest nahrazující trest odnětí svobody“.⁵⁹

„Vztah mezi odsouzeným a státem je vztahem veřejnoprávním, kde se uplatňují principy jiné. Práce je zde pojímána jako jeden z prostředků převýchovy odsouzeného a jako taková je povinná, nestanoví-li zvláštní zákon jinak. V tomto vztahu je dále peněžité plnění za práci poskytováno jako pouhá odměna za plnění povinnosti pracovat. Její výše neodráží, na rozdíl od pracovního poměru, hodnotu odvedené práce.“⁶⁰

⁵⁹ Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky

⁶⁰ Zaměstnávání vězňenských osob 2010, stanoviska odborníků, str. 20

Povinnost pracovat se v souladu se zákonem nevztahuje a tzv. odsouzené trvale pracovní nezařaditelné, kterými jsou odsouzení starší 65 let, pokud sami nepořádají o zařazení do práce, dále odsouzení, kteří byli uznáni jako plně invalidní, nebo jejichž zdravotní stav neumožňuje trvalé pracovní zařazení. Dále se povinnost pracovat nevztahuje na odsouzené, kteří jsou dočasně práce neschopni a dále na odsouzené, pokud z povahy překážky vyplývá, že jejich pracovní povinnost je vyloučena. Odsouzený může dát výpověď pouze u podnikatelského subjektu. Jinak platí, že odmítnutí práce odsouzeným, který byl zařazen do vlastního provozu, vlastní výroby a hospodářské činnosti věznice, je závažným porušením povinností odsouzeného, za které se zpravidla odsouzenému uloží kázeňský trest.

5.2.1 Systém zařazení odsouzených do pracovního procesu

Věznice je povinna vytvářet podmínky pro zaměstnávání odsouzených buď v rámci svého provozu, vlastní výroby, vlastní hospodářské činnosti anebo smluvně u podnikatelských subjektů. Zákon stanoví náležitosti smlouvy mezi věznicí a podnikatelským subjektem, na jejímž základě se uskutečňuje zařazení odsouzených do práce.

Při nástupu odsouzeného do výkonu trestu zasedá tzv. příjmová komise, složená ze specializovaných zaměstnanců věznice. Úkolem komise je shromážďení co nejvíce dat o odsouzeném. Jsou zde řešeny sociální podmínky odsouzeného před nástupem do výkonu trestu a především vzdělání a čím se dotýčný v civilním sektoru živil. Na tomto základě zpracovávají data zaměstnanci z referátu zaměstnávání vězňených osob, kteří se snaží poskytnout odsouzenému nejvhodnější pracovní zařazení. Zákon stanoví náležitosti smlouvy mezi věznicí a podnikatelským subjektem, na jejichž základě se uskutečňuje zařazení odsouzených do práce. Taková smlouva zejména stanoví:

- Českou republiku – Vězeňskou službu ČR jako dodavatele pracovní síly
- úvodní ustanovení (kde je zřejmé kolik věznic zařadí odsouzených do práce, kde budou pracovat a o jakou pracovní činnost jde)
- název odběratele pracovní síly v podobě podnikatelského subjektu
- způsob stravování a vybavení odsouzených
- zapracování odsouzených a zvyšování jejich kvalifikace
- ochrana a bezpečnost zdraví odsouzených při práci
- požární ochrana, hygiena a poskytování zdravotnických služeb
- řízení pracovní činnosti odsouzených (jde o civilní zaměstnance firmy)
- odpovědnost za škodu

- odměňování odsouzených za práci a poskytování nemocenského
- postup při pracovních úrazech a nemocích z povolání
- závěrečná ustanovení (doporučení, povinnosti týkající se úklidu, platnost smlouvy atd.)

Dle zákona dále platí, že k zaměstnávání odsouzeného u podnikatelského subjektu, jehož zřizovatelem nebo většinovým vlastníkem není stát (tzv. nestátní subjekt), je třeba předchozího písemného souhlasu odsouzeného a odsouzený má právo tento svůj souhlas prohlášením vůči vězeňské službě odvolat. Před zařazením do práce musí být odsouzený prokazatelně seznámen se svými právy a povinnostmi, jakož i s předpisy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a protipožárními předpisy, které je povinen při práci dodržovat.

Při tzv. zařazovací komisi, která se skládá z mnoha specialistů (vedoucí výkonu trestu, zástupce ředitele věznice, lékař, psycholog, sociální pracovníce, vedoucí vězeňské stráže, vedoucí oddělení prevence a stížností, pedagog a další) a vychovatelů pracujících ve věznici, je odsouzený obeznámen, zda nastoupí do práce, kdy a na které pracoviště. V zařazovací komisi se může každý člen vyjádřit k zaměstnání určitého odsouzeného a popřípadě i navrhnout nezařazení do pracovního procesu ať z bezpečnostního, zdravotního nebo jiného důvodu. Zařazovací komise odsouzené nejen do pracovního procesu zařazuje, ale také přeřazuje či ukončuje.

V souladu se zákonem ve znění prováděcí vyhlášky je odsouzený zařazen do práce rozhodnutím ředitele věznice, který zpravidla vychází z odborných doporučení.

5.2.2 Věznice jako zaměstnavatel

Odsouzený zařazený odbornou komisí do práce je vždy zaměstnancem věznice. V žádném případě se však nejedná o klasický pracovně právní vztah podložený pracovní smlouvou ve smyslu zákoníku práce. Výše uvedené normy neuvádí pojem zaměstnání nebo pracovní poměr, ale skutečně stanoví jen zařazení do práce. Jde o prvek – součást trestu odnětí svobody, působení věznice na odsouzené a nikoliv o úmysl založit pracovně právní nebo obdobný vztah. To neplatí i u zaměstnání odsouzených u cizích subjektů, kteří provozují podnikatelskou činnost jak na vnitřních tak vnějších pracovištích a věznice jim v podstatě pracovní sílu pronajímá.

Pracoviště se dělí na vnitřní a vnější, na pevná a pohyblivá a dále na střežená a nestřežená. Vnitřní pracoviště jsou uvnitř areálu věznice a využívají zde odsouzení všech kategorií, kromě doživotně odsouzených, kteří pracují přímo na své cele, nebo na celách přizpůsobených k této

činnosti, hlavně z bezpečnostního hlediska. Vnější pracoviště jsou mimo areál věznice a zde jsou zařazováni odsouzení v dohledu, dozoru, a pokud se jedná o střežené pracoviště tak i v ostraze. U pevných a pohyblivých pracovišť jde o to, zda odsouzený setrvává u své práce, či potřebuje mobilitu, jako například zámečníci instalatéri, uklízeči, kteří se pohybují po věznici či mimo, a provádí běžnou údržbu. U střežených pracovišť zabezpečuje vězeňská služba ostrahu. Dozorce kontroluje a dohlíží na pracovní činnost odsouzených. Zajišťuje zde pořádek a zodpovídá za správnou organizaci časového rozvrhu, za přivedení správného počtu odsouzených na pracoviště a zpět. Střežené pracoviště se týkají ostrahy a zvýšené ostrahy. Odsouzení zařazení do dohledu a dozoru pracují zpravidla bez přítomnosti příslušníka VS ČR. Pracovní využití odsouzených, je v současné době využíváno ve čtyřech základních podobách uvnitř věznic i mimo jejich areály: vnitřní provoz věznice, vlastní výroba, hospodářská činnost a cizí podnikatelské subjekty.

5.2.3 Vnitřní provoz věznice

Jedná se o základní formu zaměstnávání odsouzených, která se také historicky nejdéle vyvíjela. Vychází totiž z toho, že každá věznice potřebuje ke svému každodennímu běžnému provozu řadu zaměstnanců a ve většině případů je velmi výhodné využívat více i méně kvalifikovanou práci odsouzených, prováděnou pod odborným a přímým dozorem vybraných občanských pracovníků věznice. Odsouzení vykonávají i práce vysoce kvalifikované, ve většině případů se však jedná o práce méně kvalifikované a pomocné. Odborná kvalifikace podložená platnými doklady a průkazy odbornosti se vyžaduje konkrétně u svářečů, zámečníků, instalatérů, elektrikářů, kuchařů, zedníků a truhlářů. Pokud se někdy vyskytne ve výkonu trestu vysokoškolsky vzdělaný odsouzený, je v nejvyšší tarifní skupině využit, zejména jedná-li se o lékaře, projektanta, učitele nebo inženýra technického směru. Méně kvalifikované práce s nárokem na zaučení anebo pomocné práce jsou vykonávány zejména v kuchyních (pro vězně i pro zaměstnance věznice) v prádelnách, ve stavební údržbě a další, často velmi specifické režii věznice. Sem patří například chodbaři, zdravotníci, skladníci, knihovníci, krejčí, obuvníci, holiči a další, které provoz konkrétní věznice vyžaduje. Teprve pokud nemůže dispečer vězeňské služby zajistit ani v celostátní měřítku požadovanou profesi, je tato obsazována občanskými pracovníky. Samozřejmou výhodou režijních pracovníků z řad odsouzených je nejen jejich nepřetržitá přítomnost i v případě různých provozních havárií a poruch, ale i otázka nákladů, zejména finančních. Zvláštním znakem práce pro vnitřní provoz věznice je, že

odsouzený zařazený do takového zaměstnání nesmí práci podle zákona bezdůvodně odmítnout. Toto naopak při zařazení do práce u cizího, zpravidla podnikatelského subjektu možné je, ale také jen v rámci jasně daných pravidel.

5.2.4 Vlastní výroba

Specifickou odnoží zaměstnávání odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody je tak zvaná vlastní výroba. V souvislosti s modernizací vybavenosti věznic ke zlepšení podmínek ve výkonu trestu a zejména pro vytvoření lepšího vybavení z bezpečnostního hlediska vyplynuly nové požadavky na konstrukci výrobků, kvalitu materiálu a jeho zpracování. Vzhledem k tomu, že v žádném podniku tehdejšího národního hospodářství nebyly s takovou výrobou zkušenosti a nakonec ani výrobní kapacit, bylo ve vybraných věznicích přistoupeno v polovině osmdesátých let k soustředění odsouzených s potřebnou kvalifikací. Byly připraveny potřebné výrobní prostory a z bilance ministerstva strojírenství byly vyčleněny potřebné materiálové zdroje. Projekce a výroba se soustředily na konstrukční jednoduchost a univerzální upotřebitelnost jednotlivých výrobků, jakými byly především jednotlivé druhy vězeňského nábytku – stoličky, stoly, speciální postele, ale i bezpečnostní prvky obvyklé ve vězeňství, jako jsou ocelové dveře, mříže na okna ubytoven odsouzených a jejich pracovišť. Patřily sem a i nadále patří jednotné skřínky na osobní věci odsouzených, typizované konstrukce do vězeňských skladů i ocelové skříně na uložení zbraní a osobních věcí personálu věznic.

Pracovní síly z řad odsouzených jsou zabezpečovány ve spolupráci s dispečerem vězeňské služby na generálním ředitelství. Ten má přehled o kvalifikaci všech odsouzených, pokud ji uvedou do speciálních dotazníků, který musí každý při nástupu výkonu trestu vyplnit. Dispečer si údaje ještě pro jistotu ověřuje na referátech zaměstnávání vězňených osob věznic, a pokud údaje souhlasí, jsou vybraní odsouzení přemístováni tam, kde je potřeba. Vlastní výroba je náročná i v požadavcích na kvalifikaci občanských zaměstnanců vězeňské služby. Požadované výrobky nebo komponenty jsou od počátku projektových prací až po expedici výlučně majetkem vězeňské služby a prací odsouzených.

5.2.5 Hospodářská činnost

Tento doposud plně nevyhraněný způsob zaměstnávání odsouzených se začal vyvíjet až počátkem devadesátých let. Motivovaly k tomu zejména dva hlavní důvody. Zaprvé ve věznicích, kde byly v minulosti vybudovány rozsáhlé výrobní zóny, zůstaly po amnestii v roce 1990 prázdné objekty. Podnikatelské subjekty buď zanikly úplně, anebo výrobu z věznic

detašovaly do vlastních podniků. V okamžiku, kdy se začaly věznice opět mimořádně rychle plnit, objevil se prvořadý úkol tyto masy zaměstnat. Zadruhé o práci vězňů již nebyl takový zájem a hrozilo nebezpečí, že ony vybudované kapacity začnou rychle chátrat a jelikož byly v převážné míře majetkem vězeňské služby, znamenalo by to každoročně vyčlenit značné prostředky na jejich údržbu.

Určitou motivací také byl narůstající deficit prostředků, zejména finančních, který se projevil při uspokojování potřeby modernizace systému vězeňství. Původní představy spočívaly v tom, že věznice budou samostatně organizovat výrobní činnost, v podstatě tedy podnikat a výsledek hospodaření se zahrne do celkového rozpočtu věznice. Experiment se zdařil pouze částečně. Z původních představ bylo nutné hodně slevit, protože celé akci od počátku bránila složitá legislativa. Ředitelství vězeňské služby soustavně řešilo problémy zejména daňového charakteru, živnostenských oprávnění a arbitráží. Chyběla a dosud do určité míry chybí kvalitní metodika řízení hospodářské činnosti. Na některých věznicích byl dokonce opakovaně vykazován záporný hospodářský výsledek, což je u takové instituce nepřipustné. Přitom prvotním požadavkem na hospodářskou činnost byl jediný možný výsledek, a to zisk. Ten však v uspokojující míře vyazuje jen několik málo věznic. Navíc je dosahován za cenu stlačení všech možných nákladů, nejvíce však v oblasti odměňování. Trpí tím však hlavní smysl zaměstnávání odsouzených, a to aby byli zčásti schopni hradit vlastní náklady, přispívat rodině, splácet dluhy a možnost si za kapesné nakoupit potřebné zboží. Dosažené výdělků jsou ze všech oblastí zaměstnávající odsouzené hluboko pod průměrem. V tomto případě jsou odsouzení zařazeni do tarifních skupin odměňování, ale v zásadě jsou odměňováni podle množství a kvality odvedené práce a skutečně odpracované doby. To je právě hlavní příčinou nízkých odměn. Práce je často nárazová, nepravidelná, je jí nedostatek, že často ani nepokryje fond základní pracovní doby.

V rámci hospodářské činnosti jsou vykonávány důležité práce pro samotnou vězeňskou službu, ale i pro jiné státní organizace děčka nejznámější jsou především speciální sestavy nábytku a ruční až umělecké práce se dřevem při vybavování například v justičních paláců v Praze, v brně, významných krajských a okresních soudů. Věhlasná je i tiskárna v Praze, kterou využívají hlavně ministerstva spravedlnosti a vnitra a tisknou se zde i materiály různých reklamních agentur a firem.

Hospodářská činnost je závislá na skulinách, které se občas na trhu práce objeví. Vzhledem k tomu, že jen těžko si může dovolit zásadní inovaci výrobních prostředků, kvalitnější marketing a není k dispozici ani dostatečně kvalifikovaná pracovní síla, nelze do budoucna očekávat její bouřlivý rozvoj.

Ve výkonu trestu odnětí svobody bylo v roce 2021 pracovně zařazeno za finanční odměnu průměrně 6 837 osob z celkového počtu 13 235 zaměstnatelných odsouzených způsobilých k vykonávání práce. Ve srovnání s předchozím rokem se snížil počet zaměstnaných odsouzených o 724 osob. Zaměstnanost vězňených osob v roce 2020 činila 53,74 % a v roce 2021 se snížila na 51,66 %, což znamená snížení o 2,08 %. Odsouzení byli jako v předešlých letech zařazováni na pracoviště ve vnitřní režii, vlastní výrobě, provozovnách Střediska hospodářské činnosti a u jiných subjektů (uvnitř i mimo věznice).

Průměrná denní zaměstnanost v roce 2021 byla 6 837 odsouzených. Z toho bylo v provozovnách hospodářské činnosti zaměstnáno průměrně 3 569 odsouzených, ve vnitřní režii a vlastní výrobě 2 799 odsouzených a v u jiných subjektu bylo zaměstnáno průměrně 469 odsouzených.

Tabulka č. 6 - Vývoj průměrné měsíční zaměstnanosti všemi formami v porovnání se zaměstnatelnými odsouzenými v roce 2021

Měsíc	Zaměstnatelní	Pracovně zařazení	% zaměstnanosti
leden	13337	6543	49,06
Únor	13174	6603	50,13
Březen	13198	6541	49,56
Duben	13195	6474	49,10
Květen	13200	6641	50,31
Červen	13311	6905	51,87
Červenec	13633	7008	51,40
Srpen	13642	6938	50,86
Září	13026	6974	53,54
Říjen	12987	7133	54,92
Listopad	12932	7157	55,34
Prosinec	13153	7137	54,26

Zdroj: Údaje ze statistické ročenky Vězeňské služby ČR za rok 2021

Hospodářskou činnost za účelem zaměstnávání vězňených osob vykonává Vězeňská služba ve Středisku hospodářské činnosti Vězeňské služby ČR a to na základě ustanovení § 23c zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci ČR, v platném znění. V roce 2021 realizovalo hospodářskou činnost 31 organizačních jednotek Vězeňské služby, tj. o dvě pracoviště více oproti roku 2020. Na pracovištích provozoven hospodářské činnosti bylo v roce 2021 pracovně zařazeno průměrně 3 569 odsouzených, což je o 145 odsouzených méně než v roce 2020, a to zejména v důsledku přechodného uzavření většiny vnějších pracovišť

v období první a druhé vlny COVID-19. Celkový čistý zisk (po zdanění) dosáhl 46 593,77 tis. Kč.

Část zisku bude rozdělena individuálně dle potřeb poslušných organizačních jednotek s hospodářskou činností na posílení hlavní činnosti, a to především na pořízení investičního majetku, na nákup drobného dlouhodobého hmotného majetku, nákup materiálu a na opravy a udržování.

5.2.6 Cizí podnikatelské subjekty

Tato oblast řídí zdánlivě jednoduchými pravidly nabídky a poptávky. Případný zájemce o možnost vykonávat některé práce ve věznici předloží nabídku prostřednictvím referátu zaměstnávání vězňených osob. Vedení věznice projedná vhodnost takového zaměstnávání, jak po stránce možností uspokojit po profesní stránce požadavky výroby, tak po stránce bezpečnostní. To znamená, že se vyhodnotí i rizika spojená s takovou výrobou pro bezpečnost odsouzených i bezpečnost věznice a jejich zaměstnanců.

Společnost musí prokazatelně seznámit přidělené odsouzené zprávy a povinnostmi vyplývajícími z jejich pracovního zařazení, zaškolit je na svůj náklad určenému druhu práce a pak po skončení zařazení vydávat potvrzení o době zařazení a druhu konaných prací. Při vytváření podmínek k bezpečnosti a ochraně zdraví při práci a dodržování protipožárních a hygienických předpisů má společnost stejné povinnosti, jaké by měl podle zvláštních předpisů vůči svým zaměstnancům v pracovním poměru. To se týká i poskytování ochranných pracovních prostředků a pomůcek, na pracovištích s horkým provozem, velkou prašností nebo jinak ohrožujícím zdraví též přídavku ke stravě a nápojů, nikoliv však ani slabě alkoholických.

Odsouzený odpovídá za škodu, kterou způsobil zaviněným porušením povinností stejně, jako zaměstnanec v pracovním poměru. Ve smyslu obecně platných předpisů odpovídá za škodu způsobenou věznici a odsouzenému i podnik. Věznice však neodpovídá za škodu, která provozně vznikla tím, že odsouzení nenastoupili do práce v důsledku hromadného onemocnění, Vyhlášení karantény nebo například i tehdy, pokud byly propuštěni z výkonu trestu na základě amnestie prezidenta republiky. Věznice se zříká odpovědnosti i tehdy pokud jsou vyhlášena mimořádná bezpečnostní opatření v důsledku nepokojů nebo vzpoury vězňů, stávků, držení hladovky nebo vyhlášení generální prohlídky věznice.

5.3 Problematika zaměstnávání odsouzených

Zaměstnávání odsouzených osob bylo vždy velice specifickým tématem, Na které měl různé názory jak civilní obyvatelstvo zaměstnanci věznic (kteří toto téma mohli hodnotit trochu více v realistickém pojetí), tak samotní vězni. V 1 případě je jasné, že civilní občan má velice málo a když, tak zkreslených informací, o pracovní situaci ve věznicích, na čemž mají vinu především některá média, kterými jde hlavně o popularitu a senzace, než o objektivní informovanost obyvatelstva.

Zaměstnávání odsouzených bylo odjakživa 1 ze základních pilířů výkonu trestu, ať už se jednalo o údržbu či výrobu. Zapojování odsouzených do pracovních procesů bylo, jak víme na vrcholu v 70 a 80 letech, kdy kromě těžce nemocných odsouzených musel pracovat každý, v případě odmítnutí se toto řešilo přísnými tresty. Hlavní faktor stoprocentní zaměstnanosti byla ta skutečnost, že práci ve velké míře zajišťoval stát, čili státní zakázky anebo podniky, které stejně spadaly pod státní správu. V současné době, kdy stát nedisponuje žádným podnikem, který by se mohl podílet na zaměstnávání odsouzených, může zaměstnat odsouzeného pouze věznice, co se vlastní režie týče a podnikatelský subjekt, pro který z podnikání v těchto podmínkách plyne řada výhod, ale i nevýhod.

Většina budov určených k zaměstnávání odsouzených byla postavena před 50 lety a nacházejí se často v katastrofálním stavu. Stát na jejich opravu nemá finance a proto je 1 problém, kdy firmy si musí určitý objekt nejdříve opravit na vlastní náklady, pokud chce využít odsouzených jako levnou pracovní sílu. Myslím, že toto je 1 z hlavních důvodů, který odradí cizí subjekty v podnikání ve věznicích a jeden z důvodů, proč zaměstnanost odsouzených ve věznicích má klesající tendenci.

Ze strany státu chybí podpora, díky absenci koncepce zajištění státních zakázek pro Vězeňskou službu České republiky. Státní instituce, místo aby oslovovalo se zakázkami vězeňskou službu české republiky, která jim díky levné pracovní síle může nabídnout bezkonkurenčně nízké ceny, nechávají velmi často zakázky vyhrát spřátelenými soukromými firmami. Zde se nabízí otázka: proč odsouzení nerealizují státní zakázky jako například výrobu dopravních značek, registračních značek pro vozidla, obálky pro úřední korespondenci a tak dále?

Nutno podotknout, že zatímco dříve se nezaměstnanost vypočítávala s objemu všech odsouzených, nyní se vypočítává pouze z objemu všech nemohoucích pracovat, tímto způsobem výpočtu si tedy věznice v současné době drží v průměru ze 60 procentní zaměstnanost.

Problémem způsobujícím výkyvy v úrovni zaměstnanosti je i to, že některé věznice jsou odkázány na sezónní, především zemědělskou práci, která přes zimu prakticky neexistuje. Zaměstnávání v mnoha věznicích komplikuje skutečnost, že byly zakládány v minulosti v oblastech koncentrace průmyslové výroby, která mezitím ochabla nebo i zcela zanikla. Příkladem je situace ve věznici Vinařice, kde se přímo v sousedství nacházejí uhelné doły, které jsou několik let mimo provoz.

Přestože se vězeňské službě daří udržovat zaměstnanost vězňů kolem 60 procentní hranice, nezdá se být reálné, že by tuto míru bylo možné v nějaké dohledné době výrazněji zvýšit a to díky mnohým faktorům, které mají jasný vliv na zaměstnanost vězněných osob.

5.3.1 Faktory ovlivňující zaměstnávání ze strany odsouzených

Vyozoroval jsem, že většina odsouzených pracuje pouze pro to, aby z výdělku mohli financovat své základní potřeby jako je nákup tabákových výrobků, kávy, čaje a cukru. Jsou ale i tací kteří cítí potřebu vyřešit osobní záležitosti a nemají zájem na tom, aby jim stálo neustaly dluhy, které si vytvořily jak v běžném životě, tak v životě za mřížemi. Je však mnoho faktorů, ovlivňujících nějakým způsobem přístup k práci odsouzených osob. Ať to jsou faktory psychologického, sociálního, nebo motivačního charakteru, vždy záleží především na tom, co odsouzený od zařazení do zaměstnání očekává a jaký zaujme postoj k samotné práci. Zároveň tyto faktory ovlivňují výrobní činnost jak negativním, tak pozitivním způsobem a tudíž mají vliv na kvalitu a kvantitu odvedené práce.

5.3.2 Národnost, náboženské vyznání, věk a kvalifikace

Před rokem 1989 bylo vězněno v našich věznicích malé množství cizinců. Pachatelé trestných činů z východu, ze zemí jako je Čína, země bývalého sovětského svazu, Vietnam a jiné, byli řešeni u většiny případů extradicí do své země. Pachatelů ze západu bylo velice málo a zpravidla byly soustředěny v určitých věznicích, nejvíce ve věznici Ruzyně. Národnost však v žádném případě nehrála žádnou roli v odlišnosti pracovních zařazení či vytížení odsouzeného. Odsouzený neměl tehdy 0 práva, a tudíž se nepřihlíželo ani na národnost, ani na náboženství nebo na věk. Po roce 1989, kdy se otevřely hranice, se začínají ve věznicích navyšovat počty odsouzených jiných národů a to především ze zemí: Ukrajina, Rusko a jiné země bývalého sovětského svazu, Vietnam Bulharsko Nigérie a arabské emiráty. Národnost je 1 z faktorů, který má vliv na kvalitu a kvantitu odvedené práce. Nejvyšší pracovní výkony vykazují Vietnamci a Číňané, pro které je práce velice důležitá, jelikož cítí povinnost podporovat rodinu za jaký koliv

podmínek. Svoji kreativitou a nápaditostí se uplatňují u složitějších profesí jako kuchaři, ševci, krejčí, foukačky a kreslíři vánočních ozdob. Romové patří do skupiny odsouzených, kterým většinou chybí potřebná kvalifikace, avšak tím že velice často snášejí skutečnost uzamčení 23 hodin v cele, upřednostní raději lehkou manuální práci, i když je velice málo finančně ohodnocená. Odsouzení ze zemí bývalého sovětského svazu vytváří vlastní společenství s přísnou hierarchií, mají spíše snahu dominovat na pracovištích, neradi pracují, a proto se chtějí podílet na řídicích funkcích. U odsouzených z arabských zemí a Afriky je patrná kulturní rozdílnost, skupiny nevytváří a práci se vyhýbají.

V současnosti se toleruje náboženské vyznání ve věznicích. Odsouzení, kterým víra zakazuje pracovat v sobotu či neděli, tyto dny nepracují a pro vyznavače koránu je upravená strava s názvem MUS. Ještě zde však dochází k problémům s respektem k ženským autoritám a jazykovou bariérou, kterou zneužívají ve svůj prospěch.

Jako další faktor, ovlivňující zaměstnávání odsouzených mohou uvést věk a s tím spojená kvalifikace. Dříve měl každý odsouzený určitou profesi, kterou uměl a mohl vykonávat. Proto starší generace je cennější už v tom, že mají návyk práce již v sobě zakořeněn. Starší odsouzení vyhledávají pracovní zařazení hned při nástupu výkonu trestu a berou práci jako samozřejmost. Stále častějším jevem je fakt, že mladí odsouzení přicházejí z civilního života bez jakéhokoliv vyučení a případů, kdy v životě nepracovali, stále narůstá. Velkou vinu na množství těchto případů nesou hlavně drogy. Těmto odsouzeným se snaží věznice poskytnout vzdělání ve svých školských vzdělávacích střediscích

5.3.3 Zdravotní stav a motivace

Dalším z hlavních limitujících faktorů, které ovlivňují využití výrobních kapacit je zdravotní stav odsouzených. Lze konstatovat, že situace v této oblasti je rok od roku horší. Odsouzení jsou při nástupu výkonu trestu zdravotně klasifikováni. Zdravotní klasifikaci stanoví obviněnému nebo odsouzenému praktický lékař, popřípadě lékař nemocničního zdravotnického zařízení a to nejpozději do 7 dnů od nástupu výkonu trestu nebo od vzetí do vazby. Nelze-li lhůtu 7 dnů dodržet (například že bylo třeba provést další odborná vyšetření), musí být zdravotní klasifikace stanovena neprodleně, jakmile to okolnosti případu dovolí a na tuto dobu se stanoví zdravotní klasifikace „N“.⁶¹

Zdravotní klasifikace označuje písmeny A, B, C, D, E, F a N, kde písmeno A znamená, že dotyčný je schopen jakékoliv práce ve třísměnném provozu bez omezení, písmeno B se

⁶¹ Nařízení ministerstva spravedlnosti č. 5/2008 o LPC v podmínkách VS ČR u osob ve VV a VTOS, § 15

přiznává slabším odsouzeným a těm, kteří prodělali těžkou chorobu, písmeno C, D, E –vyjadřují určitým způsobem zhoršený stav a písmeno F vyjadřující práce neschopného odsouzeného z jakéhokoliv důvodu.

Písmena B, C, D a E se dále doplňují označením „x“, které rozšiřuje další omezení (např. NE – práce s vodou, v prašném prostředí, v hluku atd.).

Motivace je další z hlavních faktorů, jelikož jde o to, s jakým nadšením bude odsouzený danou prací vykonávat. Motivaci můžeme rozdělit na pozitivní a negativní. Díky nedostatku práce se v nedávné době zavedlo pravidlo, že nezaměstnaní nejsou povinni platit náklady výkonu trestu - „nemohou údajně za nedostatek práce ve věznicích“ a toto je zásadně demotivující pro pracující, kterým jsou náklady na výkon trestu automaticky strhávány z odměny. Další demotivující faktor je fakt, že odsouzený dle zákona pracovat musí z donucení a ví, že v opačném případě přijde kázeňský trest Šárka zápis jako neplnění programu zacházení a tudíž jistota, že mu nevznikne nárok na případné podmíněčné propuštění.

Pozitivní motivace je však více. Kromě hlavních motivujících činitelů jako je finanční odměna a další kázeňská odměna (třeba v podobě pochvaly), jistou zde i vedlejší činitelé jako například útěk z každodenního stereotypního pobytu na přeplněné celé, kontakt s odsouzenými z jiných cel či ubytoven, vylodění nedostatkového zboží od majetnějších odsouzených, kontakt s civilními pracovníky na pracovišti a tak dále.

5.3.4 Faktory ovlivňující zaměstnávání ze strany zaměstnavatele

Již v předešlé kapitole poznamenal 1 z faktorů žaka, který má vliv na zaměstnanost je kvalifikace. Věznice mají výrazný zájem na tom, aby zaměstnávali jen pro svou potřebu co nejvíce kvalifikovaných odsouzených v oborech zabezpečující údržbu na správný chod věznice. Nejdůležitější profese jsou kuchaři, pak zámečníci, truhláři, krejčí, ševci a další. V některých případech dochází mezi věznicemi IK výměně právě těchto odsouzených za účelem správného chodu a stává se tak za souhlasu odsouzeného. Odsouzených v těchto kvalifikacích je však velice málo a věznice se tudíž snaží šikovné nevyučené odsouzené zasvětit do těchto činností, nebo případně zájemce vyškolit na svých vzdělávacích střediscích.

5.3.5 Faktory ze strany věznice

Jedním z faktorů ovlivňujícím zaměstnávání ze strany věznice je především samotný typ věznice. Věznice se člení podle způsobu vnějšího střežení a zajištění bezpečnosti do čtyř základních typů a to:

- s dohledem – odsouzení zařazení v dohledu mohou pracovat pro užitek obce mimo areál věznice a to nestřeženi
- s dozorem – odsouzení zařazení v dozoru mohou pracovat pro areál věznice, ale střeženi
- s ostrahou
- se zvýšenou ostrahou – odsouzeným v ostraze a ve zvýšené ostraze je umožněna pracovní činnost z pravidla pouze na tzv. vnitřních pracovištích.

Svou roli hraje druh vykonávané práce, velikost věznice a tím počet a rozmanitost pracovní činnosti pro věznicí. Někteří odsouzení se snaží dostat na pracoviště vnitřní režie věznice zvláště do kuchyně, aby měli přístup k většímu množství potravin, pro jiné je cíl chopit se prestižního místa jako je prádelna či výstrojní sklad, protože pouze tudy vede cesta, jak si přilepšit ve výkonu trestu a dále při plnění pracovních povinností i snadnějšího, ale lepšího hodnocení pro soudní jednání z důvodu prominutí trestu nebo přeřazení do mírnějšího typu věznice.

5.3.6 Faktory ze strany podnikatelského subjektu

Míru nezaměstnanosti můžeme právem považovat za 1 z faktorů ze strany podnikatelského subjektu. Pokud se míra nezaměstnanosti v regionu pohybuje příliš vysoko, je také zájem podnikatelských subjektů o pracovní sílu z řad odsouzených minimální a naopak. Struktura podnikatelských aktivit v regionu má výrazný dopad na možnost uplatnění pracovní síly z řad odsouzených. Převažuje li například v regionu provozování služeb v oblasti lázeňství, stravovacích služeb a služeb spojených s cestovním ruchem, je prakticky nemožné zaměstnat v této oblasti vězeňskou populaci. Toto platí jak v případě práce mimo věznicí tak v samotném areálu, protože je velmi obtížné zajistit pro odsouzené takovou práci, při které nedochází k vysokým škodám a nelze určitým způsobem zneužít předměty výroby. Odsouzení by měli pracovat pokud možno s takovými výrobky, která pro ně nemají význam, aby nedocházelo k jejím odcizením, zneužitím či rozbitím.

Zájem podnikatelských subjektů o pracovní sílu z řad vězňů stále klesá. Ochota podnikatelů investovat vlastní finanční prostředky do úprav stávajících či střežených objektů je zanedbatelná, neboť jejich motivace, například formou daňových úlev, daňových prázdnin, dotací na nově vytvořená pracovní místa, které jsou běžně poskytovány, zejména zahraničním investorům, popřípadě podnikatelským subjektům v civilním sektoru, není žádaná. Jediným

přínosem pro podnikatele zaměstnávajícího odsouzené spočívá v tom, že práce odsouzených je relativně levnější, hradí pouze jejich pracovní výkony a nezatěžuje své účetnictví s dobrými náklady, odvody sociálního a zdravotního pojištění, odvody do FKSP za tyto osoby, nebo ty nejsou jeho kmenovými zaměstnanci.⁶²

Některé nově přichozí subjekty mají vysoké nároky na pracovní sílu. Stávají se případy, že firma požaduje odsouzené, kteří nekouří, aby nezdržovali výrobu, nebo odsouzené tykající za násilné trestné činnosti. Vybavenost pracoviště je velkým lákadlem pro odsouzené. Je zřejmé, že pracoviště kde hraje hudba, je možnost doplňovat pitný režim sodovou vodou, osprchovat se v teplé vodě, je mnohem větší lákadlo než pracoviště, kde není jediná výhoda. Neochota firem se prezentovat výrobky, které vznikly rukama odsouzených, dochází zde k záměrnému zastírání původu výrobků.

5.3.7 Ekonomická situace

Ekonomická situace je však zásadním faktorem ovlivňující pracovní činnost ve věznicích a jakékoliv vychýlení dopadá automaticky jak na zaměstnavatele, tak i na samotné osoby ve výkonu trestu odnětí svobody. Pokud dojde k významnějšímu ekonomickému oživení, zákonitě se to příznivě projeví i na procentu zaměstnanosti vězňených osob a naopak.⁶³ V současné době se jeví ekonomická situace jako nepříliš příznivá. Nahrává tomu nejen evropská či světová situace, výkyvy nezaměstnanosti ve slabých regionech, ale i válečný konflikt na Ukrajině a drahé energie. K tomuto problému mohu uvést příklad, kdy ve věznici Valdice odsouzení léta pracovali pro firmu, která produkovala vánoční ozdoby a vyvážela je do celého světa. Firmě se vyplatilo přesunout výrobu do Vietnamu a platit za lodní přepravu, i když platila odsouzeným za práci, která vyžadovala trpělivost a zručnost, velice podprůměrné výtěžky.

5.4 Odměna za vykonanou práci

Plat odsouzených za vykonanou práci řídí zvláštním právním předpisem nařízením vlády číslo 365/1999 Sb., o výši a podmínkách odměňování odsouzených osob zařazených do zaměstnávání ve výkonu trestu odnětí svobody. Odměna je složena ze základní složky odměny, odměny za práci přes čas, příplatků (práce ve svátek, v noci, ve ztíženém a zdraví škodlivém prostředí, za řízení pracovní skupiny nebo úseku práce) a ohodnocení vyššího pracovního

⁶² Obecné informace o zaměstnávání vězňů, <http://www.vscr.cz/>

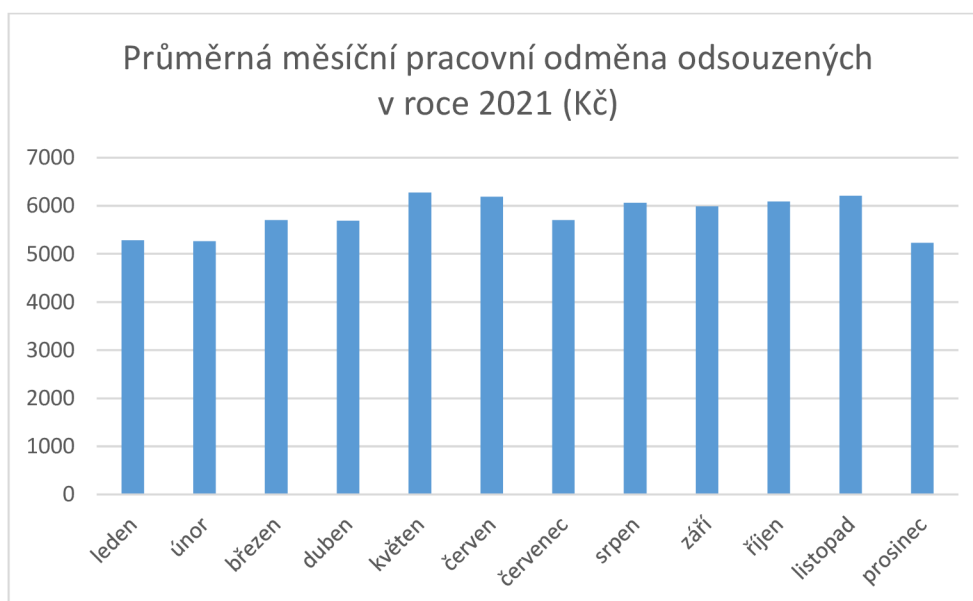
⁶³ České vězeňství 2/2009, str. 18

výkonu (může v I. A II. skupině dosahovat až 20% základní složky, ve III. až 50%). Výši této odměny stanoví odsouzenému věznici dle množství a kvality odvedené práce. Podle druhu vykonávané práce přísluší odsouzenému základní složka odměny:

- v I. Skupině výši 4.500,-Kč, jedná-li se o práci, pro jejíž výkon není potřeba odborná kvalifikace
- ve II. Skupině ve výši 6.750,-Kč, jedná-li se o práci, pro jejíž výkon je potřebné vyučení v oboru, nebo jiná odborná kvalifikace
- ve III. Skupině ve výši 9.000,-Kč, jedná-li se o samostatný výkon zvláště náročné a specializované práce, vyžadující zpravidla úplné střední vzdělání nebo vyšší než úplné střední odborné vzdělání.

Hodinové sazby náleží odsouzeným ve výše uvedené částky. U podnikatelských subjektů se ale vyskytuje i úkolová mzda, která je shodná s hodinovou mzdou pouze při stoprocentním plnění. výše uvedené částky se tedy krátí, popřípadě navyšují v závislosti na množství odvedené práce. Odměna je splatná pozadu za měsíční období, a to nejpozději v následujícím kalendářním měsíci. Plátcem odměny je věznice, což znamená, že věznice fakturuje podnikatelskému subjektu dohodnuté plnění, ten zaplatí věznici hrubou mzdu, sociální a zdravotní pojištění, které věznice sama odvede, a následně rozpočítá pracovní odměnu odsouzenému.

Graf č. 2 – Průměrná měsíční pracovní odměna odsouzených v roce 2021 (Kč)

Zdroj: Údaje ze statistické ročenky Vězeňské služby ČR za rok 2021

5.4.1 Výpočet a rozúčtování srážek z pracovní odměny

Postup při výpočtu a rozúčtování odměn osob ve výkonu trestu odnětí svobody upravuje nařízení generálního ředitele číslo 43/2000 a dále pak vyhláška číslo 10/2000 o srážkách z odměny odsouzeného. Každému odsouzenému vede ekonomické oddělení věznice finanční spis, který obsahuje veškeré dokumenty spojené s financemi odsouzených. Peníze odsouzených vede věznice na následujících oddělených účtech: „K“ – kapesné, „S“ – sociální kapesné, „U“ – úložné, „D“ – účet pro dítě a účty peněz v úschově označené „O“, „R“, „E“, „C“ a „Z“. Rozúčtování pracovní odměny provede oddělení ekonomické na základě centrálního směnového výkazu, vyhotoveného určeným oddělením a poté zašle výplatní listky odsouzeným. Z vypočtené hrubé pracovní odměny odvede věznice státu sociální a zdravotní pojistné, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a zálohu na daň z příjmu fyzických osob. Vznikne čistá odměna, ze které se následně provedou další srážky v pořadí stanoveném vyhláškou, což je výživné, náklady výkony trestu, soudní poplatky, jiné dluhy a to v takové výši, aby odsouzenému zůstala částka rovnající se 22% z hrubé mzdy. Na kapesné se připíše 20% a na úložné 2%.

5.4.2 Výživné a náklady výkonu trestu

K úhradě výživného nezaopatřených dětí ekonomické oddělení strhne 30% z čisté odměny. Srážky se provádějí buď na základě rozhodnutí soudu, na žádost zařízení kde je dítě umístěno, anebo na žádost odsouzeného. K úhradě nákladů výkonu trestu, který odsouzený vykonává, ekonomické oddělení strhne 32% čisté odměny, nejvýše však 1.500,-Kč za kalendářní měsíc. Tyto peníze se vyznačují na výplatním listku. Nevyčerpaná částka k úhradě nákladů výkonu trestu se převádí k použití na další srážky, ale přednostně na výživné.

5.4.3 Další poplatky a dluhy, úložné a kapesné

Z čisté odměny se použije 12% na srážky k úhradě pohledávek vzniklých na základě:

- výkonu rozhodnutí nařízeného soudem
- výkonu rozhodnutí nařízeného orgánem státní správy
- nařízeného výkonu rozhodnutí ředitele věznice o uložení povinnosti hradit náklady výkonu trestu
- přeplatků na dávkách nemocenského sociálního a důchodového pojištění

- neprávem přijaté částky dávek státní sociální podpory a sociální péče
- zajištěných dohodou o srážkách

Na úložné se použijí 2% z čisté odměny. Úložné se zvyšuje o nevyčerpané částky určené pro ostatní srážky. Z úložného nad 2.000,-Kč se na základě rozhodnutí ředitele věznice uhradí náhrada nákladů výkonu trestu (§ 35 odstavec 1 zákona číslo 169/1999 Sb.), pokud nebude tato pohledávka uhrazena srážkami z odměny odsouzeného. Odsouzený může použít část uloženého přesahující částku 2.000,-Kč k úhradě zdravotní péče včetně léčivých přípravků doporučených lékařem, výživného osobám, kterým je povinen výživné poskytovat, k podpoře své rodiny AK plnění svých závazků. Tuto část úložného může odsouzený odesílat také svým příbuzným a jiným blízkým osobám.

Kapesné se použije 20% čisté odměny. Odmítne-li odsouzený v průběhu kalendářního měsíce bez závažného důvodu pracovat, kapesnému nenáleží. Vzniklé kapesné se převede k použití na srážky. Kapesné je jediná finanční částka z pracovní odměny, kterou může odsouzený libovolně čerpat dle vlastního rozhodnutí v souladu s vnitřními předpisy věznice (například nákup v místní kantýně, odesílat libovolně peníze z věznice).

5.4.4 Další výhody pracovního zařazení pro odsouzené

Pracující odsouzení mohou být odměněni za nadprůměrné výsledky i jiným způsobem. Na pokyn civilních mistrů může dozorce sepsat návrh na udělení odměny pro velmi dobře a kvalitně pracujícího odsouzeného. Vychovatel tomuto odsouzenému následně může udělit 1 z odměn dle zákona o výkonu trestu odnětí svobody číslo 169 lomeno 1999 SB. V paragrafu 46. Nejčastěji je odsouzenému udělena odměna ve formě pochvaly. Pro odsouzené jsou tyto pochvaly velice důležité, jelikož jsou brány soudcem v potaz při případném podmíněném propuštění.

Kromě finanční odměny a možnosti jedné z dalších kázeňských odměn, mají pracující odsouzení další výhody, ať už to jsou materiálního při psychologického charakteru. Výhody ze strany věznice jsou potravinové přídavky pro pracující většinou v podobě salámu, síru, konzervy a pro těžce pracující v podobě 1 litru mléka, 1,5 litru limonády, nebo jiných výživných výrobků. Výhody ze strany podnikatelského subjektu jsou různé přilepšení na pracovišti v podobě točené sodové vody či ovocných sirupů. Na některých pracovištích hraje hudba, která zpříjemňuje náladu odsouzených. Odsouzeným v ostraze a ve zvýšené ostraze však přináší

pracovní zařazení i další výhody, mnohdy pro ně nejdůležitější, jako například možnost se vymanit z vězeňského stereotypu, kdy je pro většinu vězňů, především romské národnosti nesnesitelné 23 hodin tísnit se na jedné malé cele. Dále však možnost zahrání nekonečné vězeňské nudy, popovídání si s ostatními odsouzenými z jiných ubytoven, aby se dozvěděli něco nového, možnost si mezi sebou vyměnit nedostatkové zboží jako tabák za čaj či kávu nebo cukr. Mnohdy se stává, že nemajetný odsouzení za účelem zisku se snaží z pracoviště donést nepovolené předměty, za něž dostanou jiné zboží od nepracujících odsouzených, toto ovšem ve všech případech končí okamžitým vyloučením z pracoviště a nástup kázeňského trestu.

5.4.5 Výhody a nevýhody pro zaměstnavatele

Pro věznici je bezesporu výhodou zaměstnávat odsouzené pro zajištění vlastního provozu. Odsouzení zastávají veškeré práce spojené s údržbou věznice, kromě toho si věznice svou hospodářskou činností zlepšují finanční situaci.

Soukromému subjektu však zaměstnávání odsouzených přináší další zajímavé výhody:

- Věznice vždy zaručí počet odsouzených daný smlouvou
- záruka nevynesení know-how z podniku
- Dle možností zajistí věznice profesní způsobilost a odbornou kvalifikaci při výběru odsouzených
- zaměstnávání odsouzených není vázané na dodržování minimální mzdy ze zákona
- stravu pro odsouzené zajišťuje věznice
- pracovní oděv a obuv pro odsouzené zajišťuje věznice
- odsouzený nemá nárok na čerpání řádné dovolené
- v případě stanovené pracovní nezpůsobilosti je odsouzený vyřazen z práce a nahrazen jiným vězněm
- pokud doprovázejí vězně pracovníci vězeňské služby, zajišťují dozor odsouzených na IZ pracoviště a zároveň i pořádek a kázeň na pracovišti, jakož i dodržování přestávek v práci. Mzda dozorce je v režii věznice
- v případě požadavku firmy na dlouhodobé zaměstnávání odsouzených lze vybrat odsouzené s delším trestem (při zapracování a při spokojenosti s pracovním výkonem odsouzeného ho není třeba často nahrazovat)
- věznice, v případě požadavku firmy, zajistí odsouzené na práci IV sobotu AV neděli, včetně zajištění práce přesčas

- věznice zajistí požadavek aktuálního navýšení nebo snížení stavu (počtu) odsouzených
- v případě neplnění pracovních povinností, neplnění norem spotřeby práce, snižování pracovního výkonu odsouzeným, věznice operativně zajistí výměnu takového odsouzeného a tím není ohrožena produktivita práce
- odsouzené lze využít na vykonávání méně atraktivních činností, která se firmě nedaří obsadit jinými pracovníky
- věznice zajišťuje zdravotní péči pro odsouzené
- zaměstnavatel neproplácí prostoje, odsouzený je odměňován pouze za vykonanou práci

Jednou ze zásadních nevýhod, která neláká podnikatele vyrábět ve věznicích je fakt, že budovy v areálech věznic jsou většinou v žalostném stavu a zloděje přichodí si musí z hlediska bezpečnostního budovu nejprve opravit na vlastní náklady, které však nezůstanou kapitálem, jelikož budova stále zůstává majetkem věznice. Toto je zakotveno ve smlouvě o pronájmu prostor. Další nevýhodou je zneužití materiálu odsouzenými. Sem patří krádeže, konzumace a záměrné ničení materiálu či výrobků z jakéhokoliv důvodu. 1 z nevýhod spatřuji IV tom, že podnikatel má přístup ke své firmě pouze v časech určených věznicích, což je problém u zásobování a odvoz výrobků. Zákaz vstupu u všech civilních pracovníků soukromých subjektů je také při mimořádných situacích, jakou jsou generální prohlídky, plánované či neplánované popluchy a jiné.

5.4.6 Přínos pro stát, obec a společnost

Nejvýznamnějším přínosem pro svá, u zaměstnávání osob ve výkonu trestu je alespoň jednou z forem částečné návratnosti sociálního a zdravotního pojištění a nákladů spojených s výkonem trestu odnětí svobody. Odsouzení zabezpečují údržbu a čistotu areálu bez nich, není tedy nutné zaměstnávat v těchto oborech civilní pracovní sílu. Rozvojem svých pracovních návyků a kvalifikačních předpokladů mají pracovníci odsouzení při opuštění věznice větší šanci najít práci. Stává se, že jeli firma zaměstnávající odsouzené spokojena s jejich výsledky, dává jim po propuštění z věznice možnost pokračovat v dané práci i ve svých civilních provozech.

Máme věznice v určité obci odsouzené zařazené dohledu či v dozoru, je možné, aby vězni pracovali na úpravách a zkrášlování okolí, což obce určitě uvítají. Zaměstnávání odsouzených k vždy mělo, má a bude mít význam pro celou společnost. Dříve převažovala

práce velmi těžká činka nyní hlavně manuální, velice málo placená částka, o kterou není jinde zájem.

Zaměstnáním odsouzenec má společnost šanci získat jisté finanční náhrady v podobě výživného, dluhů, náhrad škod vzniklých trestnou činností. Všichni daňoví poplatníci uvítají zvyšující se procento zaměstnanosti ve věznicích.

6 Řízený pohovor s příslušníkem Vězeňské služby ČR – Věznice Valdice

Pohovor je formální rozhovor mezi tazatelem a dotazovaným, kdy první hledá odpovědi od druhého. Když se rozhovory rozdělí na dva samostatné pojmy, jsou to „inter“ a „view“, což znamená, že se navzájem vidí. Pohovor je zdrojem přesných informací o dotazované osobě pouze tehdy, je-li s ním zacházeno opatrně a je-li mu vysvětlen účel celého pohovoru. Slouží jako základ pro analýzu odborných znalostí a schopností dotazovaného, která tazateli poskytne neocenitelné množství informací o prostředí, které je osobě nacházející se mimo vězeňský systém skryto. Pohovor je vlastně strukturovaný rozhovor, kde tazatel klade otázky a dotazovaný poskytuje odpovědi. Výhodnou tohoto způsobu průzkumu je zejména interaktivnost, kdy výzkumník aktivně vstupuje do situace a ovlivňuje množství a charakter informací sdělených respondentem. Pro svoje šetření jsem zvolil typ strukturovaného rozhovoru. Jedná se o tradiční formu rozhovoru, kdy předem připravené otázky jsou kladeny dotazovanému. Příprava tedy spočívala v sestavení systému otázek, které jsem dotazovanému pokládal, kdy tyto otázky měly pevně stanovené pořadí. Jednalo se o pořadí otevřených otázek, na které použil dotazovaný vlastní formulace odpovědi. Snažil jsem se vyhýbat nejčastějším chybám při tomto druhu výzkumu, kterými jsou zejména pokládání dvojitých nebo nejednoznačných otázek, používání cizích slov, odborných výrazů, nářečí, slangu či žargonu. Rovněž jsem se vyhýbal abstraktním otázkám, zavádějícím a sugestivním otázkám. Formulaci jednotlivých otázek jsem volil po pečlivé úvaze a s úmyslem získání co nejvíce relevantních informací, které bylo možno porovnat s informacemi získanými z policejních statistika a statistik Vězeňské služby ČR.

Jako vyšetřovatel Policie ČR zařazen na Oddělení obecné kriminality jsem často vyslán v rámci svých pracovních povinností do Věznice Valdice k různým výslechům zaměřeným nejčastěji na prošetřování trestné činnosti páchané odsouzenými. Z tohoto důvodu úzce spolupracuji s pracovníky Vězeňské služby ČR a zejména pak pracovníky zařazenými na oddělení prevence a stížností, kteří jako pověřený orgán provádějí prvotní úkony trestního řízení. Naše letitá spolupráce má pak za následek, že když jsem požádal jednoho z pracovníků tohoto oddělení o řízený pohovor na téma drogové trestné činnosti ve Věznici Valdice, nedostalo se mi negativní odpovědi, naopak. Zvolil jsem pracovníka, který se ve Věznici Valdice pohybuje pracovním způsobem přes dvacet let a pouze na oddělení prevence a stížností působí přes dvanáct let. Jedná se o člověka, který je dokonale obeznámen s vězeňským prostředím a se

vztahy zde panujícími. Věděl jsem, že tento pracovník mi může poskytnout neocenitelné informace pro moji práci.

Samotný pohovor proběhl dne 2.2.2023 v dopoledních hodinách v prostorách kanceláře umístěné na oddělení prevence a stížností ve Věznici Valdice. Na tento výzkum jsem si předem připravil sadu otázek, přičemž celý náš rozhovor jsem si nahrával na záznamník svého mobilního telefonu, který jsem si s laskavým svolením pana ředitele, mohl do areálu věznice přinést. Chtěl jsem tak zachytit veškerý obsah našeho rozhovoru, aby žádná informace nemohla uniknout, přičemž samotnou nahrávku jsem následně přepsal do písemné podoby.

Otázka č. 1 – Jaká je Vaše pracovní pozice v rámci Vězeňské služby ČR – Věznice Valdice a jaká je Vaše dosavadní praxe?

Odpověď – V současné době již přes dvacet let působím u Vězeňské služby ČR, kdy jsem začínal jako dozorce a nyní již přes dvanáct let pracuji jako komisař oddělení prevence a stížností ve Věznici Valdice.

Otázka č. 2 – Jaká je Vaše pracovní náplň?

Odpověď – Je to úloha pověřeného orgánu plnící prvotní úkony trestního řízení zaměřeného na prověřování trestné činnosti a kázeňských přestupků páchané odsouzenými při jejich výkonu trestu odnětí svobody. Mezi úkony trestního řízení poté spadá zejména zahajování úkonů trestního řízení, provádění ohledání místa činu a zajišťování případných stop, pořizování fotodokumentací a dalších věcí.

Otázka č. 3 – Provádíte šetření u drogové trestné činnosti a pakli že ano, o jaký druh drogové činnosti se jedná?

Odpověď - Ano, zaměřujeme se i na drogovou trestnou činnost, která se týká zejména zasílání poštovních zásilek obsahující návykové látky do areálu věznice, distribuci a zneužívání návykových látek mezi odsouzenými.

Otázka č. 4 – Která drogová trestná činnost ve Věznici Valdice nejvíce zastoupená?

Odpověď – Je to bezesporu zasílání závadových poštovních zásilek do věznice, kterých bylo v minulém roce odhaleno celkem 25 případů. Oproti minulým letům je to nárůst více jak o padesát procent.

Otázka č. 5 – Jakým způsobem dochází k odhalování tohoto druhu trestné činnosti?

Odpověď – V drtivé většině se jedná o nálezy OPL při fyzických kontrolách předmětných zásilek, které jsou prováděny u veškeré doručované pošty do věznice. V ojedinělých případech jsou na základě operativního šetření příslušníku oddělení prevence a stížností získány informace vedoucí k závadovým zásilkám. Některé poznatky jsou rovněž získávány od pracovníků Generální inspekce bezpečnostních sborů, jako vedlejší produkt při jejich vyšetřování trestné činnosti zaměřené především na trestnou činnost pracovníků Vězeňské služby ČR.

Otázka č. 6 – Je způsob provádění fyzických kontrol doručované pošty upraven nějakým interním předpisem?

Odpověď – Ano, tato činnost je upravena, ale důkladnost každé takové kontroly závisí především na konkrétním pracovníkovi, který ji provádí. Jsou zde příslušníci, kteří jsou dokonalí ve vyhledávání zakázaných látek v zásilkách a pak jsou tu pracovníci, kteří prohlídku neprovádějí s takovým zaujetím a berou ji jako nutnou povinnost.

Otázka č. 7 – Čím si vysvětlujete enormní nárůst počtu odhalených závadových zásilek z loňského roku?

Odpověď – domnívám se, že hlavním důvodem byly restriktce spojené s výskytem koronaviru. Věznice se v určitých obdobích neprodyšně uzavřela zejména návštěvám ze strany příbuzných odsouzených. Tím došlo ke znemožnění pašovat tímto způsobem drogy do věznice. Tento způsob býval často využíván, jako nejjednodušší způsob průniku drog do věznice. Svědčí o tom v minulosti odhalené případy. Dále si myslím, že k pašování drog do věznice pomocí poštovních zásilek také přispělo opatření, které umožňuje pracovníkům Vězeňské služby ČR odebírat veškeré finanční prostředky, které jsou odsouzeným do věznice zasílány. V minulosti z těchto prostředků mohla vězeňská služba odebrat pouze polovinu hotovosti a druhá polovina musela zůstat odsouzenému. To již v současné době neplatí a odsouzeným tak nezůstávají žádné prostředky k uspokojování svých potřeb. Drogy a neoprávněně držené mobilní telefony slouží ve věznici i jako platidlo, a proto je ze strany odsouzených o tyto věci zájem.

Otázka č. 8 – Jaká opatření by jste tedy ze své pozice navrhoval k omezení průniku drog do věznic?

Odpověď – Domnívám se, že by prospělo zavedení e-shopu zde ve věznici, kde by si odsouzení za své prostředky mohli zakoupit hygienické potřeby, tabák a další věci, které umožňuje vězeňský řád. Rovněž by tato možnost nákupu byla dána příbuzným a známých odsouzených.

Poté by nebylo zapotřebí v takové míře zasílat do věznice balíčky. Tyto věci by zkrátka bylo možno zakoupit přímo ve věznici. Dále si myslím, že by většímu odhalování závadových zásilek prospěl nějaký druh motivačního prvku pro pracovníky vězeňské služby, kteří kontrolu balíků zajišťují. Pochopitelně mám na mysli finanční motivaci. Ta by mohla být impulsem i pro pracovníky, kteří tuto kontrolu neprovádějí požadovaným způsobem. Ale to je především otázka financí, kterých však v současné době není v našem resortu nazbyt.

7 Zhodnocení a doporučení

Zde bych se chtěl vyjádřit o několika opatřeních, které by dle mého názoru snížily počty závadových zásilek zasílaných do Věznice Valdice. Zaobírám se právě zejména poštovními zásilkami, pomocí kterých se drogy dostávají do střežených prostor věznice, neboť jako zaměstnanec policie se podílím na vyšetřování této trestné činnosti a zahajuji trestní stíhání proti konkrétním pachatelům.

V první řadě bych se zasadil o legislativní úpravu platných zákonů a nařízení, která se týkají zasílání poštovních zásilek do věznic. Zde by bylo zcela zásadní povolit tzv. balíčenku, tj. právo na zaslání balíku, na konkrétní osobu. Muselo by se jednat o skutečně existující osobu, která by nesla za obsah předmětné zásilky plnou právní odpovědnost. Vyloučily by se situace, kdy jsou odesilatelé zásilek fiktivní osoby se smyšlenými údaji o svém jméně a adrese pobytu. Odesílající osoba by byla plně odpovědná za obsah balíku a v případě, že by nechala do balíku vkládat i další věci od jiných osob, musela by přijmout riziko odpovědnosti za tyto věci. Trestní řízení by se tímto způsobem značně zjednodušilo. Nebylo by již nutné ztotožňovat odesilatele zásilky.

Další opatření, které by dle mého názoru snížilo počty závadových zásilek by bylo zhotovení e-shopu přímo ve Věznici Valdice. Zde by se na internetových stránkách věznice prezentovalo zboží, které by příbuzní či známí odsouzeného mohli vězněné osobě zakoupit. Domnívám se, že by se tímto způsobem omezilo množství zasílaných balíků do věznice a vězeňská služba by se nemusela v takové míře věnovat neustálým kontrolám těchto zásilek. Na e-shopu by bylo možné zakoupit i cigarety a další zboží, které odsouzení poptávají, kdy tímto by odsouzení ztratili motivaci k opatřování si tohoto zboží jinými způsoby. Drogy a nepovolené mobilní telefony fungující ve věznicích jako platidlo by částečně ztratily smysl.

Domnívám se, že za enormním nárůstem zasílání závadových zásilek do Věznice Valdice v minulém roce stálo i opatření, které umožnilo zaměstnancům vězeňské služby odebírat odsouzeným celé finanční obnosy, které jim byly zasílány jejich příbuznými. Dle ust. § 35 odst. 1 zákona č. 169/1999 Sb., je odsouzený povinen hradit náklady výkonu trestu z doručených peněz vedených na účtu věznicí. Nelze-li tyto náklady srazit z odměny za práci, může věznice k úhradě nákladů výkonu trestu použít peněžní prostředky, které má odsouzený uloženy ve věznici. Není tím dotčeno ustanovení § 25 odst. 4 zákona č. 169/1999 Sb., neuhradí-li odsouzený rozsudkem stanovenou škodu nebo nemajetkovou újmu způsobenou trestným činem, pro který se nachází ve výkonu trestu, pohledávky spojené s trestním řízením, pohledávky vzniklé v souvislosti s poskytnutím nebo zajištěním zdravotních služeb a úhrady

regulačních poplatků a doplatků nad rámec veřejného zdravotního pojištění, soudní a správní poplatky a škodu nebo nemajetkovou újmu, kterou způsobil Vězeňské službě během výkonu trestu, může k úhradě za poskytnuté zdravotní služby nehrazené z veřejného zdravotního pojištění a nákupu dle § 23 použít pouze polovinu peněžních prostředků podle odstavce 1 věty první a zbývající část peněžních prostředků může použít jen na úhradu těchto pohledávek.

Výše uvedenou problematiku řešilo několik rozhodnutí soudů, kdy se postupně shodly na jednotné argumentaci, kterou potvrzuje i rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 9.4.2020 pod č.j.: 7 As 396/2019-23, který vyslovil názor, že základní životní potřeby odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody jsou zajišťovány ve věznici, odsouzený tedy nemusí být chráněn ponecháním finančních prostředků v rámci nezabavitelné části k jejich úhradě.

Závěrem lze uvést, že judikatura soudů je ohledně posouzení dané otázky komplexní a ucelená, přičemž jednotlivé soudy tedy konstatovaly, že Vězeňská služba ČR má oprávnění z došlých peněz odsouzené osobě pro srážky na základě exekučního příkazu příkazním jiné peněžité pohledávky možno využít na srážky těchto pohledávek i druhá polovina doručených peněz. V praxi toto rozhodnutí znamená, že odsouzeným v drtivé většině nezbývají žádné finanční prostředky, a proto je i pochopitelné, že se pokoušení získat finance i za cenu využití trestné činnosti.

V neposlední řadě mne napadla myšlenka zapůsobit na vězněné osoby v preventivní rovině a to způsobem uveřejňováním rozsudků, které se týkaly organizací zasíláním poštovních zásilek se závadovým obsahem do střeženého prostoru Věznice Valdice. Ty rozsudky postihující tento druh trestné činnosti, pochopitelně bez kompletních osobních údajů odsouzených osob, by se vyvěšovaly na chodbách jednotlivých oddělení věznice a vězněné osoby by měly možnosti se s těmito seznámit. V posledních letech se tresty udělované Okresním soudem v Jičíně za organizování zaslání závadového balíku pohybují od dvou do dvou a půl roku výkonu trestu odnětí svobody nepodmíněně. Domnívám se, že by velikost trestu a velké množství těchto rozsudků mohlo odradit část odsouzených od páčání tohoto druhu trestné činnosti.

8 Závěr

Záměrem práce bylo přinést kompaktní pohled k problematice drogové trestné činnosti ve Věznici Valdice. Námět práce byl zvolen v kontextu s povoláním autora. Obsah práce svou problematikou přesahuje i za hranice policejních složek. Je možné práci využít i v případě pracovníků Vězeňské služby ČR, kde jejich kvalitně odvedená práce v drtivé většině případů garantuje hladký průběh následného trestního stíhání pachatelů. Z vlastní zkušenosti vím, že v případě nekvalitního zaevidování prvotních úkonů trestního řízení je poté téměř nemožné danou věc dovést k úspěšnému projednání před soudem. Při vyšetřování trestné činnosti uvnitř věznice je nezbytné obviněné osobě umístěné ve výkonu trestu odnětí svobody zajistit právní zastoupení, neboť se jedná o tzv. nutnou obhajobu upravenou v ust. § 36 tr. řádu. Ustanovený nebo zvolený obhájce poté dokáže umě využít jakékoliv pochybení orgánů činných v trestním řízení. Předkládaná práce by pracovníkům policejních složek začínající s vyšetřováním drogové trestné činnosti ve věznicích mohla posloužit jako metodická příručka pro odhalování a vedení trestního stíhání konkrétních osob. Mezi nejdůležitější doporučení, která vzešla z provedeného výzkumného šetření a ze studia potřebných materiálů a statistik, lze zařadit navrhovaná opatření, která by měla vést ke snížení počtu průniků závadových poštovních zásilek do areálu věznice, přičemž tato navrhovaná opatření jsou podrobně popsána v kapitole č. 7.

Domněnka, že diplomová práce může posloužit pracovníkům Vězeňské služby ČR jako možná instrukce k praktickému zvládnutí jejich pracovních povinností souvisejících s prošetřováním průniků drog do věznice, byla částečně naplněna. Již v průběhu výzkumného šetření ve Věznici Valdice byl autor osloven vedením věznice ohledně možné prezentace na dané téma určené pro pracovníky Vězeňské služby ČR zaměstnaných na pozicích vychovatelů a komisařů oddělení prevence a stížností a to zejména se zaměřením na právní okolnosti a postup při odhalování návykových látek v objektech věznice.

Všem pracovníkům policie a Vězeňské služby ČR, kteří podíleli na vzniku této práce bych chtěl ještě jednou poděkovat za jejich spolupráci a sdílení mnoha podnětných informací.

9 Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje:

DRÁPAL, J., JIŘÍČKA, V., RASZKOVÁ, T., České vězeňství. Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7676-066-0.

HARALD, S., HAVLÍČKOVÁ, M., MIOVSKÝ, M., Vězeňství a nelegální drogy: sborník textů z oblasti užívání nelegálních návykových látek ve věznicích. Praha: Úřad vlády ČR, 2003. ISBN 80-86734-03-x.

JOHN, Roman, Věznice Valdice v proměnách času, Valdice 2012, vlastní náklad

KOCÍK, M. Drogová trestná činnost vězňených osob, Drugs and Forensis bulletin národní protidrogové centrály, Praha: Tiskárna MV, s.r.o., roč. 2020, č. 2, str. 21, ISBN 1211-8834

MAREŠOVÁ, Alena. Drogy a česká vězeňská populace v kontextu drogové scény a trestněprávní legislativy. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. ISBN 80-7338-018-8.

PhDr. Kýr, Kafková, Historická penologie 2/2007, str. 3 (Kabinet dokumentace a hist. VS ČR).

PRESL, Jiří, *Drogová závislost: Může být ohroženo i Vaše dítě*, Praha: Maxdorf, 1995, 2. rozšířené vydání, ISBN 80 80-85800-25-X, str. 10.

SCHÖNBORN, F. Domácí řád pro c. k. mužskou trestnici v PRAZE, r. 1889, § 31.

Online zdroje:

Benzodiazepiny - [online].[cit. 25.11.2022]. Dostupné z: <http://www.benzo.cz/clanky/prehled-benzodiazepinu>

Pojem droga [online]. [cit. 20.10.2022] Dostupné z <https://lekarske.slovniky.cz/pojem/droga>.

Diazepam - [online].[cit. 25.11.2022]. Dostupné z: <https://www.drugs.com/diazepam>

Drogová závislost [online]. [cit. 20.11.2022] Dostupné z: <https://vseodrogach.cz/zavislost/zavislost-obecne-o-zavislosti/>

Hašiš - [online].[cit. 20.11.2022]. Dostupné z: <http://www.lekarweb.cz/drogy-a-zavislosti/hasis-rizika-vliv-a-ucinky?mobile=0>

Heroin - [online].[cit. 20.11.2022]. Dostupné z: <https://vseodrogach.cz/opioidy/heroin/>

Kodein - [online].[cit. 25.11.2022]. Dostupné z: <https://www.sukl.cz/kodein>

Metamfetamin - [online]. [cit. 20.11.2022] Dostupné z: <https://www.prevcentrum.cz/>

informace-o-drogach/pervitin/

Morfin - [online].[cit. 25.11.2022]. Dostupné z: <https://vseodrogach.cz/opioidy/morfin/>.

Neurol - [online].[cit. 25.11.2022]. Dostupné z: <https://neurol.psychoweb.cz/neurol>.

Oxykodon - [online].[cit. 25.11.2022]. Dostupné z: <https://vseodrogach.cz/opioidy/oxykodon-oxycontin/>.

Rivotril - [online].[cit. 25.11.2022]. Dostupné z: <https://www.pribalovy-letak.cz/115-rivotril-0-5-mg>.

TRAMAL, 50MG/ML INJ SOL 5X1ML, Státní ústav pro kontrolu léčiv (sukl.cz).

Vazební věznice Praha Pankrác – Výkon trestu odnětí svobody [online]. [cit. 20.11.2022]. Dostupné z <https://www.vscr.cz/organizační-jednotky/vazební-věznice-praha-pankrác /sekce/oddělení-výkonu-trestu/>.

Věznice Rýnovice – Oddělení prevence a stížností [online]. [cit. 20.11.2022] Dostupné z <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-rynovice/clanky/detail/oddeleni-prevence-a-stiznosti>.

Právní předpisy:

Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky.

Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky.

Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby.

Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách.

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.

Zákon č. 273/2008 Sb., zákon o Policii ČR.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Nařízení vlády č. 463/2013 Sb., *o seznamech návykových látek* v posledním znění.

Nařízení ministerstva spravedlnosti č. 5/2008 o LPČ v podmínkách VS ČR u osob ve VV a VTOS, § 15.

Nařízení generálního ředitelství č. 23/2014 O vězeňské a justiční strážní.

Sbírka nařízení generální ředitele Vězeňské služby České republiky č. 39 z roku 2012.

Metodický list č. 2/2010 ředitelství odboru zdravotnických služeb a vrchního ředitele pro penologii o provádění monitoringu OPL ve VS ČR.

Sbírka nařízení Ředitele Věznice Valdice č. 15 z roku 2022.

10 Seznam tabulek, grafů a obrázků

10.1 Seznam tabulek

Tabulka č. 1 - Počet vězněných osob v letech 2012 – 2021 (stav k 31.12.) – str. č. 16

**Tabulka č. 2 - Vývoj fyzického počtu personálu v letech 2010 – 2021 (stavy k 31.12.)
– str. č. 19**

**Tabulka č. 3 - Počty vězněných osob ve Věznici Valdice v letech 2016 – 2021 (stav
k 31.12.) – str. č. 27**

**Tabulka č. 4 - Počet odsouzených osob ve výkonu trestu odnětí svobody za drogovou
trestnou činnost k 31.12.2021 (trestné činy v aktuálně vykonávaném trestu
odnětí svobody) – str. č. 47**

**Tabulka č. 5 - Počet odsouzených osob ve výkonu trestu odnětí svobody za drogovou
trestnou činnost v letech 2012 – 2021 (stav k 31.12.) – str. č. 47**

**Tabulka č. 6 - Vývoj průměrné měsíční zaměstnanosti všemi formami v porovnání se
zaměstnatelnými odsouzenými v roce 2021 – str. č. 77**

10.2 Seznam grafů

**Graf č. 1 – Vývoj počtu případů zaslaných závadových poštovní zásilek do Věznice
Valdice – str. č. 62**

Graf č. 2 – Průměrná měsíční pracovní odměna odsouzených v roce 2021 (Kč) – str. č. 84

10.3 Seznam obrázků

**Obrázky č. 1 - 11 – příklady možných úkrytů návykových látek v závadových poštovních
zásilkách zasílaných do Věznice Valdice – str. 50, 51**